

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Rodina a každodennost

ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna

Bc. Martina Nezbedová

Diplomová práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Martina Nezbedová**
Osobní číslo: **H11017**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Dějiny literární kultury**
Název tématu: **Rodina a každodennost ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Přehled sekundární literatury a kritická revize pramenů. Vymezení pojmů každodennost a rodina jako součást literární fikce. Analýza a interpretace vybraných děl Ignáta Herrmanna. Spisovatelův přínos pro vývoj české povídky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Hýsek, M.: Ignát Herrmann. Praha, F. Topič, 1934. kolektiv: Povídka, román a periodický tisk v 19. a 20. století. Praha, Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2004. Lenderová, M.: K hříchu a modlitbě. Žena v minulém století. Praha, Mladá fronta, 1999. Mocná, D.:Případ Kondelík. Epizody z estetiky každodennosti. Praha, Karolinum, 2002. Možný, I.: Rodina a společnost. Praha, Sociologické nakladatelství, 2006.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Petr Poslední, CSc.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

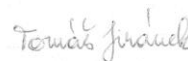

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Brandýse n. L. – Staré Boleslavi 27. 6. 2013

Martina Nezbedová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Doc. PhDr. Petrovi Poslednímu, CSc. za vstřícnost, věnovaný čas, cenné rady a pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Anotace

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na systematický rozbor několika vybraných povídek spisovatele Ignáta Herrmanna. Ignát Herrmann (1854-1935) byl novinářem, fejetonistou, romanopiscem, autorem mnoha povídek a vzpomínek na starou Prahu. K jeho nejznámějším dílům patří existenciální román *U snědeného krámu* a humoristický román *Otec Kondelík a ženich Vejvara*. Ve své práci jsem se orientovala na způsob zobrazení jednotlivých postav v rámci jejich fikčních světů, které jsou tvořeny především rodinným prostředím. Ve vybraných dílech jsem analyzovala literární ztvárnění rodiny, vzájemných rodinných vztahů a každodennosti. Výzkum jsem zaměřila na díla vydaná mezi lety 1893 až 1913 s důrazem na různě zobrazené téma rodiny. Pro svůj výzkum jsem vybrala povídky z těchto svazků povídkových souborů: *Evička a jiné výjevy rodinné*, *Páté přes deváté*, *Rodiny a rodinky*, *Staří mládenci*, *Z pamětí starého mrzouta*. Jako metodu výzkumu jsem zvolila analýzu z hlediska skladby, počtu a typologie členů jednotlivých rodin, jejich vzájemných vazeb a vztahů, rodinných událostí a každodennosti.

Klíčová slova

19. století, Ignát Herrmann, povídka, postava, měšťanská rodina, rodinné vztahy, každodennost

Title

Family and Everyday Life in Selected Tales by Ignát Herrmann

Annotation

In my work, I have focused to stance of making literature family, its members and relations in the writings of Ignát Herrmann. Ignát Herrmann (1854-1935) was a reporter, feuilletonist, author of novels, tales and memories of Prague. His most familiar writings are: Otec Kundelík a ženich Vejvara, U snědeného krámu and Vdavky Nanyňky Kulichové. I have worked with writings publicated between years 1893 and 1913, and I focused on the common relation theme of family. To my research, I have chosen novels: Evička a jiné výjevy rodinné, Páté přes deváté, Rodiny a rodinky, Staří mládenci, Z pamětí starého mrzouta. Used reserch method has been analytics. I have examined every role played by characters of a novel family. Factually there are fathers, mothers, children, husbands, brides and married couples. I have taken care of showing common days in chosen writings.

Keywords

19th century, Ignát Herrmann, short story, character, common family, relationships in family, everydayness

Obsah

Úvod	10
1 Metodologická východiska	14
1.1 Povídka jako žánr	14
1.2 Vypravěč.....	16
1.3 Promluvvové pásmo	18
1.4 Výstavba literární postavy	19
1.5 Kompoziční výstavba děje.....	22
1.6 Prostor a čas.....	22
1.7 Rodina z pohledu sociologie a historické demografie.....	24
1.8 Každodennost obyvatel Českých zemí v druhé polovině 19. století	26
1.9 Pražská měšťanská rodina v druhé polovině 19. století	27
2 Životní zkušenosti Ignáta Herrmanna	30
3 Analýza vybraných povídek.....	33
3.1 Vybrané parametry pro analyzování povídek.....	33
3.2 Přehled vybraných povídek	34
3.3 Stručný rozbor jednotlivých povídek.....	35
3.3.1 Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	35
3.3.2 Konečně dostává!	37
3.3.3 V domě za branou	40
3.3.4 Šibřinky	46
3.3.5 Smutný život	50
3.3.6 Illuse páně Saloupkova.....	53
3.3.7 Politika paní Pletichové.....	57
3.3.8 Vnuknutí.....	61
3.3.9 Prsten.....	64
3.3.10 U Krupičků na svatou Kateřinu.....	67

3.3.11	Máňa.....	71
4	Interpretace povídek Ignáta Herrmanna se zaměřením na zobrazení rodiny	74
4.1	Kompozice povídek	74
4.1.1	Vnější kompozice povídek	75
4.1.2	Vnější kompozice novely	80
4.1.3	Vnitřní kompozice povídek	80
4.1.4	Vnitřní kompozice novely	92
4.2	Zobrazení rodiny.....	94
4.2.1	Historicko-demografická typologie domácností	95
4.2.2	Typy rodin	96
4.2.3	Role postav v rodině.....	97
4.3	Příklady každodennosti.....	112
	Závěr.....	115
	Prameny a literatura.....	118
	Prameny.....	118
	Literatura	120
	Resumé	123
	Přílohy	125
	Seznam příloh.....	125

Úvod

Ignát Herrmann (1854-1935) je znám jako novinář, fejetonista, romanopisec, autor mnoha povídek a vzpomínek na starou Prahu. Je autorem obdivovaným pro důkladné vykreslování svých postav a popisování jejich každodenního jednání. A ze stejného důvodu je i autorem kritizovaným. Dodnes zůstal autorem balancujícím na pomezí klasické literatury a literatury populární. Jeho knihy se dobře prodávaly¹, ale kritiky měly na Herrmannovu tvorbu odlišný pohled než rozsáhlá čtenářská obec.

„*To je mravní nebezpečí jeho díla: toto pochvalování si mravního zápečí, teplého, zaplivaného bezvětrí životního.*“ (Šalda, F. X., Ignát Herrmann. In *Medailony*. Praha 1941, s. 52.)

Tento nejednoznačný, déle než sto let trvající pohled na tvorbu Ignáta Herrmanna byl naším prvním impulzem pro tuto diplomovou práci. Dalším faktorem, který nás ovlivnil, byl nedostatek materiálů zabývajících se povídkovou tvorbou Ignáta Herrmanna. Dosavadní práce se zabývají románovou tvorbou Ignáta Herrmanna, především jeho dílem *Otec Kondelík* a ženich *Vejevra*. Důkladnou analýzou tohoto díla se zabývala Dagmar Mocná ve své monografii *Případ Kondelík*.² Rozbor Herrmannova díla lze nalézt ve stati Aleše Hamana pod názvem *Žánrový realismus v české próze v 2. polovině 19. století*.³ Tématu rodiny v obsáhlejších dílech Ignáta Herrmanna se věnovala Martina Nezbedová.⁴

Povídky Ignáta Herrmanna jsou považovány spíše za okrajovou tvorbu, a to i přes jejich značný počet. V padesáti svazcích *Sebraných spisů* Ignáta Herrmanna, vydávaných nakladatelem Františkem Topičem, je více než 600 povídek. Z takto velkého počtu povídek jsme si zvolili reprezentativní vzorek. Výběr jsme podřídili dvěma aspektům. Prvním aspektem bylo společné téma rodiny. Druhým aspektem bylo časové ohraničení. Vybrali jsme povídky, které poprvé vyšly v letech 1889 až 1913. Jedná se o časové období od vydání

¹ Během prosince 1898 byl rozebrán celý náklad *Otce Kondelíka* a ženicha *Vejevry*. (Almanach, 1923)

² MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík : Epizody z estetiky každodennosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002.

² MOCNÁ, Dagmar. *Případ Kondelík : Epizody z estetiky každodennosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2002. 309 s. ISBN 80-246-0312-8.

³ HAMAN, Aleš. *Žánrový realismus v české próze v 2. polovině 19. století*. In *Realismus a modernost : Proměny v české próze 19. století*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. S.49-83.

⁴ NEZBEDOVA, Martina. *Téma rodiny ve vybraných dílech Ignáta Herrmanna*. In *Češtinář*. Roč. 21, č. 3 (2010-2011). S. 65-82. ISSN 1211-6874.

románu *U snědeného krámu*⁵ do začátku první světové války, která ukončila „dlouhé“ 19. století. V rámci analýzy budou porovnávány i s některými dalšími díly Ignáta Herrmanna, tak jak to vyplývá z našeho výzkumu. Protože nám jde o analýzu literárních postav vytvořených Ignátem Herrmannem, nezahrnuli jsme do našeho výběru díla vzpomínková.

K prostudování jsme zvolili autorovy povídky, otištěné původně v novinách a později vydané nakladatelem F. Topičem v *Sebraných spisech Ignáta Herrmanna*. Vybrali jsme povídky obsažené v těchto svazcích: *Páté přes deváté* (povídky z let 1892-1894), *Z paměti starého mrzouta* (1889-1896), *Evička a jiné výjevy rodinné* (1894-1913), *Rodiny a rodinky* (1893-1909), *Staří mládenci* (1894-1905) a *Muž bez třináctky* (1896-1910). U názvů povídek a jmen jednotlivých postav jsme zachovali původní pravopis.

Pokusíme se zjistit, co vedlo Ignáta Herrmanna k tak častému zobrazování rodiny. Jaké bylo dobové povědomí společnosti o rodině a jak stejnou rodinu ve stejné době umělecky Ignát Herrmann ztvárnil. V neposlední řadě se zamyslíme nad tím, zda chtěl Ignát Herrmann ovlivnit své čtenáře a jakých prostředků.

Cílem naší práce je zodpovědět otázky, které se v souvislosti s tímto tématem nabízejí. Jak je koncipována rodina v Herrmannových dílech? Kteří členové tvoří rodinu v Herrmannových povídkách? Jak je zobrazen každodenní život? Je Herrmannovo dílo uctíváním maloměšťáctví nebo velebením rodiny? Je Herrmannův způsob zobrazení rodiny a jejích členů spíše idylický nebo ironický? Došlo k nějakému posunu, nějaké inovaci v zobrazení jednotlivých členů rodiny během časového úseku, na který jsme se zaměřili? Lze nalézt nějaké interpretační stereotypy v povídkách a v románové tvorbě Ignáta Herrmanna?

Jako metodu jsme zvolili analýzu několika Herrmannových povídek z hlediska skladby, počtu a typologie členů jednotlivých rodin, jejich vzájemných vazeb a vztahů, rodinných událostí a každodennosti. Nahlízet na ně budeme prizmatem rodiny a každodennosti, která je s rodinou úzce provázaná. Zaměříme se také na výstavbu jednotlivých postav, na to, jakou úlohu hraje v povídkách děj, prostor a čas. Neopomineme kompozici vyprávění ani promluvy jednotlivých postav a vypravěče. Naším úkolem je zjistit, jaké typy postav Ignát Herrmann používal a zda se určité motivy nebo scény v jeho vybraných povídkách opakují.

⁵ Čtyřdílný román *U snědeného krámu* : líčení ze života pražského vycházel nejprve na pokračování v časopise *Švanda dudák*. Po ukončení tohoto seriálu v roce 1889 byl následně vydán pražským nakladatelem a knihkupcem F. Topičem v roce 1890.

V první kapitole se seznámíme s materiálovými východisky potřebnými pro naši práci. Tuto kapitolu jsme rozdělili do dvou částí podle zaměření materiálových východisek. V první části této kapitoly se zaměříme na materiálová východiska týkající se analýzy povídky. Dále se zaměříme na výstavbu postav, které jsou ovlivněny ostatními tematickými složkami, mezi něž patří nejen prostředí, čas a děj, ale i kompozice vyprávění. Vycházet budeme z několika odborných prací.⁶ Ve druhé části této kapitoly přiblížíme terminologii užívanou v sociologii a v historické demografii ve spojení s rodinou. V našem výzkumu budeme vycházet z terminologie sociologa Iva Možného, demografa Eduarda Maura a historičky Mileny Lenderové, odbornice na dějiny žen a dějiny každodennosti. Použijeme jejich pojmový aparát, ale zaměříme se na literární hledisko zobrazení rodiny, na estetický koncept tohoto zobrazení. Také stručně nastíníme situaci v českém prostředí konce 19. století z pohledu každodennosti. Vycházet budeme z prací, zabývajících se touto tematikou.⁷ Zaměříme se na jevy vhodné ke srovnání se světem zobrazovaným v díle Ignáta Herrmanna.

Ve druhé kapitole stručně přiblížíme sociální prostředí, ze kterého Ignát Herrmann pocházel, a jeho rodinu. Připomeneme některá životopisná fakta týkající se tvorby Ignáta Herrmanna.

Ve třetí kapitole budeme analyzovat jednotlivé vybrané povídky. Zaměříme se na délku a způsob zpracování povídek, na časovou posloupnost vydávaných povídek. Dále na vypravěče, na prostředí, ve kterém se odehrávají, na počet postav a jejich role v rodině. Neopomeneme ani literární zobrazení každodennosti.

⁶ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Č ... , 1993. 144 s. ISBN 80-202-0418-0.

DOLEŽEL, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. 219 s.

FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 111 s. ISBN 978-80-85778-61-8.

HAUSENBLAS, Karel. *Od tvaru k smyslu textu : Stylistické reflexe a interpretace*. 1. vyd. Praha : DeskTop Publishing Filozofické fakulty UK, 1996. ISBN 80-85899-14-0.

HODROVÁ, Daniela. *... na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

PECHAR, Jiří. *Od příběhu k románu : K poetice výpravné prózy*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1989. 114 s.

PILÁŘ, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994. 116 s. ISBN 80-7042-411-7.

⁷ LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

LENDEROVÁ, M.; MACKOVÁ, M.; BEZECNÝ, ZD.; JIRÁNEK, T. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století : II. díl : Život všední i sváteční*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. Dostupné na <http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf>.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě : Žena v minulém století*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. 304 s. ISBN 80-204-0737-5.

Ve čtvrté kapitole porovnáme jednotlivé části analyzované v předešlé kapitole s dalšími díly Ignáta Herrmanna. Pokusíme se zjistit, zda opakoval „oblíbené“ motivy a typy postav, nebo zda se vždy snažil o originalitu. Probádáme, zda vývoj ve společnosti výrazně ovlivnil Herrmannovu tvorbu. Budeme zkoumat společné motivy jak v jednotlivých zkoumaných povídkách, tak i přesah těchto motivů do dalších děl Ignáta Herrmanna.

Ignát Herrmann není jen autorem dvou svých nejznámějších postav: Žemly a Kondelíka. Je autorem i mnoha dalších postav a postaviček, které zobrazil ve svých povídkách a které si také zasluhují pozornost.

1 Metodologická východiska

V této kapitole představíme metodologická východiska, ze kterých budeme při našem výzkumu vycházet. V naší práci budeme analyzovat povídky s důrazem na rozbor postav. Jednotlivé postavy jsou úzce spjaty s ostatními tematickými složkami, kterými jsou především prostor a čas. Důležitou roli ve výstavbě povídky mají i vypravěčské způsoby a promluvová pásma vypravěče a postav.

1.1 Povídka jako žánr

Pro žánr povídky je problematické najít v odborné literatuře jednotné vymezení. Termín povídka naznačuje spojitost se slovesem povídat a tím i spojitost s vypravěčstvím. Pojem povídky má v různých národních literaturách odlišné pojetí.⁸ Nejvýstižnější definici lze najít v *Encyklopedii literárních žánrů*, kde heslo *Povídka* zpracovala Dagmar Mocná.

„Kratší próza ztvárňující v jistém nadhledu zvolený moment lidské existence.“⁹

Na rozdíl od angloamerického prostředí, kde pojem povídka zahrnuje všechny typy kratší prózy a vymezuje se vůči románu, jakožto próze širšího rozsahu, ve středoevropských literaturách se povídka vymezuje vůči novele, žánru analogického rozsahu. Oproti dramaticky sevřenému tvaru novely bývá povídka kompozičně uvolněná a otevřená životní realitě, která se projevuje literárními odbočkami a popisnými pasážemi. V novele je upřednostňován příběh, kdežto v povídce je kladen důraz na naraci a subjektizovaného vypravěče. Pro novelu je typický redukovaný počet postav a dramaticky vystupňovaný děj, který se většinou odehrává v ohraničeném a poměrně omezeném časovém úseku.¹⁰ K povídce mají blízko črta a fejeton. V německé literární teorii se rozsah pojmu povídka omezuje na tzv. moderní

⁸ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 515. ISBN 80-7185-669-X.

⁹ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 515. ISBN 80-7185-669-X.

¹⁰ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 417. ISBN 80-7185-669-X.

povídku, která je výrazově úsporná, soustřeďuje se na klíčové momenty lidského života a má zřetelné generalizující dispozice.¹¹

Obecným rysem žánru povídky je intenzita uměleckého sdělování. V povídce je často zobrazována jedna konkrétní situace, která se z počátku může jevit jako banální, ale postupně se stává klíčovým okamžikem v životě hlavní postavy. Ve zkratce bývá popsán celý osud postavy. V povídce není zobrazován vykonstruovaný příběh, ale událost. Děj se vyznačuje prvky poklidné každodennosti. Závěr je překvapivý, odhaluje souvislosti a mnohdy zde lze nalézt vypravěčův subjektivní postoj k vyličené události. Konec působí jako otevřený. Událost je sice uzavřena, ale postavy jsou zanechány uprostřed jejich životů.¹² Následující vývoj životních osudů postav je ponechán na fantazii čtenáře.

Podle tematického hlediska lze diferencovat např. povídku cestopisnou, detektivní, didaktickou, dobrodružnou, fantastickou, historickou, humoristickou, milostnou, rodinnou, sentimentální. S termíny přejatými z výtvarného umění je možné se setkat zejména v 19. století, kdy se objevují pojmy arabeska, črta, kresba, obraz, perokresba, silueta.¹³

Alena Hájková se ve své studii *Proměny české povídky posledních let* zaměřuje na definici povídky. Upozorňuje na různá rozdílná pojetí tohoto žánru. Povídku definuje jako *malý dotvořený příběh*¹⁴, poklidné vyprávění jedné události, s hlavní funkcí vypravěče, který často bývá v ich-formě.¹⁵

Žánrovému vymezení povídky se věnoval také Martin Pilař. Ve studii, vydané pod názvem *Pokus o žánrové vymezení povídky*, informuje o různých teoriích, se kterými se lze setkat v dostupné literatuře při hledání jednotné charakteristiky žánru povídky.¹⁶ Své postřehy následně využívá při stručné analýze textů vybraných povídek. Pilař zkoumá osmáct distinktivních rysů povídky a novely. Pro náš výzkum vybereme ty, které jsou podstatné pro náš rozbor Herrmannových povídek.

¹¹ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 516. ISBN 80-7185-669-X.

¹² MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 517. ISBN 80-7185-669-X.

¹³ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 517. ISBN 80-7185-669-X.

¹⁴ HÁJKOVÁ, Alena. *Proměny české povídky posledních let*. In *Literární měsíčník : orgán Svazu českých spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1986. Roč. 15, č. 6. S. 83. ISSN 0300-2446

¹⁵ HÁJKOVÁ, Alena. *Proměny české povídky posledních let*. In *Literární měsíčník : orgán Svazu českých spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1986. Roč. 15, č. 6. S. 83-86. ISSN 0300-2446.

¹⁶ PILAŘ, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994. 116 s. ISBN 80-7042-411-7.

Na základě tohoto vymezení žánru povídky budeme zkoumat a porovnávat délku jednotlivých povídek, jejich název, přítomnost a typ vypravěče, promluvvé pásmo, dramatickou vyhrocenost a další aspekty týkající se postav, prostoru a času.

1.2 Vypravěč

„Vypravěč je mluvčí nebo „hlas“ narativního diskursu. Je tím, kdo ustanovuje komunikativní kontakt s adresátem vyprávění, je tím, kdo vypráví příběh. A z toho vyplývá i základní otázka, s jejíž pomocí jej literární teorie vymezuje a systematizuje: Kdo vlastně vypráví a jaký je jeho vztah k příběhu?“ (Kubíček, 2007, s. 17).

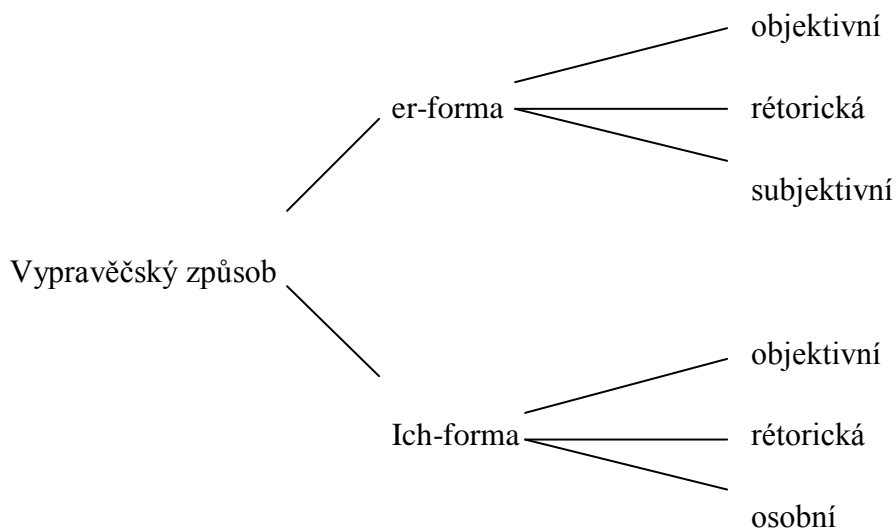
Naším východiskem jsou narativní způsoby uvedené Lubomírem Doleželem v přehledové studii *Narativní způsoby v české literatuře*. Doležel se opírá o Diomenovu opozici, kterou dále rozpracoval. Diomenova opozice charakterizuje narativní text jako kombinaci promluvy vypravěče a promluvy postav. Zároveň tyto promluvy tvoří opozici svými funkcemi i jazykovou výstavbou.¹⁷ Pro naši analýzu využijeme Doleželovu typologii týkající se vypravěčských způsobů a promluvvých typů.

Dle Doležela autor napsáním narativního textu záměrně vytváří fikční svět, který čtenář právě pomocí tohoto narativního textu odhaluje. Hlavní součásti narativního fikčního světa tvoří děj, postavy a prostředí. Doležel ve své studii trvá na závislosti fikčního světa na textu. Tento text vychází z promluv vypravěče a z promluv postav. Postavy jsou součástí fikčního světa. Vypravěč nemusí obývat fikční svět, ale je možné, aby byl nad ním nebo mimo něj. Funkce vypravěče a postav je odlišná. Vypravěč je nositelem konstrukční funkce, kdy fikční svět je vystaven na základě informací vypravěčské promluvy. Tuto funkci doplňuje funkce kontrolní, při které vypravěč ovládá celkovou jazykovou výstavbu narativního textu. Postavám je stanovena funkce akční a interpretační. Postavy se vykonáváním akcí podílejí na rozvoji děje a zároveň je každá postava samostatným subjektem s vlastním postojem, což se projevuje především v komentářích a hodnotících soudech.¹⁸

¹⁷ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. 152 s. ISBN 80-202-0418-0.

¹⁸ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. S. 11. ISBN 80-202-0418-0.

Doležel z funkčního modelu vyvodil základní typologii vypravěčských způsobů, kterou zpracoval do následujícího schématu.¹⁹

Z výše uvedeného schématu vyvodil Doležel tyto kombinace²⁰

- 1) Objektivní er-forma má zobrazovací funkci, která nevyužívá subjektivizace. Objektivní vypravěč stojí mimo fikční svět. V textu může být použita přímá řeč. Nejčastěji tuto formu najdeme v klasickém narativu.
- 2) Rétorická er-forma je subjektivní. Vypravěčská promluva kromě výstavby fikčního světa jej také komentuje a hodnotí. Objevuje se zde anonymní vypravěč, který se nachází mimo fikční svět. Tato anonymita láká čtenáře ke ztotožňování vypravěče s autorem.
- 3) Subjektivní er-forma vychází z promluvové modifikace, která si přisvojuje primární vypravěčské funkce. Tuto modifikaci Doležel označuje jako smíšenou řeč. Při použití polopřímé řeči je někdy obtížné určit, zda se jedná o myšlenky vypravěče nebo postavy.

¹⁹ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. S. 49. ISBN 80-202-0418-0.

²⁰ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. S. 43-49. ISBN 80-202-0418-0.

- 4) Objektivní ich-forma je relativně vzácný vypravěčský způsob, vyžadující potlačení akční i interpretační funkce vyprávěcího subjektu. Postava vytváří fikční svět, ale nezasahuje do příběhu akcí, nehodnotí ani nekomentuje fikční svět, má roli nezúčastněného chladného pozorovatele.
- 5) Rétorická ich-forma se vyznačuje akčně pasívním vyprávěcím subjektem, který si zachovává interpretační funkci. Fikční svět je vyprávěcím subjektem nejen budován, ale je jím průběžně kladně nebo záporně hodnocen.
- 6) Osobní ich-forma používá všechny možnosti, které nabízí funkce osobního vypravěče. Vypravěč je fikční postavou, která vytváří a hodnotí fikční svět. Na vyprávěném příběhu se účastní různou měrou. Nejpopulárnější je osobní vyprávění hlavního hrdiny, který nám může sdělovat své myšlenky, city a motivaci svých skutků.

1.3 Promluvové pásmo

Při rozboru promluvových pásem budeme vycházet z práce Lubomíra Doležela *O stylu moderní české prózy*.²¹ Každá promluva se vyznačuje určitými znaky. Promluva je sémanticky uzavřená, relativně samostatná, má konkrétní cíl a funkci. Vzniká v konkrétní prostorové a časové situaci. Tvůrcem promluvy je jeden mluvčí.²² Z dílčích epických promluv je složen epický text. Rozlišujeme promluvové pásmo postav a promluvové pásmo vypravěče. Promluvová pásma se uplatňují ve vyprávění ve třetí osobě. Ve vyprávění v první osobě mají tato pásma odlišný vztah. Tuto formu Doležel nazval přímým vyprávěním.²³

Základní formou promluvy v pásmu vypravěče je epický monolog, ve kterém se mluví o postavě. V pásmu postav je tato forma odlišná. Základem této promluvy je dialog, ve kterém mluví postava.

Přehled prvků jazykové výstavby epických promluv odlišujících pásmo promluvy vypravěče (V) od pásma promluvy postavy (P) dle Doležela.²⁴

²¹ Doležel, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. 219 s.

²² Doležel, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. S. 10-11.

²³ Doležel, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. S. 30.

²⁴ Doležel, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1960. S. 50.

Pásmo V:

1. jedna mluvnická osoba slovesa (třetí)
2. jeden slovesný čas (préteritum)
3. nepřítomnost apelových a expresivních prostředků
4. nepřítomnost prostředků ukazování k mimojazykové situaci
5. sémantický aspekt nevyjádřen
6. slohově nespecifikováno
7. graficky nevyznačeno

Pásmo P:

1. tři mluvnické osoby sloves (1., 2., 3.)
2. tři slovesné časy (přezens, préteritum, futurum)
3. přítomnost apelových a expresivních prostředků
4. přítomnost prostředků ukazování k mimojazykové situaci
5. vyjádření subjektivního sémantického aspektu
6. slohově specifikováno (prostředky hovorového slohového zabarvení)
7. graficky vyznačeno

Pomocí tohoto rozlišení budeme v naší práci určovat u jednotlivých povídek promluvové pásmo postav a promluvové pásmo vypravěče.

1.4 Výstavba literární postavy

Ansgar Nünning ve svém Lexikonu teorie literatury a kultury pod heslem „postava, literární“ uvedl, že se jedná o postavu lidskou nebo se člověku podobající, vyskytující se ve fikcionálních textech. Dále zmiňuje možné charakteristiky a rozbory postav, způsob a obsah jejich ztvárnění.²⁵

Výzkumu literárních postav se podrobně věnoval Bohumil Fořt. V jeho publikaci nesoucí název Literární postava, lze nalézt toto vymezení pojmu:

²⁵ NÜNNING, Ansgar (ed.). *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno : 2006. ISBN 80-7294-170-4. S. 616.

„Kategorie literární postavy patří mezi základní literárněteoretické kategorie a je pevně spojena především s rovinou příběhů samostatných - vždy se vypráví příběhy o tom, že někdo někde něco činí nebo se někomu něco děje. Je zřejmé, že za literární protějšky lidí, ale i jiné subjekty.“²⁶ (Fořt, 2008. Str. 13.)

Bohumil Fořt uvádí dva základní přístupy nahlížení na literární postavu. První přístup je strukturalistický (sémiotický). Tento přístup uchopuje literární postavu jako textový fenomén. Při zkoumání tohoto fenoménu používá lingvistických, logických a obecně sémiotických prostředků. Druhý přístup je mimetický. Nahlíží na literární postavu jako na objekt, který je podobný skutečnému žijícímu jedinci. K tomuto zkoumání používá prostředky z estetiky, filozofie či psychologie.²⁷ U mimetického přístupu je třeba zvážit, zda je možná podobnost literárních postav a skutečných osob. Naopak strukturalisté využívají k analýze narativů lingvistické předlohy a proto nahlíží na literární postavy jako na jisté narativní funkce. Takto uchopené postavy jsou čistě textovými konstrukty.²⁸ Proto si myslíme, že pro důkladné zkoumání literárních postav je podstatné kombinovat oba tyto způsoby nahlížení na literární postavu. Autor se může nechat inspirovat svým okolím, ale teprve čtenář, se svými zkušenostmi, postavu přečte a dotvoří podle svých zkušeností.

Další osobností, jejíž práci na poli analýzy literárního díla nelze opomenout, je Daniela Hodrová. V jejím obsáhlém díle²⁹ najdeme mnoho možností nazírání na postavu.

„Postava jako nositel děje, určité myšlenky, ideologie, jako funkce textu představuje v literárním díle prvek či složku budovanou prostřednictvím vypravěče či bez jeho prostřednictví v sérii výstupů a promluv, zmínek o ní, tedy v toku explicitních a implicitních informací.“ (Hodrová, 2001. Str. 544.)

Dle Hodrové lze na základě autorova přístupu k postavě a podle úhlu pohledu na postavu rozlišit dva druhy pojetí postavy, postavu-hypotézu a postavu-definici. Postava-hypotéza není hotovou postavou, autor se ji pokouší v textu rekonstruovat, ale celek postavy jakoby na konci mizel, dílo odkazuje mimo text. Postava-hypotéza se vyznačuje nepředvídatelným chováním.

²⁶ FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 111 s. ISBN 978-80-85778-61-8.

²⁷ FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. S. 57. ISBN 978-80-85778-61-8.

²⁸ FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. S. 56. ISBN 978-80-85778-61-8.

²⁹ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

Postava-definice má naprosto předvídatelné chování, které je zcela nebo značně ve shodě s literárním psychologismem a tradiční koncepcí specifických lidských a sociálních typů.³⁰

Prostřednictvím vypravěče lze postavu charakterizovat z vnějšku. Dalším způsobem charakterizace postav je podání z vnitřku postavy.³¹ Charakteristika postavy z vnějšku je dána promluvou vypravěče. Tato charakteristika obsahuje údaje, které nám jsou přímo sděleny. Tyto informace bývají soustředěny na začátek nebo je postupně nalézáme v textu. Charakteristiku postavy z vnitřku si sami odvozujeme v průběhu textu na základě rozklíčování informací, které vyplývají z popisu chování postavy, z dialogů nebo vnitřních monologů.

Postava je v textu prezentována různými způsoby:³²

1. promluva vypravěče o postavě (přímá charakteristika postavy, popis jejího zevnějšku, chování, jednání, myšlení); součástí této promluvy je i jméno
2. dialogy a výroky jiných postav o této postavě
3. monology vnitřní a vnější

V naší práci použijeme pojmový aparát Daniely Hodrové týkající se analýzy postav, který doplníme některými možnostmi Fořtova pojmového aparátu charakterizace postav³³ tak, abychom pokryli celé rozmezí našeho plánovaného výzkumu postav.

Pro náš výzkum si vybereme základní prvky, kterými lze postavy charakterizovat. Důležité pro nás bude jméno postavy, popis těla, tváře a oděv postavy.³⁴ Dále se budeme věnovat jednání postav, jejich morálním vlastnostem, názorům a vztahu k okolí. Zajímat nás bude i to, kterou společenskou vrstvu postava zastupuje a jaké je její povolání. A protože zkoumáme zobrazení rodiny v díle Ignáta Herrmanna, bude pro nás klíčovou informací zjištění rolí, které autor přiřadil jednotlivým postavám během zobrazení rodiny. Důležitý bude i rozbor

³⁰ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ...* : Poetika literárního díla 20. století. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 556. ISBN 80-7215-140-1.

³¹ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ...* : Poetika literárního díla 20. století. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 557. ISBN 80-7215-140-1.

³² HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ...* : Poetika literárního díla 20. století. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 519. ISBN 80-7215-140-1.

³³ FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 111 s. ISBN 978-80-85778-61-8. S. 64-74.

³⁴ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ...* : Poetika literárního díla 20. století. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

promluvy postavy a případně její vnímání čtenářem. Neopomeneme ani významotvorný odkaz, který vzniká novým použitím již „známé“ postavy.³⁵

1.5 Kompoziční výstavba děje

Děj probíhá celým dílem. Dle Tomaševského a Mukařovského děj je taková řada motivů, které probíhají v časovém pořádku, jsou vázány příčinným sepětím a chovají v sobě prvky dynamického napětí.³⁶ Při analýze jednotlivých povídek se zaměříme na postup výstavby, na dynamiku děje, na způsob vyprávění a na možné tematické a kompoziční shody. V pohledu na vybraný celek se pokusíme o srovnání v diachronickém pohledu, jak na sebe díla navazují.

„Děj i postavy jsou však vždy začleněny do nějakého světa prostorově a časově; jsou proto v díle motivy, které zpodobňují tento vnější svět.“ (Vodička, 1994. Str. 114.)

1.6 Prostor a čas

Čas a prostor tvoří základní kategorie lidského bytí.³⁷ Prostor a čas jsou základními kategoriemi literárního díla.³⁸ Prostor a čas jsou úzce spjaty s postavami a dějem. Bez jejich analýzy by naše zkoumání nebylo úplné. Tyto složky nelze oddělit. Variantám prostoru se dlouhodobě věnuje Daniela Hodrová.³⁹ Bude nás zajímat, v jakém prostoru se postavy vyskytují, kde se děj odehrává, zda se objevují nějaká specifická místa. Jaký je „životní prostor“ v jednotlivých povídkách.

³⁵ FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 111 s. ISBN 978-80-85778-61-8.

³⁶ VODIČKA, Felix. *Počátky krásné prózy novočeské*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994. 366 s. ISBN 80-85787-62-8. Str. 114.

³⁷ Eds. MÜLLER, Richard; ŠIDLÁK, Pavel. *Slovník nejnovější literární teorie : Glosář pojmů*. Praha : Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2048-2. Str.404.

³⁸ Eds. MÜLLER, Richard; ŠIDLÁK, Pavel. *Slovník nejnovější literární teorie : Glosář pojmů*. Praha : Academia, 2012.. ISBN 978-80-200-2048-2. Str.405.

³⁹ Srov. Hodrová, Daniela a kolektiv. *Poetika míst : Kapitoly z literární tematologie*. 1. vyd. Jinočany : Nakladatelství H&H, 1997. ISBN 80-86022-04-8.

Hodrová, Daniela. *Místa s tajemstvím*, 1. vyd. Praha : KLP, 1994. 211 s. ISBN 80-85917-03-3.

V našem výzkumu budeme sledovat chronologickou linii jednotlivých povídek. Zaměříme se na to, zda má souhrn událostí stejnou časovost jako podání těchto událostí vypravěčem nebo zda se jedná o retrospektivní vyprávění.

Na výše zmíněný rozbor jednotlivých povídek navážeme analýzou z pohledu rolí jednotlivých postav a každodennosti, jak je Ignát Herrmann ve svých povídkách zobrazuje.

1.7 Rodina z pohledu sociologie a historické demografie

Rodina od svého vzniku plní funkci reprodukční, ekonomickou a ochrannou. Později se k těmto funkcím ještě přidala funkce výchovná a emocionální.

Teoretické reflexi rodiny dala vzniknout až sociologie, která vypracovala určitou typologii rodin. Prioritně se v našich analýzách zaměříme na rodinu hlavního hrdiny.

Jednotlivé typy rodin, se kterými budeme při našem výzkumu pracovat: ⁴⁰

- orientační (v níž se jedinec narodil)
- manželská (pouze manželé)
- nukleární (rodiče a jejich svobodné děti)
- prokreační (ta, kterou jedinec zakládá)
- vícegenerační (tvořená třemi a více generacemi)
- pokrevní (podstatou je pokrevní příbuzenství)
- patriarchální (s dominantním otcem)

Protože se setkáváme i s neúplnou rodinou, rozhodli jsme se pro rozbor použít ještě historicko-demografickou typologii domácností, navrženou P. Laslettem a u nás přeloženou a do praxe uvedenou E. Maurem.⁴¹ Domníváme se, že toto upřesňující rozdělení bude vhodné pro náš výzkum.

A. Nerodinné domácnosti

1. domácnost jednotlivce

- a) vdovec nebo vdova
- b) svobodný nebo bez určení rodinného stavu

2. vícečlenná nerodinná domácnost

- a) spolubydlící sourozenci
- b) jinak příbuzní spolubydlící
- c) členové bez příbuzenských vztahů

⁴⁰ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě : Žena v minulém století*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. S. 119. ISBN 80-204-0737-5.

⁴¹ MAUR, Eduard. *Základy historické demografie*. Praha, 1983. Str. 98-99.

B. Rodinné domácnosti

3. jednoduchá

- a) manželský pár
- b) manželský pár s dětmi
- c) otec s dětmi
- d) matka s dětmi

4. rozšířená

- a) ascendentní
- b) descendentní
- c) kolaterální
- d) ascendentní a kolaterální;

5. složená

- a) sekundární rodinné jádro je ascendentní
- b) sekundární rodinné jádro je descendentní
- c) kolaterální jádra
- d) sourozenecká domácnost
- e) ostatní

Dalším důležitým pojmem je „sňatkový trh“. Ignát Herrmann se ve svém díle zobrazuje nejen stávající rodiny, ale velmi často i vznik nové rodiny. Věnuje se setkání a výběru budoucích životních partnerů, zobrazení společenských zvyklostí týkajících se tohoto životního období včetně sňatku a tím i založení nové rodiny.

„Tato metafora poukazuje na skutečnost, že v každé společnosti existuje sociální prostor, v němž dochází k setkávání, vzájemnému oceňování, zvažování a vyřídování párů, které potenciálně směřují k manželství.“ (Možný, Ivo. Rodina a společnost, Praha, 1999. S. 115)

Na závěr si ještě připomeňme sociální a kulturní determinanty výběrového párování: ⁴²

- sousedství a teritoriální blízkost
- věková homogamie, etnická a rasová homogamie
- náboženská homogamie, vzdělanost a třídní homogamie

⁴² MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*, Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. 312 s.

1.8 Každodennost obyvatel Českých zemí v druhé polovině 19. století

„Dlouhé“ 19. století lze, mimo jiné, charakterizovat i jako období velkých změn v každodenním životě. Devatenácté století začíná již rokem 1789, kdy proběhla Francouzská revoluce a končí až rokem 1914, kdy byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Rakouska-Uherska, což vedlo k rozpoutání 1. světové války. Důležitým mezníkem v 19. století byla revoluční léta 1848-49. Kromě revolučních josefínských reforem a válek, to byla především průmyslová revoluce, která přinesla výrazné změny v životě lidí. Objevila se řada technických vynálezů, začala se využívat elektřina. To ovlivnilo a usnadnilo lidem život. Vzrůstala průměrná délka života, došlo k poklesu úmrtnosti u kojenců a dětí. Industrializace a urbanizace ovlivnily i pohyb obyvatelstva. Změnou prošly společenské modely i vnímání vztahu k věcem a hodnotám.⁴³

Došlo i k postupným změnám ve struktuře společnosti. Horní společenská vrstva, která řídí společnost na základě politické nebo ekonomické moci, se skládala z několika sociálních skupin. V 18. století patřila do horní společenské vrstvy výhradně šlechta. Během 19. století se postupně přidávali bohatí podnikatelé, velkoobchodníci a finančníci. Dále pak městský patriciát, důstojníci, vysocí státní úředníci, lékaři, advokáti, notáři, vysokoškolské učitelé a vědci. Své vysoké postavení si udržela církev. Do střední společenské vrstvy patřily sociální skupiny obyvatel se středním majetkem a na střední úrovni moci. Byli to sedláci, střední a drobní podnikatelé (řemeslníci). Od poloviny 19. století vzrůstá skupina státních a soukromých úředníků. Na konci společenského žebříčku byla dolní vrstva obyvatelstva. Tvořili ji chudí rolníci, domkáři, podruzi, dvorská a selská čeleď, tovaryši a služebnictvo. Během 19. století se objevuje nová sociální skupina dělníků. Nejnižší vrstvu tvořili tuláci, žebráci a Cikáni.⁴⁴

Došlo i ke změně ve vnímání času. Původně cyklické vnímání času postupně ustoupilo lineární koncepci času, protože obchodníci a finančníci uvažovali o čase jinak než rolníci nebo kněží. Průmyslová revoluce změnila život lidí. Více lidí pracovalo mimo domov a jejich čas se začal dělit na čas práce a čas doma. Technologický rozvoj ulehčil lidem práci a také šetřil jejich čas. Postupně došlo ke zkrácení pracovní doby a k rozšíření volného času, který

⁴³ LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

⁴⁴ LENDEROVÁ, M.; MACKOVÁ, M.; BEZECNÝ, ZD.; JIRÁNEK, T. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století. II. díl: Život všední i sváteční*. Univerzita Pardubice, 2005. Dostupné na [www: http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf](http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf).

byl využíván pro obnovu sil. V roce 1905 byl v českých zemích uzákoněn dvacetí čtyř hodinový nedělní klid.⁴⁵

Získáním volného času vznikl prostor pro různé volnočasové aktivity. Buržoazie začala napodobovat šlechtu. Proslulé byly výlety do přírody, letní byty, střelecké a sportovní slavnosti. Mimo církevní svátky a slavnosti se rozšířily další slavnosti: veřejné, řemeslnické, dělnické, v lidovém duchu, spolkové, školní, studentské a vojenské. Populární byla i návštěva představení cirkusu a kinematografu. Oblíbené byly i besedy, domácí bály, plesy a návštěvy divadla. Velice důležité v rámci sociability byly vzájemné návštěvy, které měly svá společenská pravidla. Nelze opomenout salony, jejichž součástí byly debaty, hudební produkce i dramatické scénky.⁴⁶

Během 19. století došlo ve společnosti ke změnám, které se promítly i do rodinného života.

1.9 Pražská měšťanská rodina v druhé polovině 19. století

V předindustriálním období se žena podílela na hospodářských aktivitách svého manžela, byla mu rovnoprávnou partnerkou. Během první poloviny 19. století industrializace a urbanizace ovlivnily životy lidí. Došlo k oddělení veřejné a soukromé sféry. Postupně se rozpadla široká rodina.⁴⁷ Především ve středních vrstvách se muž stal součástí veřejné sféry a žena sféry privátní. Ekonomika a politika se stala doménou mužů. Rodina byla závislá na příjmu muže. Žena měla zodpovědnost za chod domácnosti, ale byla plně podřízena muži. Model muž, živitel a žena hospodyně, manželka a matka přetrvával hluboko do 20. století.⁴⁸ Původní model byl zachován jen v zemědělství a u drobných řemeslníků.⁴⁹

⁴⁵ LENDEROVÁ, M.; MACKOVÁ, M.; BEZECNÝ, ZD.; JIRÁNEK, T. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století. II. díl: Život všední i sváteční.* Univerzita Pardubice, 2005. Dostupné na [www: http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf](http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf).

⁴⁶ LENDEROVÁ, M.; MACKOVÁ, M.; BEZECNÝ, ZD.; JIRÁNEK, T. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století. II. díl: Život všední i sváteční.* Univerzita Pardubice, 2005. Dostupné na [www: http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf](http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf).

⁴⁷ LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

⁴⁸ LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

⁴⁹ LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století.* 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. S. 14. ISBN 978-80-246-1683-4.

Druhá polovina 19. století byla dobou sociálních, politických a kulturních převratů. Tyto změny zasáhly do běžných zvyklostí a promítly se do nového životního stylu. I přes postupné rozvíjení ženského emancipačního hnutí s požadavky na vzdělání a se snahami o uplatnění na trhu práce, zůstalo základní rozdělení rolí. Společenské a sociální postavení rodiny bylo určeno postavením a povoláním muže, živitele, nejčastěji otce rodiny. Na základě společenského statusu se odvíjelo bydlení, oblečení, jídlo, zábava, výchova a vzdělání dětí. Muž zajišťoval obživu celé rodiny, přinášel domů peníze. Žena vedla domácnost, udržovala ji čistou a útulnou. Vychovávala děti, dcery připravovala na vedení domácnosti. Synové byli podporováni ve studiích. Otec se stal nejdůležitějším a nejváženějším členem rodiny. V rodině byly přesně rozděleny jednotlivé role a vymezeny povinnosti.⁵⁰

Součástí rodiny byly i děti. Připomeňme, že podle rakouského občanského zákoníku, který platil v letech 1811 až 1914, byl dítětem jedinec do sedmi let. Od osmi do čtrnácti let prožíval období nedospělosti. Poté následovalo od patnácti do dvaceti čtyř let období dospívání. Teprve po dovršení dvacátých čtvrtých narozenin se člověk stal způsobilým k právním činům.⁵¹ Pro náš výzkum budeme používat pojem *dítě* jako výraz *označující lidského jedince ve vztahu ke svým rodičům*⁵². K tomuto rozhodnutí přistupujeme z důvodu zjednodušení při hodnocení vztahů mezi rodiči a jejich potomky.

V průběhu 19. století získali mimořádné postavení úředníci. Jejich profese měla velkou sociální prestiž, poskytovala existenční jistotu a nabízela možnost kariéry. Jednalo se o velmi lukrativní povolání. Počet úředníků stoupal. Kromě státních úřadů byli administrativní pracovníci potřeba na magistrátech a v obecní správě. Těsně před 1. světovou válkou byli úředníci i v bankách, obchodech a velkých továrnách.⁵³ Úřednická rodina a její způsob života se postupně staly vzorem životního stylu středních vrstev. Je možné, že tehdejší náhled

⁵⁰ NEZBEDOVÁ, Martina. *Téma rodiny v díle Ignáta Herrmanna* [online]. 2010 [cit. 2013-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, UHK, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Nella Mlsová. Dostupné na [www: http://theses.cz/id/yoozw1](http://theses.cz/id/yoozw1).

⁵¹ LENDEROVÁ, Milena; Rýdl, Karel. *Radostné dětství : Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha a Litomyšl : Paseka, 2006. S 133-134. ISBN 80-7185-647-9.

⁵² HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Slovník spisovného jazyka českého : Díl 1. : A-G*. 2. vyd. Praha : Academia, 1989. 555 s

⁵³ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Vliv úřednictva na životní styl české společnosti ve 2. polovině 19. století. In MACHAČOVÁ, Jana; MATĚJČEK, Jiří (eds.). *Studie k sociálním dějinám 19. století 7. 1*. Opava : Slezský ústav ČSAV, 1997. S. 65 – 75.

na úřednickou rodinu jako na vzor a na její život jako na ideál, vedli Ignáta Herrmanna k častému zobrazování právě rodin úředníků.⁵⁴

Ignát Herrmann ve svých dílech často zmiňoval dobové reálie Prahy. Pro kompletnost je třeba zmínit několik málo skutečností o tehdejší Praze. V letech 1893-1918 do katastrálního území Prahy patřily Hradčany, Staré Město, Malá Strana, Nové Město, Josefov, Vyšehrad, Holešovice. V roce 1901 byla připojena Libeň. Další části patřící dnes ke katastrálnímu území Prahy, byly částmi příměstskými. Po připojení Libně se Praha rozprostírala na více než 2 tisících hektarů a žilo v ní více než 120 tisíc obyvatel.⁵⁵

⁵⁴ NEZBEDOVÁ, Martina. *Téma rodiny v díle Ignáta Herrmanna* [online]. 2010 [cit. 2013-01-12]. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, UHK, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Nella Mlsová. Dostupné na www: <http://theses.cz/id/yoozw1>.

⁵⁵ Kolektiv. *Dějiny Prahy II*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Ladislav Horáček – Paseka, 1998. 566 s. ISBN 80-7185-143-4.

2 Životní zkušenosti Ignáta Herrmanna

Ignát Herrmann se narodil 12. srpna 1854 majiteli mlýna na samotě v Horním mlýně u Chotěboře. Po neúspěšném studiu na reálce v Hradci Králové byl rodiči poslán do Prahy do učení. Z kupeckého učně se stal příručím v galanterním obchodě. Od roku 1873 byl zaměstnán v nakladatelství J. Otty jako cestující příručí. Debutoval v témže roce svou první tištěnou prací v časopise *Paleček*. Tři roky byl písařem v advokátní kanceláři svého bratra. V roce 1881 byl přijat na místo redaktora do *Národních listů*, V roce 1892 se stal pravidelným povídkářem a fejetonistou nedělních vydání *Národních listů*, do kterých psal pod pseudonymem Ypsilon. Redakci *Národních listů* zůstal věrný až do své smrti. Zemřel 8. července 1935 v Řevnicích.⁵⁶

Již v roce 1882 založil a redigoval časopis *Švanda dudák*. Ve svém prozaickém díle navázal na Jana Neruda, kterého velmi obdivoval. V roce 1890 vydal své nejlepší dílo, naturalistický román *U snědeného krámu*. V roce 1898 vyšel humoristický román *Otec Kondelík a ženich Vejvara*. Pod pseudonymem *Vavřinec Lebeda* psal divadelní kritiky. Ve stati *K – Ke – Ku* se věnuje jazykovým otázkám.⁵⁷

Otec Ignáta Herrmanna, František Xaver Herrmann, pocházel z Hradce Králové a byl původně kupcem. V roce 1851 se vystěhoval do Ameriky, kde celá rodina žila v Texasu na farmě. Rodinu místo štěstí sužovaly nemoci a stesk po domově. Když jim zemřely dvě děti, vydala se rodina v roce 1853 zpátky do Čech. František Xaver Herrmann koupil mlýn u Chotěboře. Zde se narodil Ignát Herrmann. Protože otcovo podnikání nebylo ani nyní úspěšné, rodina se odstěhovala do Hradce Králové, kde otec dostal místo advokátní písaře.⁵⁸

Matka, Kateřina Herrmannová, byla dcerou nakladatele Jana Hostivíta Pospíšila z Hradce Králové. Její bratr Jan Křtitel Pospíšil měl dceru Miladu, se kterou se oženil nakladatel Jan Otto.⁵⁹

⁵⁶ Kolektiv. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 2/I H-J*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. S. 158. ISBN 80-200-0468-8.

⁵⁷ *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 2/I H-J*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. S. 159. ISBN 80-200-0468-8.

⁵⁸ Kolektiv. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce : 2/I H-J*. 1. vyd. Praha : Academia, 1993. 592 s. ISBN 80-200-0468-8.

⁵⁹ KOVAŘÍK, Petr. Chotěboř. Ignát Herrmann. In *Klíč k rodným chaloupkám*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2004. S. 84 - 87. ISBN 80-7106-371-1.

Ze sourozenců Ignáta Herrmanna stojí za připomenutí dva starší bratři. Gustav Vratislav Herrmann (1839-1873) byl kupeckým příručím v Chotěboři, knihkupeckým příručím v Praze a korektorem u nakladatele Jana Otty. V roce 1859 vstoupil dobrovolně do armády, kde setrval až do podzimu 1872, kdy musel ze zdravotních důvodů odejít. Od sedmnácti let psal básně a povídky s historickými a dobrodružnými náměty. Druhý bratr Emil (1841-1892) byl advokát a psal pod pseudonymem E. H. Sokolský populární právnická pojednání. Právě ten seznámil v Praze Ignáta s literární společností.⁶⁰

V roce 1881 se Ignát Herrmann oženil s Hermínou Chválovou (1860-1946), sestrou hudebního kritika a skladatele Emanuela Chvály. Svě ženě věnoval knihu povídek *Rodiny a rodinky*. Jeho manželka byla jistě předobrazem mnoha dobrých matek a pilných hospodyň, o kterých psal. Narodily se jim tři děti.⁶¹

Jako první se narodila dcera Ludmila Herrmannová-Wildtová (1883-1965). Když ohluchla během školního výletu, naučila se odezírat z úst a mluvit v krátkých větách. Oba bratři se k ní chovali uctivě a zdvořile. Byla vzdělaná a přemýšlivá. Vdala se za řevnického poštmistra, jejich manželství zůstalo bezdětné.

Syn Dalibor (1885-1950) byl druhým dítětem. V dospělosti se věnoval obchodu. Vedl bohémský život. Byl ženatý, ale manželství také zůstalo bezdětné.⁶²

Vladimír (1892-1944), nejmladší syn, vystudoval obchodní akademii a pracoval v bance. Jeho žena Miroslava Tůmová, dcera tiskaře, se starala o ovdovělou Hermínu Herrmannovou do konce jejího života. Manželům Herrmannovým se v roce 1927 narodila dcera Alexandra, jediné vnouče spisovatele Ignáta Herrmanna, která byla častým hostem v jeho domácnosti.⁶³

A jaký tedy byl Ignát Herrmann manžel a otec? Odpověď najdeme ve vzpomínce jednoho jeho současníka.

⁶⁰ Kolektiv. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 2/I H-J*. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. S. 158. ISBN 80-200-0468-8.

⁶¹ BŘEZINA, Josef. *Rodina Herrmannova*. In *Děti slavných rodičů. 1. díl*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1995. S. 132. ISBN 80-7012-076-2.

⁶² BŘEZINA, Josef. *Rodina Herrmannova*. In *Děti slavných rodičů. 1. díl*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1995. S. 132. ISBN 80-7012-076-2.

⁶³ BŘEZINA, Josef. *Rodina Herrmannova*. In *Děti slavných rodičů. 1. díl*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1995. S. 133 - 134. ISBN 80-7012-076-2.

„Dbal svého pořádku. Že se musil podávat oběd, jakmile vstoupil do jídelny, a musil jít bez přestávky chod za chodem, byla samozřejmost v domácnosti, již vládl zaměstnaný a pilný muž. Paní Herrmannová měla v tom dokonalý výcvik a se zasvěcenou pomocí Lídinou vše běželo jako hodinky“ (Konrád, E. Nač vzpomenu, Praha, 1967, s. 90)

V mnohých povídkách Ignáta Herrmanna lze objevit podobné scény.⁶⁴

⁶⁴ srov. HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 184.

3 Analýza vybraných povídek

3.1 *Vybrané parametry pro analyzování povídek*

V následující kapitole vymežíme metodu analýzy a interpretace vybraných povídek s důrazem na rozbor typů postav a jejich zařazení v rodině a společnosti. Nejprve se budeme věnovat rozboru základních parametrů vybraných povídek. Zajímat nás bude rozsah povídek, druh tiskoviny a rok prvního vydání. Zmínku věnujeme také nadpisu a zařazení do Sebraných spisů Ignáta Herrmanna. Dále se zaměříme na osobu vypravěče a její vypravěčský způsob. Neopomeneme ani promluvové pásmo vypravěče a postav. Následně se budeme zabývat kompoziční linií času, zda jde o chronologické nebo retrospektivní zobrazení času. Pokud to bude možné, budeme se věnovat i popsané délce času, tedy do jakého časového rozmezí je děj rozložen. Dostatečný prostor věnujeme fikčním světům, případně dobovým geografickým reáliím, ve kterých se děj jednotlivých povídek odehrává.

V další části provedeme rozbor jednotlivých postav zobrazených v námi zvolených povídkách. U vybraných postav budeme zkoumat jméno, jejich charakteristiku vnitřní i vnější, náležitost k sociální skupině a povolání. A protože se zabýváme rodinou, část tohoto oddílu věnujeme rodinám ztvárněným Ignátem Herrmannem, typům, počtu jejich členů a pozici, kterou má v rodině hlavní postava.

Následující pasáže věnujeme analýze děje jednotlivých vybraných povídek s přihlédnutím k prizmatu každodennosti. Zajímat nás bude i dramatická vyhocenost a závěr jednotlivých povídek.

V závěrečné pasáži každé analýzy provedeme celkové zhodnocení povídky z pohledu čtenáře. Zaznamenejeme, jak na nás Ignát Herrmann zapůsobil, a pokusíme se odhalit jeho vliv na tehdejší čtenáře.

Pro náš výzkum jsme vybrali deset povídek. Tyto povídky byly poprvé vydány v periodickém tisku, a to Národních listech a ve Zlaté Praze, v rozmezí let 1893 až 1911. Knižně tyto povídky vyšly v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, vydávaných předním pražským nakladatelem Františkem Topičem. Povídky v jednotlivých dílech sebraných spisů jsou řazeny podle témat, tak jak si to Ignát Herrmann určil. Poprvé vyšel první díl Sebraných spisů

Ignáta Herrmanna pod názvem *Blednoucí obrázky* v roce 1905.⁶⁵ První vydání posledního, padesátého, dílu Sebraných spisů Ignáta Herrmanna vyšlo v roce 1940 pod názvem *O živých, o mrtvých*.⁶⁶ Vybírali jsme z jednotlivých svazků takové povídky, které mohou být přínosem pro náš výzkum, tedy takové, které se přímo dotýkají tématu rodiny, ale zároveň je toto téma různě zpracované.

3.2 Přehled vybraných povídek

		Sebrané spisy Ignáta Herrmanna	
Název povídky	Prvního otištění	Název spisů	Číslo
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	1893	Páté přes deváté	14
Konečně dostává!	1894	Rodiny a rodinky	10
V domě za branou	1900	Rodiny a rodinky	10
Šibřinky	1902	Staří mládenci	6
Smutný život	1903	Rodiny a rodinky	10
Illuse páně Saloupkova	1904	Z paměti starého mrzouta	19
Politika paní Pletichové	1905	Rodiny a rodinky	10
Vnuknutí	1908	Rodiny a rodinky	10
Prsten	1908	Rodiny a rodinky	10
U Krupičků na svatou Kateřinu	1911	Evička a jiné výjevy rodinné	26
Máňa (<i>novela</i>)	1911	Evička a jiné výjevy rodinné	26

Tabulka č. 1 (zdroj vlastní)

⁶⁵ HERRMANN, Ignát. *Blednoucí obrázky* : vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1905. S. 325.

⁶⁶ HERRMANN, Ignát. *O živých, o mrtvých* : kniha drobných vzpomínek. Díl III. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1940. S. 252.

3.3 Stručný rozbor jednotlivých povídek

3.3.1 Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu

Povídka s názvem *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* byla poprvé otištěna dne 2. dubna 1893 v Nedělní zábavné příloze Národních listů. Tato povídka má necelých 11 stran. Knižní vydání této povídky najdeme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl XIV. nesoucí název *Páté přes deváté*, v první části pojmenované Několik dalších figurek z galerie Bodrých Pražanův. První knižní vydání je z roku 1893. Název povídky *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* je tvořen větou. Je to titul popisný, čistě sdělovací a zároveň sentenční.

Vypravěčský způsob je rétorická ich-forma s anonymním vypravěčem, který pozoruje i hodnotí. Vypravěč oslovuje čtenáře a vypráví mu příběh. Povídka je napsána ve spisovném jazyce. Objevují se zde imperativy a řečnické otázky. Jazyková struktura přímé řeči jednotlivých postav odpovídá jejich společenskému postavení. Na začátku je použita málo používaná du-forma, která má apelativní charakter. Tato nezvyklá forma je pouze v úvodu. V místě, kde dojde k představení hlavní postavy, se změní na obvyklejší er-formu, která je následně dodržována až do konce příběhu.

Základní časová linie je chronologická. Zahrnuje v sobě časový úsek asi dvaceti pěti let. Nejedná se o žádné konkrétní období, ale o dobu trvání. Vypravěč nás upozorňuje na dívky chodící Prahou, popisuje vznik známosti, svatbu a manželství trvající čtvrt století.

Fikčním světem v této povídce jsou ulice Prahy, ale nejsou popsány dobové reálie. Jeden z drobných motivů se odehrává v pokoji. Prostředí, ve kterém se postavy pohybují, je jen kulisou, nemá pro děj žádný význam.

„Jděte Prahou, hlavními jejími ulicemi, jděte po pravé a vracejte se po levé straně, a ne-li v každém domě, tedy alespoň ob dům najdete takového rozšafného, moudrého, opatrného tatínka, jakého mám právě na mysli.“⁶⁷

⁶⁷ Herrmann, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S.11.

Postavy v této povídce jsou nahlíženy optikou vypravěče. Jsou to postavy-definice. Nemají žádný vývoj, jsou jasně čitelné. Postavy jsou tři. První je *nápadník*, mladý muž, který chce získat dobrou partii. Povoláním může být obchodník, průmyslník, inženýr nebo kandidát advokacie. Ve věcech majetku má *bystrý čich*. Po svatbě se stává *zetěm*. Změna je pouze v rodinném stavu, jiný posun u postavy není zaznamenán. Postava nápadníka vychází z orientační rodiny, která nám není známa. Po svatbě vytváří prokreační rodinu, nejprve pouze manželskou, později i nukleární. Rodina jeho manželky je nukleární a patriarchální. Výchozí typ domácnosti hlavní postavy není popsán, ale nápadník dává postupně vzniknout jednoduché rodinné domácnosti manželského páru B. 3. a, ze které se stane jednoduchá rodinná domácnost manželského páru s dětmi, B. 3. b.

Druhou postavou je *dobrá partie*, dívka ve věku na vdávání pocházející z rodiny, kde je majetek. Představuje dceru z jednoduchého typu rodinné domácnosti manželského páru s dětmi, B. 3. b. Třetí postavou je *pan tchán*, otec nevěsty, který má majetek. *Známý dům, známá firma, známé jméno*. Okrajově je zmíněna postava *matinky*. Postavy mají místo běžných jmen názvy jednotlivých typů, které reprezentují určité ustálené představy vzorů chování. Vnější charakteristika a popis oblečení je uveden pouze u postavy *dobrá partie*, které dokládá její příslušnost k horní společenské vrstvě.

„Chodí ty dcerušky Prahou, vídáte je. Mají tvářičky jako porculánové panenky, na hlavičkách fantastické klobouky, šustí hedvábím nebo je obkládá v bohatých řásních plyš, rudý, hnědý, tmavozelený, s kovovým leskem. [...] Z těchto zjevů vane časem nesmírná elegance, nevyčerpatelný vkus modistky a – rozumí se samo sebou – blahobyt oněch, které tak svým zevnějškem zraky vaše oslňují.“⁶⁸

Začátek je scénický. Úvodní scenerie popisuje ulice Prahy, ale nejsou to konkrétní dobové reálie. Po ulicích chodí dívky, dcery bohatých tatínků, dobré partie. Následuje popis chování mladíka, který chce dobrou partii získat. Ve snaze vyrovnat se životnímu standardu rodiny, do které se chce přiznít, se nápadník velmi zadluží. Po svatbě se dozví, kolik jeho žena dostane, ale až po smrti svého otce. Tak zeť čeká, až tchán zemře. Do hrobu si nic nevezme, ale také po něm důsledkem špatných spekulací nic nezůstane. Děj nemá žádné dramatické zvraty, ale graduje k překvapivému závěru. Konec je uzavřený.

⁶⁸ HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 13.

Z oblasti každodennosti je zajímavý popis vyšší společenské vrstvy Pražanů. U dívek jsou vylíčeny kvalitní materiály, z nichž se šily šaty. Popsány jsou volnočasové aktivity – návštěva divadel, plesů, koncertů, bazarů a lázní. Objevuje se i sport – veslování, bruslení, jízda na bicyklu, dostihy. Zajímavé jsou údaje o tehdy běžné skutečnosti zjišťování výše věna nebo informací o nápadníkovi. V tomto textu nenajdeme zmínky o chodu domácnosti, o přípravě nebo podávání jídel ani o péči o prádlo, tak jak to Ignát Herrmann popisoval u střední vrstvy.

Povídka s obdobným námětem najdeme pod názvem *Jiříkova ženitba*.⁶⁹ Pojem dobrá partie se v díle Ignáta Herrmanna objevuje často ve spojení se vztahem mladých lidí, ale nehraje tak velkou roli ani není personifikací, jako je tomu v povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. Motiv jednání o věnu a způsobu jeho předání se objevuje společně s motivem svatby.⁷⁰

Už název povídky, *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*, dává tušit, že se jedná o humoristickou povídku. Ignát Herrmann s vtípem nahlíží na snahu některých mladých mužů výhodně se oženit. Posměšně se dívá i na *dobrou partii*. Z textu lze vyčíst poučení, že pokrytectví není dobrým vkladem do manželství. Ignát Herrmann neklade vinu za problémy v manželství ani jednomu protagonistovi, ale všem zúčastněným, protože každý si nese svůj podíl na nastalé situaci. Manželství je i v této povídce ceněno velmi vysoko. Není zde ani náznak toho, že se mladý muž neměl ženit, naopak jeho rozhodnutí je považováno za správné, ale chybou byla jeho honba za majetkem a pokrytectví, snaha o vyženění peněz i za cenu vlastního zadlužení.

3.3.2 Konečně dostává!

Povídka s názvem *Konečně dostává!* nese podtitul *Z denníku týraného strýce*. Poprvé byla otištěna dne 7. ledna 1894 v Nedělní zábavné příloze Národních listů. Tato povídka má 13 stran. Její knižní vydání nalezneme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl X. Rodiny a rodinky, s podnázvem *Drobné výjevy z pražského života*, v roce 1909. Tato povídka

⁶⁹ HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

⁷⁰ Srov. HERRMANN, Ignát. *Vdávky Nanynky Kulichovy*. *A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha, :Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

je zařazena ve třetí části s názvem Děti. Název povídky je synoptický, replikový, tvořený rozkazovací větou.

Vypravěčský způsob je osobní ich-forma, typ přímého vypravěče ve funkci prožívajícího já. Vyprávění je značně sugestivní, vzbuzuje iluzi autentického prožitku. Této fabulace je docíleno formou deníkového žánru. Ignát Herrmann použil velmi působivou formu fiktivního deníku bez jednoznačného signálu, že jde o jeho fikci. Mylný dojem autenticity je podpořen datem vydání. Deník zaznamenává dobu od 15. prosince do 6. ledna a tato povídka poprvé vychází v neděli 7. ledna.

Text je rozdělen do jednotlivých dnů a je tvořen fragmentálními výpověďmi. Velmi často jsou použity imperativy. Povídka je napsána ve spisovném jazyce s prvky hovorového českého jazyka. Objevuje se zde i několik případů nespisovné češtiny a expresivních slov. V textu se objevuje celá škála podstatných a přídavných jmen, synonym, charakterizujících jednu z postav. Kluk Artur je *darebák, pranemrava, rarach, zpropadený, nekárný, ničemný, hanebný, nezpůsobný, hubatý, neposlušný, nečistý, vzdorovitý, lhavý, nevázaný*.⁷¹

Časová linie je chronologická. Protože jde o deníkový žánr, je přesně určena doba, kdy se děj odehrává. Jednotlivé záznamy obsahují data deníkových záznamů. Rozsah zápisů se datuje od 15. prosince do 6. ledna, chybí jen rok. Neuvedení roku dodává deníkovému záznamu nadčasovost.

Děj povídky se odehrává v Praze. Vypravěč, který je zároveň hlavní postavou, bydlí v hotelu a dochází do rodiny své sestry. Bližší popis ubytování ani sestřina bytu není v textu uveden. V části textu, kdy vypravěč nakupuje dárky, jsou zmíněny dobové reálie.

*„Chodil jsem po Praze, kolem knihkupeckých výkladů, koukal jsem. To se rozumí, že všady mají „nejvhodnější vánoční dárky“. U Bursíka a Kohouta, u Valečky, u Jaroslava Pospíšila, u Řivnáče, u Topiče – a jinde také.“*⁷²

Deníkové záznamy o svém předvánočním a vánočním pobytu v Praze si vede skoro padesátiletý starý mládenec. Jeho vnější charakteristika není uvedena. Hlavní postava pochází, společně s vedlejší ženskou postavou, ze stejné orientační rodiny. Prokreační rodinu

⁷¹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 207-219.

⁷² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 214.

hlavní postava, autor deníkových záznamů, nevytvořila. Z pohledu historicko-demografické typologie domácností je zobrazen typ A. 1. b – nerodinná domácnost svobodného jedince. Je zaměstnancem, má kolegy a o svém nadřízeném mluví jako o řediteli. Svým postavením přísluší ke střední společenské vrstvě. Představuje postavu-definici.

Během své dovolené v Praze se autor deníkových záznamů stravuje u své sestry, která je vdaná za profesora a má dvě děti. Přibližně dvanáctiletou dceru a desetiletého syna Artúra. Typ jednoduché rodinné domácnosti manželského páru s dětmi, B. 3 b, nukleární rodina. Na výchovu dětí má autor deníkových záznamů odlišný názor než jeho sestra a švagr. Dle autora poznámek v deníku je Artúr rozmazlené a nevychované dítě.

„To není dítě, to je čert! Nezpůsobný, hubatý, neposlušný, nečistý, vzdorovitý, lhavý – všechny nečnosti má. A zejtra je Ježíška a já mám také tomu d'asu „nakládat“. Já bych mu naložil! Tak slabých, nemoudrých rodičů jsem ještě neviděl.“⁷³

U hlavní postavy není uvedeno její jméno. Synovci dal Ignát Herrmann mluvící jméno. Artúr Houžvička je malý a nepoddajný. Spojení příjmení se jménem Artúr je úsměvné.⁷⁴

Povídka má začátek prezentující vypravěče. Hlavní hrdina, autor deníku, přijel v polovině prosince na dovolenou do Prahy. Ubytoval se v hotelu, ale na stravu dochází k sestře, do rodiny Houžvičkových. Tam se setkává se svým synovcem Artúrem, který je nevychovaný. Artúr na svého strýce vyplazuje jazyk, lije mu vodu do bot, vyškrtá mu všechny sirky. Rodiče syna pouze usměřňují, autorovi deníku vytýkají, že je starý mládenec, nemá s dětmi zkušenost a nerozumí výchově. Po posledním incidentu, při kterém synovce uhodí, dojde k roztržce se sestrou a švagrem. Rozhodne se už k sestře nechodit, ale je sestrou přemluven, aby to ještě zkusil, že kluk *dostal*. Strýc koupí Artúrovi pod stromeček knihu, která změní život celé rodiny Houžvičkových. Synovec náhle začne rozbíjet nádobí a za to je trestán. Do konce svátků několikrát, téměř každý den. Nyní je na strýci, aby ho bránil před tresty, protože za Artúrovo chování může on. Celý příběh graduje k závěru, kdy se dozvídáme, jakou knihu strýc koupil. Byla to *Zábavná věda. Sto silozpytných pokusů*

⁷³ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 213.

⁷⁴ Jméno Artúr pochází z pravděpodobně z keltského výrazu pro medvěda arth.

*k zábavě a poučení mládeže i dospělých.*⁷⁵ Konec je uzavřený. Poslední deníkový zápis je datován 6. ledna.

*„Nakladatel mi asi za toto doporučení nepoděkuje. Což mně nevadí. Ale kdo chodíte do rodin, kde mají nevázané, nekárané kluky – darujte jim Zábavnou vědu. Budete se výborně bavit.“*⁷⁶

Z oblasti každodennosti nalézáme dva odlišné názory na výchovu dětí. Přestože autor deníkových záznamů dochází do sestřiny domácnosti na stravu, nejsou popsána žádná jídla, není zmíněna ani příprava kávy ani jiná činnost spojená s domácností.

Propojení povídky a fiktivního deníku s motivem výchovy dětí školního věku je v díle Ignáta Herrmanna ojedinělé.

Ignát Herrmann napsal povídku jako fiktivní deník. Tento žánr patřil v realismu konce 19. století k oblíbeným prostředkům humoristické prózy.⁷⁷ Děj povídky je velmi nadčasový. Odlišné názory na výchovu dětí přetrvávají do dnešních dnů. V této povídce není rodina nijak vyzdvihována. Zajímavé je zobrazení postavy Artúra, protože děti v díle Ignáta Herrmanna hrají podružnou roli, většinou nemají ani jméno, jen je zmíněna jejich existence. V této povídce dostal desetiletý kluk Artúr velký prostor. Každý den je o něm je veden zápis. V povídce najdeme výchovný podtext skrytý do autenticky působícího humorného textu. Zajímavý je i fakt, že knihu, kterou postava Artúra dostane od svého strýce, skutečně v roce 1892 vydal F. Šimáček.⁷⁸ Proti odborné knize, coby dárku pro dítě nelze nic namítat. Dobrý vliv tohoto dárku byl nejen na dítě, ale i na rodiče a na jejich způsob výchovy.

3.3.3 V domě za branou

Povídka *V domě za branou* byla napsána roku 1899, poprvé byla otištěna dne 30. listopadu 1900 v časopise *Zlatá Praha* na titulní straně a dvou následujících stranách. Knižní vydání této

⁷⁵ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 218.

⁷⁶ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1927. S. 219.

⁷⁷ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 102. ISBN 80-7185-669-X.

⁷⁸ GOOD, Arthur. *Zábavná věda : sto pokusů k zábavě a poučení mládeže i dospělých*. 1. vyd. Praha : F. Šimáček, 1892. 200s.

Dostupné na www. <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=16070&author=>.

povídky je zařazeno v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl X. Rodiny a rodinky, s podnázvem Drobné výjevy z pražského života. První vydání tohoto dílu sebraných spisů bylo v roce 1909. Kniha je rozdělena do tří částí. Povídka *V domě za branou* je zařazena v první části s názvem Rodiny – rodinky. Rozsah povídky je devatenáct stran. Tento, ve srovnání s ostatními povídkami, neobvyklý počet je dán prostorem, který mu byl dán v časopise Zlatá Praha. Ostatní povídky vycházely nejprve v nedělní příloze Národních Listů, kde byly pro povídku vyhrazeny dva sloupce. Název povídky je lokalizační. Odkazuje na prostor, kde se bude příběh odehrávat, na dům za branou. Zároveň je to název synekdochický. Děj povídky se neodehrává v celém domě, ale jen v jeho části, v bytě domovníka.

Vypravěčský způsob je osobní ich-forma, typ přímého vypravěče s funkcí prožívajícího já. Hlavní hrdina vzpomíná na dobu před třiceti lety. Přítomný čas vyprávění přejde do minulého času. Autor používá spisovný jazyk pro popis a vyprávění. Promluvy postav jsou hovorovým jazykem. Místy najdeme i nespisovnou češtinu vloženou do úst hlavní postavy domovníka Kačaby. Místo slova dárek je proloženě uveden germanismus *prezent*. Takto použité slovo v mluvě domovníka symbolizuje „něco noblesnějšího“ než je pouhý dárek.

„Aby nemysleli, vašnosti mladý pane – s p r e z e n t e m si nedělej zbytečných starostí. Žádný prezent, smím-li prosit! To není pro lidi, jako jsme my.“⁷⁹

Linie času je retrospektivní. Vypravěč nejprve popisuje novou výstavbu na okraji Prahy, proměny této oblasti. Následují vzpomínky na dům, ve kterém před čtvrt stoletím bydlel a na historku s domovníkem. Zde jsou tři chronologická zastavení v čase. Pozvání na svatbu, následuje svatební odpoledne a večer a děj je zakončen následující den po svatbě.

Prostor v této povídce lze rozdělit na dvě části. V úvodní vzpomínkové části autor popisuje pražské předměstí zvané „Česká Kalifornie“ a blízké okolí. Druhá, stěžejní část se odehrává v domě. Dům jako životní prostor použil Ignát Herrmann i v jiných dílech. Obyvatelé domu jsou popisováni stejně. Typickým osazenstvem domu je pan domácí, domovník, advokátní

⁷⁹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 18.

úředník, úřednická rodina, vdova s dcerou, umělec.⁸⁰ Prostor domu je popsán, ale děj se odehrává jen v bytě postavy vypravěče a *kutlochu*, ve kterém bydlí domovník s rodinou.

Hlavní postava není vypravěč, ten nám jen zprostředkovává fabuli. Hlavní postavou je domovník Kačaba. Dle vnější charakteristiky to byl padesátiletý příhrbený stranou nakřivený muž.⁸¹ Povahové vlastnosti komentuje autor pomocí ironických promluv vypravěče. Postava domovníka je vypravěčem v textu označována jako výborný, rozšafný otec, výborný aranžér, výborný muž a dobrý *tatík*.⁸² Hlavní postava patří do dolní vrstvy. Několikrát je autorem zmíněna domovníkova chudoba. Nelze zjistit, zda je jeho oblečení v souladu se sociálním postavením. Popsáno je jen svatební oblečení domovníkovy dcery Fandy.

*„Nevěsta slečna Fanda v modrých atlasových šatech, s myrtovým věnečkem na hlavě – poprvé jsem ji viděl učesanu – v bílých stávkových rukavičkách, kterých nesvlékla ani teď při stole. A jakkoli bylo v maloučké té světnici vedro, neodložila nevěsta ani černou mantilu, v níž byla jela do kostela. Chtěla být nevěstou v plné výzdobě své až do konce.“*⁸³

Domovník je ženatý a má jednu dceru. V rodině má úlohu otce, manžela, tchána a dědečka. Typ domácnosti je původně jednoduchá rodinná domácnost manželského páru s dětmi B 3. b. V průběhu děje dojde ke změně. Dcera se vdává a tím vytvoří novou domácnost, a to rovnou také B 3. b. Při rozuzlení zápletky se ukáže, že nevěsta má již dítě, kojence. Po odhalení toho faktu je nutné přehodnotit typ domácnosti domovníka Kačaby na rodinnou domácnost rozšířenou, decsendentní, typ B. 4. b. Rodinu hlavního hrdiny lze určit jako nukleární a vícegenerační.

Další postavou je ostýchavý mladý muž, ženich Vincenc Jahelka, obratný strojník. V povídce také nalezneme postavu ženichovy matky, manželky krejčovského mistra z Malé Strany, který nepřišel na svatbu, protože s veselkou nesouhlasil. Svatebčany doplňuje postava ženichovy sestry Růženky Jahelkové, která jde za družičku. Za družbu jde postava vypravěče, o níž víme

⁸⁰ Srov. HERRMANN, Ignát. *Vdávky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta*. 2. vyd. Praha: F. Topič, 1919. 291 s.

⁸¹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 14.

⁸² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.11-29.

⁸³ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 20.

jen to, že je úředníkem na nízkém postu, ale domovníkem Kačabou je považován za významnou osobu. Objevují se zde i další svatebčané Mária, Helenka a Tonyňka Turečkovy, dcery hostinského z domu, Matěje Turečka. Kačaba je pozval proto, aby bylo dobré pivo. V závěrečných odstavcích se setkáváme s manželkou a matkou Turečkovou. Děj je na běžnou povídku „zalidněn“ více než je obvyklé, ale je to dáno motivem svatby. Každá postava je postavou-definicí.

Hlavní postava má mluvící jméno. Kačaba, je expresivní přezdívkou pro neobratnou, přihlouplou osobu.⁸⁴ Ale je to i příjmení, které lze nalézt v Adresáři města Královských Vinohradů⁸⁵, vydaném v roce 1912, a které má dodnes sto dvacet jednoho nositele.⁸⁶ Domovník Kačaba je v povídce svým chováním a promluvami prezentován jako těžkopádná a společensky neobratná postava. Dívky mají jména odpovídající společenské skupině, kterou reprezentují. Ignát Herrmann pro ně použil domácí podobu jmen Františka, Marie, Antonie a zdrobněliny jmen Helena a Růžena.

Povídka má začátek prezentující vypravěče, který vzpomíná a tím vyslovuje své postoje. Po těchto úvodních vzpomínkách a hodnocení okolí Prahy přechází autor k vyprávění dávné příhody. Domovník Kačaba pozve postavu vyprávějící příběh na svatbu své dcery. Postava, která nám vypráví, přijde až po obřadu do domovníkova bytu, kde probíhá hostina. Podává se káva, uzenina a pivo. Svatebčané se baví. Náhle se ozve v rohu místnosti pláč. Je to pláč nevěstina malého dítěte. Nevěsta ho nakojí a oslava probíhá dál. Postava vypravěče je překvapena nečekaným hostem. Děj nekončí touto pointou, ale pokračuje následujícím dnem, kdy je vypravující postava v hostinci přítomna vyúčtování vypitého piva mezi hostinským Turečkem a domovníkem Kačabou. Zde je druhé vyvrcholení příběhu. Domovník Kačaba trvá na tom, aby z účtu bylo odečteno pivo, které vypily Turečkovy dcery. I když se hostinskému nevede dobře, tak proti vůli své ženy ono vypité pivo odečte, protože lituje Kačabu, který je na tom hůř než on. Tak jako jsou v povídce dva pomyslné začátky, jsou zde i dvě pointy. Konec je relativně uzavřený.

Z každodenního života je zde zobrazen průběh svatebního veselí v chudé domácnosti a hra sekretář, kterou mladí svatební hosté hráli. Z pokrmů je vyjmenováno občerstvení, jež je podáváno, a oblíbené vaření a podávání kávy.

⁸⁴ HAVRÁNEK, Bohuslava kol. *Slovník spisovného jazyka českého. Díl 2. : H-L.* 2. vyd. Praha : Academia, 1989. S. 257.

⁸⁵ JANEČEK, Julius. *Adresář města Královské Vinohrady.* Praha : Malíř, 1912. 683 s.

⁸⁶ Dostupné na [www: http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx](http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx).

„Paní Kačabová stála u plotny a konala tam jakousi čarodějnickou práci nad velkými hrnci, přelévajíc z jednoho do druhého, foukajíc do horkých tekutin, sbírajíc škraloupy smetany a vpleskávajíc je do porculánových hrnečků, do nichž nalévala hostům kávy.“⁸⁷

Motiv svatby použil Ignát Herrmann ještě několikrát. Nejvíce ho rozvinul v románu *Vdavky Nanynky Kulichovy*⁸⁸, kde podrobně popisuje projevy náklonnosti, námluvy, předsvatební období, svatební obřad i následnou oslavu. Svatební přípravy a svatba jsou zobrazeny i v románu *Otec Kondelík a ženich Vejvara*.⁸⁹ A stejná životní etapa je popsána i v románě, který poprvé vyšel v roce 1921 pod názvem *Artur a Leontyna*⁹⁰. Toto téma najdeme např. i v povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*⁹¹ nebo *Štěpánova omluva*⁹².

Ani téma narození dítěte před svatbou není v tvorbě Ignáta Herrmanna ojedinělé. Téměř roční dítě, aniž by to věděli rodiče, má svobodný, hodný hoch, Vojtíšek Zázvorka v povídce *O nesmělém Vojtíškovi*.⁹³ Mydlářova dcera Fany Vondrová z povídky *Na smrtelné posteli* se tak lekne, když jí zemře matka, že z toho porodí týden před plánovanou svatbou.⁹⁴ V povídce *O svatbě páně Saloupkově* se narodí novomanželům dítě během svatebních oslav.⁹⁵

Použitím přímého vyprávění Ignát Herrmann vytváří ve čtenáři pocit, že se jedná o vyprávění skutečného příběhu. Tato iluze je podložena vzpomínáním vypravěče na dobu před třiceti lety, na konkrétní realie pražského předměstí. Popsaná vinohradská zástavba má v jednotlivých domech podobně vypadající dvorky, které si tehdejší čtenáři mohli vybavit stejně dobře jako povolání domovníka. V tomto důvěrně známém prostředí přiblížil Ignát Herrmann různé nahlížení na život dvou sociálně odlišných skupin. Mladý úředník ironicky

⁸⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 20.

⁸⁸ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

⁸⁹ HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha: Odeon, 1974. 342 s.

⁹⁰ HERRMANN, Ignát. *Artur a Leontyna : Pražský příběh z doby nedávné*. 1. vyd. Praha : Dalibor Herrmann, 1921. 263 s.

⁹¹ HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha: F. Topič, 1928. S. 11 – 21.

⁹² HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 223 – 230.

⁹³ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 136-144.

⁹⁴ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha: F. Topič, 1927. S.86-96.

⁹⁵ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 132 – 141.

popisuje počínání chudého domovníka. Mladická naivita je v průběhu vyprávění konfrontována s jiným, chudším světem.

Ignát Herrmann do této povídky zakomponoval dva výchovné podtexty. Prvním z nich je porovnávání životních názorů v odlišných sociálních skupinách. To, co se mladému úředníkovi zdá směšné nebo nevhodné, je pro domovníka běžné. Například podávání kávy znamená pro mladého úředníka něco obyčejného, ale pro domovníka symbolizuje káva přepych, něco slavnostního.

„Pořád se pila káva. Byl to potok, byla to řeka – jezero kávy! Byli jsme již všichni nabobtnali samou kávou, ale paní domovnice nepovolila. Jí byla káva vrcholem všeho dobrého – a dnes tedy si jí dopřávala – a nám taky.“⁹⁶

Mladý úředník vidí ve svatbě radostný začátek šťastného života. Během hostiny ale dojde k odhalení skutečnosti, že nevěsta už má s ženichem dítě a svatba byla nutností pro zajištění manželského původu dítěte. Tím dojde ke střetu ideálu a skutečnosti.

Různé jsou i postoje rodičů. Otcové jsou charakterizováni jako přísné hlavy rodiny. Otec ženicha dává svůj nesouhlas se svatbou svého syna s *chudobou* svou nepřítomností na svatbě. Otec nevěsty neprojevuje nadšení s tím, co se přihodilo, ale je rád, že jeho dcera nezůstane i s dítětem pod jeho střechem. Matky jsou popsány jako milující a odpouštějící svým dětem. Ženichova matka se k manželství svého syna staví smířlivěji, protože tuší, v jak složité situaci by se ocitla matka jejího vnoučete, pokud by zůstala svobodnou matkou. Matka nevěsty má radost, že se její dcera nakonec vdala. Ignát Herrmann ukázal na postavách rodičů rozmanité postoje k vynucené svatbě - úlevu, rozhořčení, rezignaci, uspokojení.

Ignát Herrmann opět vyzdvihuje vážnost rodiny. I když jsou lidé chudí a *měli mít rozum*⁹⁷, je uzavření manželství a společná výchova dětí popsána jako nejlepší životní rozhodnutí.

⁹⁶ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 23.

⁹⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 25.

3.3.4 Šibřinky

Povídka s názvem *Šibřinky* poprvé vycházela na pokračování každou neděli po dobu tří týdnů od 2. do 16. února 1902 v Nedělní zábavné příloze Národních listů. Původní název byl *Páně radovy šibřinky*.⁹⁸ Jedná se o delší povídku, která má 34 stran, byla autorem koncipována do tří přibližně stejně dlouhých částí tak, aby mohla vyjít ve třech, za sebou jdoucích nedělních vydáních během plesové sezóny. Její knižní vydání najdeme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl VI., nesoucí název *Staří mládenci*, s podtitulem *Humorné obrázky ze života „přespočetných“*. První knižní vydání je z roku 1908. Zařazení povídky právě do tohoto dílu nám dává tušit, že hlavní postavou je starý mládenec. Název *Šibřinky* je synoptický, jednoznačný a dostatečně vypovídající o místě a čase dějové zápletky, která se odvíjí na pozadí masopustní maškarní zábavy.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ personálního vypravěče. Promluvové pásmo dle Doležala je promluvovým pásmem postav.⁹⁹ Povídka je napsána ve spisovném jazyce, obsahuje několik slov hovorové češtiny a germanismů. Jazyková struktura přímé řeči jednotlivých postav odpovídá jejich společenskému postavení. Je zde zastoupena i polopřímá řeč. To jsou ty případy, kdy reflektor klade otázky zaměstnávající mysl hlavního hrdiny.

*„Má rada mlčet? Má mluvit? V rozpoložení, v jakém byl, a v situaci, v jaké se octl, rozhodl se, že lépe je mluvit a co nejkamarádštěji. Snad z Mrkvičky něco vytáhne.“*¹⁰⁰

Základní časová linie je retrospektivní. Příběh začíná poslední masopustní nedělní ráno, následuje vzpomínková odbočka na dobu před osmnácti lety, poté děj přeskočí na dobu před čtyřmi týdny a na předcházející ráno a večer. Touto oklikou se děj vrací do nedělního rána. Druhá část časově volně navazuje na první. Děj se odehrává během nedělního dopoledne, ale i zde hlavní postava vzpomíná, tentokrát pouze na předchozí večer. Ani ve třetí části nedochází ke změně časové linie. Nedělní odpoledne a večer jsou doplněny různě vzdálenými vzpomínkami.

⁹⁸ HERRMANN, Ignát. *Páně radovy šibřinky*. *Národní listy*. 1902, roč. 42, č. 39, s. 9.

⁹⁹ DOLEŽEL, Lubomír. *Identita literárního díla*. 1. vyd. Brno : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2004. 68 s. ISBN 80-85-778-39-4. S. 50.

¹⁰⁰ HERRMANN, Ignát. *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 209.

Děj této povídky se odehrává na několika místech fikčního světa. Nejprve to je pronajatý pokoj hlavního hrdiny a sál, kde se odehrávají sokolské šibřinky. Ve druhé části je to prostředí kanceláře pražského zemského soudu. Ve třetí části jsou to na začátku dobové reálie Prahy.

„Volně stoupal rada Jaromír Votava od bytu svého v Jungmannově třídě ke Karlovu náměstí a Žitnou ulicí vzhůru k Vinohradům. Mohl sice nadejít si ulicí Palackého a Školskou, času však bylo dost, i zamířil cestou delší.“¹⁰¹

Následně postava Jaromíra Votavy hledá Balbínovu ulici. Cílem jeho cesty je dům číslo 17, kam jde na návštěvu. Ta se odehrává v bytě domácí paní, v útulném salonku. Bohatství je zde vyjádřeno kobercem po celém pokoji a originály obrazů na zdech. V těchto prostorách dojde i k rozuzlení zápletky a vyvrcholení děje.

Hlavní postavou je Jaromír Votava. Je mu čtyřicet dva let. Vnější charakteristika není uvedena, není zde jeho popis. Zmínka je jen v části o návštěvě, kde si odkládá cylindr a kožich. Patří do horní vrstvy, je radou pražského zemského soudu. Na toto místo se postupně vypracoval od okresních soudů přes krajské. Po osmnácti letech se vrátil do Prahy. O jeho orientační rodině se autor nezmiňuje. Prokreační rodinu nevytvořil, je starý mládenec. Žije v pronajatém pokoji u paní Maternové. Z pohledu historicko-demografické typologie domácností je zobrazen typ A. 2. c – nerodinná domácnost členů bez příbuzenských vztahů. Hlavní postava je stejně jako všechny ostatní postavy v této povídce postavou-definicí.

V kanceláři je podřízeným Jaromíra Votavy auskultant Mrkvička. Další postavou je Marta Nováková, dávná láska hlavního hrdiny, vdova s osmnáctiletou dcerou Martičkou, typ jednoduché rodinné domácnosti matky s dětmi, B. 3. d. Zajímavá je charakteristika postavy domovníka v domě paní Novákové. S tímto typem postavy je možné se setkat i v dalších dílech Ignáta Herrmanna.¹⁰²

„Viděl naproti sobě hřmotného, ramenatého muže. Muž ten stál tu ve vestě s rukávy měchatými, atlasovými, prošívanými, a jen v takové teplé vestě, vatou podložené, mohl si tu po nedělním obědě v únorovém chladu klidně pokuřovati z dýmky, jejíž dýmání patrně

¹⁰¹ HERRMANN, Ignát. *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 214.

¹⁰² Srov. HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.11-29.

HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanyňky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

manželská polovice ve světnici mu netrpěla. Hlava mužova byla pokryta starou, ohmatanou tureckou čepicí beze střapce, pod čepicí přetékalý husté, prokvetlé kučery, a silný, hustý, rovněž prokvetlý vous vroubil jeho tvář.“¹⁰³

Ignát Herrmann často dával svým postavám mluvící jména. Hlavní postava této povídky se jmenuje Jaromír Votava. Toto jméno v sobě nese jaro, synonymum pro mládí a zároveň nespisovný výraz pro otavu – druhou travu. Jméno Jaromíra Votavy symbolizuje mírné mládí a druhou šanci, kterou dostal. Dalším jménem je Marta Nováková. Příjmení Nováková je tak běžné, že tím nechťic poskytuje anonymitu. Takové setkání se může přihodit každému. Jméno přívětivé a laskavé postavy paní domácí Maternové v sobě skrývá mateřské city, kterými daná postava oplývá. Posledním jménem je podřízený Jaromíra Votavy, adjutant Mrkvička. Zdrobnělina jména charakterizuje podřízené postavení této postavy a jeho mládí. Stejně tomu je i u jména Martička.

Začátek je scénický. Povídka začíná snem, který se zdá hlavní postavě. V okamžiku, kdy se hlavní postava probouzí, uvádí nás do děje. Fabule příběhu není nijak složitá. Dobře situovaný Jaromír Votava se po letech vrací do Prahy. Rozhodne se navštívit šibřinky, protože je zvědavý, zda jsou stejné jako v dobách jeho mládí. Vzpomíná na svou první lásku Martičku, kterou mu její rodiče nechťeli dát za ženu. Na maškarní zábavě potká dívku převlečenou za Esmeraldu. Dívka ho pozve na druhý den na návštěvu. Tam hlavní hrdina zjistí, že dívka je dcerou jeho bývalé lásky, která ho nyní prosí, zda by se mohl stát poručníkem její dcery. Ten souhlasí. Dějová zápleťka byla obohacena tajuplnou dívkou Esmeraldou a vzpomínkami. Děj graduje až do rozuzlení. Závěr sice uzavírá tuto událost, ale ponechává postavy svému osudu. Konec je otevřený.

Z oblasti každodennosti je v povídce popsán způsob zatápění paní Maternové, rituál vstávání Jaromíra Votavy a popis průběhu návštěvy u paní Novákové.

U hlavní postavy, pana rady Jaromíra Votavy je několikrát vyzdviženo prestižní úřednické místo pod penzí. Dokládá to nejen mimořádná péče paní bytné, ale i výraz pro oblékání.

„Paní Maternová postavila snídani na stůl u pohovky, sňala s věšáku župan, přehodila jej přes lenoch židle, přisouvla panu radovi trepky k posteli a šetrně odešla. Nebo teď bude pan rada konati obřad nedělního strojení.“¹⁰⁴

¹⁰³ HERRMANN, Ignát. *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 217.

Podobný námět, kterým je setkání po letech v plesové sezóně, kdy z milované dívky je matka téměř dospělé slečny, můžeme najít i v povídce s názvem Přespočetný, vydané poprvé v roce 1896, knižně v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl VI. s názvem Staří mládenci.

Na první pohled působí tato povídka jako romantický příběh dvou v mládí do sebe zamilovaných lidí, kterým nebylo dovoleno společně založit rodinu, a kteří se po osmnácti letech nečekaně setkávají. Při důkladnější analýze lze odhalit několik skrytých výchovných prvků, které Ignát Herrmann s oblibou do svých povídek umisťoval. Když hlavní postava vzpomíná na své mládí a na skutečnost, že mu rodiče jeho vyvolené nedovolili se o jejich dceru ucházet, dává rodičům po letech za pravdu.

*„Měl v kanceláři auskultanta, mladého divocha, jakým býval on tehda (a když se teď na toho ztřeštěnce podíval, věru skoro chápal, proč mu tenkrát nepověsili hned Martičku na krk), a ten panu radovi do večera opatřil vše.“*¹⁰⁵

Dále Ignát Herrmann poukazuje na to, že se postava Jaromíra Votavy svou pílí a snaživostí vypracovala z malého úředníka až na pana radu kanceláře pražského zemského soudu.

Poslední výchovný podtext, který ale lze označit za nosný prvek celé povídky, je poukazování na možnost začít spokojené rodinné soužití i v pozdním věku. Ignát Herrmann si velice vážil rodiny a ve svých povídkách často zobrazoval harmonickou rodinu jako základ spokojeného života.

Povídka byla Ignátem Herrmannem koncipována do tří pokračování. Načasování jejího vydání v době plesové sezony jednak vytvářelo dojem, že je fabule příběhu založená na skutečnosti a zároveň se jedná o zajímavý vydavatelský počín. První i druhá část nese ve svém ději určité tajemství a má otevřený konec, kterým láká k přečtení následujícího dílu. Dvě neděle je čtenář udržován v napětí, jak příběh dopadne a zároveň je mu ponechán prostor pro případné ztotožnění se s postavami. Iluze, že by starý mládenec nebo vdova s dcerou mohli zažít také takový příběh. Třetí, závěrečný díl vyšel poslední neděli před koncem masopustu. Završil se nejen děj povídky, ale i plesová sezona.

¹⁰⁴ HERRMANN, Ignát. *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 196.

¹⁰⁵ HERRMANN, Ignát. *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 198.

3.3.5 Smutný život

Povídka s názvem *Smutný život* byla poprvé otištěna dne 16. května 1903 v Zábavné příloze¹⁰⁶ Národních listů. Tato povídka má 10 stran. Knižní vydání této povídky nalezneme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl X. Rodiny a rodinky, s podnázvem Drobné výjevy z pražského života, v roce 1909. Kniha je rozdělena do tří částí. Tato povídka je zařazena v první části s názvem Rodiny – rodinky. Název povídky je tematický a nechává na čtenáři, aby si sám určil, kdo má ten smutný život.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ autorského vypravěče. Promluvy jsou vedeny v pásmu postav, kdy jsou využity všechny tři mluvnické osoby a slovesné časy.¹⁰⁷ Povídka obsahuje větší množství replik, než s jakým jsme se dosud setkali. Promluvy se vztahují jak k mluvčímu, tak k posluchači, jsou to vzájemné dialogy postav, které posunují děj. Povídka je napsaná ve spisovném jazyce. Protože postavy jsou z vyšší společnosti, nepoužívá autor hovorovou češtinu. Časné jsou expresivní výrazy a zvolání, ale nikoli u hlavní postavy, ale u vedlejší postavy, paní Adély Foltýnové.

*„Bohdane, navštívíme ji! – Proč? - Můj bože, proč! Otázka! Spolužačka, přítelkyně. Chci ji vidět. Jak vypadá, jak se jí daří. Chudák, dobře jí nebude.“*¹⁰⁸

Vedlejší postava Kláry Satrapové patří do nižší společenské vrstvy, ale její mluva je také spisovná, protože se jedná o dceru z rodiny, která zkrachovala po smrti otce, hlavního živitele. Klářina promluva neobsahuje expresivní výrazy ani zvolání. V dialozích Kláry a Adély jsou jednotlivé repliky žen ve vzájemném kontrastu. Na Aděliny dotěrné otázky a zvolání odpovídá Klára klidným způsobem.

Časová linie povídky je retrospektivní. Děj se sice odehrává během jednoho dne, ale dochází v něm k odbočkám do minulosti. Čas povídky začíná kolem desáté hodiny dopoledne a končí asi v jednu hodinu odpoledne.

Postavy této povídky se nachází postupně ve třech fikčních prostorech. Začátek děje se odehrává v blíže neurčeném společném pokoji v bytě pana továrníka. Druhá část příběhu

¹⁰⁶ Povídka byla otištěna výjimečně v sobotním vydání Národních listů o více stranách. V neděli 17. května 1903 Národní listy nevyšly.

¹⁰⁷ DOLEŽEL, Lubomír. *Identita literárního díla*. 1. vyd. Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno, 2004. 68 s. ISBN 80-85-778-39-4.

¹⁰⁸ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1927. S. 59.

je zasazena do kulis prostého bytu rodiny řemeslníka v Malostranské ulici. Závěr povídky proběhne v prostoru kočáru během návratu z Malostranské ulice.

Hlavní postavou je bohatý továrník Bohdan Foltýn. Společně s manželkou představují horní společenskou vrstvu. V povídce není uvedena jeho vnější charakteristika. Nalezneme pouze údaj o délce jeho bezdětného manželství, což je pět let. Prostřednictvím vypravěče se dozvídáme, že je to hodný, pilný a pracovitý muž, který miluje svou ženu, i když má k jejímu chování výhrady.

*„Pojede. Věděl, kdyby odmítl, že by zase sám obědval, sám večeřel. Znal vrtochy a rozmary ženy své. A přes to vše byla paní Adéla tak roztomilá, takové milé, sametové zvířátko, že se nechtěl o žádný okamžik společného života s ní připravit. Pojede.“*¹⁰⁹

V rodině má Bohdan Foltýn roli manžela. Domácnost hlavního hrdiny lze zařadit do skupiny B 3. a, rodinná domácnost manželského páru bez dětí, typ manželské rodiny. Stejně jako v případě dalších postav je Bohdan Foltýn postavou-definicí. Dějovou zápletku obstarají vedlejší postavy. Jednou z postav je manželka hlavní postavy, Adéla Foltýnová. Druhou Adélina spolužačka z vyšší dívčí, Klára Satrapová. Klára je představitelkou dolní společenské vrstvy, její manžel je řemeslník. Dalšími postavami jsou tři malé děti Kláry Satrapové a služka Satrapových, Baruška. Tvoří rozšířenou ascendentní rodinnou domácnost, B. 4. a, nukleárního typu. I když je hlavní postavou Bohdan Foltýn, Adéla Foltýnová je postavou dominantní. U Adély Foltýnové je popsán oděv, který si vzala na návštěvu. Tímto popisem zdůrazňuje záporné vlastnosti bohaté paní.

*„A paní Klára v okamžiku taky odhadla nesmírný ten rozdíl společenského i majetkového postavení svého a neočekávané návštěvy. Dáma v hedvábu, aksamitu, ověšená zlatem a brilianty – paní Adéla se náležitě vyšňořila! – a ona ženou pouhého živnostníka ze zchudlé rodiny.“*¹¹⁰

Ignát Herrmann požil v této povídce neutrální jména. Dal jméno a příjmení oběma manželským párům, ale děti ponechal bezejmenné. Pro služebné se běžně používalo jméno ve tvaru zdobněliny, Baruška.

¹⁰⁹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 60 - 61.

¹¹⁰ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 62.

Povídka začíná přímou řečí. Konkrétně otázkou, kterou položí paní Adéla Foltýnová svému manželovi. Tento narativní začátek předznamenává styl, kterým je psána celá povídka. Zápětka není nijak dramatická. Hlavní těžiště spočívá v zobrazení různých pohledů na život. Hlavní hrdina, Bohdan Foltýn, nedokáže své ženě Adéle odepřít doprovod na návštěvu její bývalé spolužačky Kláry, přestože ví, že Adélu vede k tomuto kroku zvědavost a touha ukázat svůj blahobyt. Na návštěvě u Kláry dojde k různému hodnocení stejné situace jednotlivými postavami. Adéla je šťastná, že je bohatá a bezdětná, Klára je šťastná i ve své chudobě, protože má děti. A Bohdan je nešťastný, přestože je bohatý a nemá děti. To, co je při návštěvě naznačováno, je v závěrečné části v kočáře vyřčeno. Konec je uzavřený, ale není v něm moment překvapení, který bývá u povídek obvyklý. Závěrečný povzdech Bohdana Foltýna přirozeně vyplyne z celkového ladění povídky.

„Jaký to záviděníhodný smutný život těchto pěti skromných, neznámých, šťastných lidí!“¹¹¹

V rámci zkoumání každodennosti lze využít popisu průběhu návštěvy. Dále zmínku o vzdělání dívek na vyšší dívčí škole. Chybí zde podávání kávy, prvku častého v ostatních povídkách. Pan továrník snídal čaj a kus studené kýty s chlebem a máslem. Klára pekla halušky s uzeninou, prostírala a chystala oběd, protože bylo poledne.

Obdobný motiv jsme v díle Ignáta Herrmanna nenalezli. Srovnání dvou rodin z různých společenských vrstev, ze kterého vyplyne, že štěstí není v bohatství, ale v rodině, je u Ignáta Herrmanna neobvyklý. Výjimečně se zde objevují i postavy dětí. Pokud se v povídkách Ignáta Herrmanna objevují děti, tak jsou nejčastěji ve věku novorozenců nebo kojenců.

Tato povídka v sobě nese skrytou kritikou zámožných, rozmazlených, hašteřivých a záměrně bezdětných žen. Ignát Herrmann v povídce konfrontuje život dvou rodin z různých společenských vrstev. Srovnává chudý, ale útulný domov plný rodinné pohody, se studenou movitou domácností. Poukazuje na to, že majetek nemusí vždy znamenat spokojený a naplněný život. Život v rodině obdařené dětmi klade nad materiální bohatství. Nerovnost společenských vrstev je vyjádřena bytem, velikostí a polohou závodu a rozdílným vybavením domácností. Satrapovi žijí ve dvoupokojovém bytě ve druhém patře starého domu. Jeroným Satrapa má dílnu ve dvoře. Pan Bohdan Foltýn má veliký závod v přízemí domu. Na základě popsaného vybavení lze usuzovat, že byt Foltýnových je rozlehlý. Takové byty se nacházely

¹¹¹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 67.

v prvních patrech nových domů. Na větší počet pokojů ukazuje i to, že manželé snídají ve *společné* místnosti.

„Adéla hovořila, smála se, oči jí těkaly po světnici, zkoumajíce nábytek, obrazy, koberce, malování. Ach, kterak vše to liší se od jejího zařízení tam doma, kde je tolik brokátu, plyše, perských koberců, žaponských zástěn, váz, figurek ze vzácného porculánu a terakoty, bronzu, drahých záclon.“¹¹²

Rozdílný je i pohled manželů Foltýnových. Zatímco Adéla vidí nedostatky ve vybavení a způsobu Klářina života bez návštěv plesů, lázní i divadel, Bohdan vidí čistý, útulný a sluncem zalitý příbytek. Plíživé a zprvu nenápadné je zjištění bohatého továrníka, že mu v životě něco chybí. V tomto zjištění cítíme výchovný podtext. Bez dobře fungující rodiny a dětí je život prázdný.

3.3.6 Illuse páně Saloupkova

Poprvé byla povídka *Illuse páně Saloupkova* otištěna v Nedělní zábavné příloze Národních listů dne 6. listopadu 1904 pod původním názvem *Saloupkova illuse*¹¹³. Povídka je kratší, má jen 7 stran. Knižně vyšla v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl XIX., nesoucí název *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. Tato povídka patří do cyklu s označením *Povídky o paní Angelině Knedlhansové, bývalé kvartýrské*. Název *Illuse páně Saloupkova* je synoptický se jménem jednoho z protagonistů. První knižní vydání tohoto dílu Sebraných spisů Ignáta Herrmanna je z roku 1914.

Vypravěčský způsob je v této povídce vyjádřen osobní Ich-formou s přímým vypravěčem s funkcí vyprávěcího já. Povídka je napsána ve spisovném jazyce, obsahuje i hovorové prvky. Postavy kvartýrských se v dialozích vzájemně oslovují 3. osobou množného čísla, onikají si, čímž si vzájemně projevují přehnanou úctu. Jako oslovení je použit výraz *paní z Knedlhans*¹¹⁴, kterým Herrmann vyzdvihl směšné vyjadřování žen, které se snaží napodobit vyjadřování vyšší společenské vrstvy. Stejně jsou využívány germanismy a větné konstrukce

¹¹² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 63.

¹¹³ HERRMANN, Ignát. Páně radovy šibřinky. *Národní listy*. 1904, roč. 44, č. 307, s. 9.

¹¹⁴ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 112.

napodobující gramatiku německého jazyka. Dialogy obsahují větší množství imperativu pro zdůraznění tvrzení.

*„Nebo to jim musím říct, paní sousek: jak živa jsem nikoho nenutila do holek! Tady ji vidíš, že má vychování, víš, pár zlatých k ní taky bude – hledej si takovou!“*¹¹⁵

Základní časová linie je retrospektivní. Povídka začíná vzpomínáním na setkání vypravěče s paní Angelinou Knedlhansovou. Následně se vypravěč vrací do několika důležitých okamžiků v minulosti paní Knedlhansové. Po tomto základním představení následuje vyprávění historky, kterou vypravěč náhodou vyslechl.

Fikční svět v této povídce není dostatečně charakterizován. Jediné, co je zmíněno, je třípokojový byt paní Angeliny Knedlhansové, která jeden pokoj s vlastním vchodem pronajímala svobodným pánům. Bližší popis obývaných prostorů nenalezneme ani v dalších povídkách cyklu o paní Angelině Knedlhansové.

Hlavní postavou je paní Angelina Knedlhansová. Tato postava je nejen typickým představitelem postavy-definice, ale i tvoří i významotvorný odkaz pro další díla Ignáta Herrmanna. Anelina Knedlhansová je vdovou se třemi dcerami, které postupně provdá. Představuje matku z jednoduchého typu rodinné domácnosti matky s dětmi, B. 3. d. Z variant, které nám nabízí sociologický pohled na typy rodin, nemůžeme přiřadit žádné určení. Angelína Knedlhansová patří do střední společenské vrstvy. Svým chováním a vyjadřováním se snaží působit dojmem osoby z vyšší společenské vrstvy. Vnější charakteristika není uvedena. Prostřednictvím vypravěče se dozvídáme o jejích vlastnostech. Je to rázná žena, která se umí v životě otáčet. Výborná kuchařka a podnikavá hospodyně, vzorná matka, které záleží na štěstí jejich dcer. Tímto štěstím jsou vdavky a založení vlastní domácnosti. Ráda vypravuje a rozšiřuje zprávy, které se někde dozví. Vypravěč uvádí, že *životním povoláním byla kvatýrská*. Byla na ubytování tak zkušená odbornice, že k ní chodily jiné kvatýrské pro radu. Trochu pochybná je minulost jejich rodinných poměrů.

„Byla vdovou, taky již od nepaměti. Čím býval její „nebožtík pán“ za živa, nikdy jsem dobře nevyrozuměl. Ale pak už byl jen osobou docela mythickou. [...] Tři dcery měla paní

¹¹⁵ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 114.

Knedlhansová, a ty nebyly ani tak příliš staré. Snad se jí narodily někdy později, po smrti „nebožtíka pána“ Knedlhanse, ač může-li to být.“¹¹⁶

Druhou postavou je paní Vovísková, která si přišla k paní Knedlhansové pro radu. Jiné informace o ní nemáme. Další postavou je pan Saloupek, mladý muž ubytovaný u paní Knedlhansové, a který se stane jejím posledním zetěm. V povídce je zmíněna i skutečně žijící osoba, český cestovatel, fotograf a autor cestopisů Enrique Stanko Vráz¹¹⁷.

Jména postav jsou mluvící. Zvláštní je jméno paní Angeliny Knedlhansové, které má německý základ. Svou tvrdostí a délkou vzbuzuje dojem nadřazenosti nad ostatními jmény. Jméno je zároveň směšné, protože jednou z jeho částí je německý výraz pro knedlík. Takové příjmení se podle Soupisu pražských domovských příslušníků z let 1830-1910 v Praze nevyskytuje, ale v současné době má šedesát dva nositele.¹¹⁸ Další dvě jména, která se v povídce objevují, Vovísková a Saloupek jsou také mluvící. Ignát Herrmann uměl skrýt ironii do jmen. O přípravě jídla se baví paní Knedlhansová s paní Vovískovou. Dcery Ignát Herrmann pojmenoval zdobnělinami: Amálka, Bertička, Albínka. Zdobnělina jména charakterizuje podřízené postavení postav a jejich mládí.

Povídka má začátek prezentující vypravěče, který vzpomíná a vyjadřuje své názory. Vzpomínky zachycují setkání s paní Angelinou Knedlhansovou, její charakteristiku a životní úděl. Dále nás vypravěč seznamuje s vyslechnutým rozhovorem paní Knedlhansové s paní Vovískovou, která k ní přišla pro radu ohledně přípravy obědů pro nájemníky. Paní Knedlhansová jí prozrazuje, jak připravovala jelení kýtu pro podnájemníka pana Saloupka, ve kterém spatřovala potenciálního ženicha své nejmladší dcery, Albíny. Povídka graduje k překvapivému závěru, ve kterém se dozvíme, že paní Knedlhansová kupovala, nakládala a podávala koňské maso, které vydávala za jelení kýtu. Iluze byla dokonalá. Konec je uzavřený.

Z oblasti každodennosti je možné nahlédnout na podobu ubytování podnájemníků, do kuchyňských tajemství a sňatkové politiky paní Knedlhansové. Ironicky je popsán způsob využití jednotlivých místností a založení kvartýrské činnosti.

¹¹⁶ HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 110.

¹¹⁷ Kolektiv. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce 4/II U-Ž. Dodatky A-Ř*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 1089-2105 s. ISBN 978-80-200-1572-3.

¹¹⁸ Dostupné na www: <http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx>.

„Stěhuje se člověk, rozestaví si nábytek, tuhle v tom pokojíku je tak zvané rodinné hnízdo, kde se všichni nejčastěji zdržují, kde se snídá, obědvá a večerí, kde se šije a kde se také celé sousedstvo dokonale vochluje – z vedlejšího se udělá salónek, kam se obyčejně dávají choulostivější potraviny, aby nezasmrádly, poněvadž je v salónku vždycky teplota jako v lednici – a pojednou se objeví, že třetí „pokoj“ vybývá, že jen žere nájem. Dobrá, pronajme se.“¹¹⁹

S pronájmem souvisí i stravování. Stanovení výše ceny a způsob přípravy jídel se dozvídáme na základě dialogu paní Knedlhansové a paní Vovískové. Nelze ověřit, zda se jedná o zobrazení skutečnosti nebo o autorovu fikci.¹²⁰

Paní Angelína Knedlhansová patřila k oblíbeným postavám Ignáta Herrmanna, několikrát ji ve svých povídkách použil. Naposledy se objevila v díle *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*¹²¹. Postavou s obdobnými charakterovými vlastnostmi je paní Muknšnáblova z románu *Otec Kondelík a ženich Vejvara*¹²² a z jeho pokračování uvedeného pod názvem *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*¹²³. Postava vdovy, která se snaží provdat svou dceru za podnájemníka je zobrazována i v dalších povídkách Ignáta Herrmanna např. *Katulinka*¹²⁴ nebo *Idyla páně Potápkova*¹²⁵. V povídce *Ženitba páně Karafiátova*¹²⁶ se podaří vdově Petrbokové provdat dceru, která již zemřela a se kterou se podnájemník nikdy nesetkal.

Použitím Ich-formy, hodnotícího vypravěče, který vzpomíná na minulost, vytvořil Ignát Herrmann dojem, že příběh je skutečný. Většina čtenářů národních listů patřila do střední vrstvy obyvatel. Vyobrazené prostředí a rodinnou situaci znala z vlastní zkušenosti nebo ze svého okolí. Humorný nadhled Ignáta Herrmanna je jistě pobavil, i když jediným důkazem pro toto tvrzení je oblíbenost Herrmannových děl v daném období.

¹¹⁹ HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109.

¹²⁰ Na základě našich skutečností lze konstatovat, že vydávat správným způsobem upravenou koninu za jelení kýtu je možné.

¹²¹ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

¹²² HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

¹²³ HERRMANN, Ignát. *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*. 15. vyd. Praha : Český spisovatel, 1994. 408 s.

¹²⁴ HERRMANN, Ignát. *Katulinka*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 128-135.

¹²⁵ HERRMANN, Ignát. *Idyla páně Potápkova*. In *Dvě pražské idyly*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 11-117.

¹²⁶ HERRMANN, Ignát. *Ženitba páně Karafiátova*. Praha : F. Topič, 1911. 272 s

Tato humoristická povídka je plná ironie. Ignát Herrmann komentuje vytvoření salonu z jedné místnosti, která se následně používá pouze ve výjimečných situacích.¹²⁷ Duchaplně zpochybňuje vdovství paní Angeliny Knedlhansová. Posměšně líčí způsob jakým matka Knedlhansová postupně provdá, a tím zaopatří, všechny tři své dcery za podnájemníky, kteří jsou u ní ubytováni.

*„Bylo to tak zařízeno v rodině. Nějaký čas bydlil, třeba několik let, a pak se objevilo, že je mu slečna Amálka nebo slečna Bertička souzena. A tak tedy si ji vzal. Jestliže byl příliš nesmělý, ostýchavý – ó, pak paní Angelina Knedlhansová napomohla svým dílem, aby se dostala ruka do rukávu.“*¹²⁸

Ignát Herrmann s jistou dávkou nadhledu popisuje vytvoření iluze nadstandardní péče záměnou masa při přípravě Saloupkova oblíbeného jídla. Na první pohled z této povídky vyplývá rada pro tehdejší matky – připravte koňské maso s dobrou omáčkou jako jelení kýtu a vdáte dceru. Ale v podtextu je i jiné sdělení – dobrá matka a skvělá hospodyně to umí zařídit tak, aby ušetřila a zároveň nadchla výborným jídlem. I když je povídka plná ironie a ukazuje mužům, jak je ženy klamou, přesto opět vyznívá ve prospěch rodiny. Řádná matka je ta, která zaopatří své dcery. Muž má v ženě jistotu zdatné hospodyně a kuchařky. Rodina je to nejlepší možné zázemí na cestě životem.

3.3.7 Politika paní Pletichové

Povídka s názvem *Politika paní Pletichové* byla poprvé otištěna v Nedělní zábavné příloze Národních listů dne 22. října 1905. Knižní vydání této povídky vyšlo v roce 1909 v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl X. s názvem Rodiny a rodinky, a s podnázvem Drobné výjevy z pražského života. Povídka je to krátká, má 7 stran. Zařazena je tato povídka v části s názvem Matky. Název povídky *Politika paní Pletichové* je synoptický a protagonistický. Název vypovídá nejen o obsahu povídky, hlavní postavě, ale autor zde provokativně postavil vedle sebe slovo politika a výraz pleticha.

¹²⁷ Tento zvyk přetrval v některých domácnostech až do začátku 21. století. Jen označení salon bylo nahrazeno pojmem obývací pokoj.

¹²⁸ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 110.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ autorského vypravěče. Pásmo promluvy je pásmo postav. V povídce převažuje spisovný jazyk s několika hovorovými prvky. Vyjadřování jednotlivých postav odpovídá jejich společenskému postavení, střední třídě.

V této povídce je časová linie retrospektivní. Povídka je rozdělena do tří částí. První se odehrává někdy během pátečního dne a obsahuje několik zamyšlení nad minulostí. V tomto místě autor vytvořil zápletku. Druhá část je načasována po osmé hodině večerní, kdy dojde ke zlomovému momentu děje. Závěr je zasazen do nedělního odpoledne, je to čas šťastného konce.

Děj povídky se odehrává na dvou místech. Úvodní část probíhá v kuchyni, kde hlavní postava, matka Pletichová, vaří. Druhá polovina povídky je umístěna do pokoje. Bližší popis není ani u jednoho jmenovaného prostoru. Pro fabuli příběhu je důležitější vzájemný dialog než prostor, kde se rozmluva odehrává.

Hlavní postavou je Barbora Pletichová, manželka měšťana, majitele obchodu, a matka dcery na vdávání, Nanyňky. Z pohledu historicko-demografické typologie třízení domácností to je B. 3. b, jednoduchá rodinná domácnost manželského páru s dětmi. Tato rodina patří mezi nukleární typy rodin. V rodině má roli matky. Vnější popis této postavy nenalezneme. Ani charakterové vlastnosti nejsou přímo popsány. Z textu lze vyčíst, že *Bábi* je výborná hospodyně, skvělá kuchařka a milující matka a manželka, která ví, jak ovlivnit dceru a manžela. Patří do střední, měšťanské vrstvy a je na to náležitě pyšná. Dokonce tak moc, že tím málem odradí dceři nápadníka.

*„Matka Pletichová zahryzla se ve rty a mlčela, zuřivě míchajíc. Nejhůře bylo, že se cítila vinnou. Ano, věru, měla Vejďumka pozvat. Skoro se zdálo, že by rád přišel, že čeká na pouhý pokyn. Že stojí o Nanyňku, bylo téměř nepochybné. Ale v matce Pletichové bylo kus nešťastné měšťanské pýchy.“*¹²⁹

Vedlejší postavy jsou dvě. Manžel a otec, Vincenc Pleticha, milovník smažených husích jater, a asi dvacetiletá dcera Nanyňka. Ani u jedné z postav nevíme, zda jejich oblečení odpovídalo jejich společenskému postavení. Postavou, o které se jen mluví, je nápadník Nanyňky Pletichové, krejčí Vejďumek. Všechny postavy jsou postavami-definicemi, nedochází u nich k žádnému vývoji.

¹²⁹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 183.

Jméno hlavní postavy je mluvící. Paní Pletichová přijde na způsob, jak pozvat nápadníka své dcery Nanynky v neděli odpoledne na návštěvu tak, aby nevyšlo najevo, že ho pozvala právě ona, měšťanka, stojící výše na společenském žebříčku. K tomuto manévru využije svého manžela, Vincence Pletichu. Ignát Herrmann rozmanitě zachází se jménem Barbora. Jméno pro paní domu je v základní podobě – Barbora. Manžel používá domáckou alternativu tohoto jména – Bábí. Zdrobnělinou jména – Baruška, bývají osločovány služebné.¹³⁰ Jméno Barbora je u dcery na vdávání používáno ve variantě Babetka.¹³¹ Nápadníka, který se *netroufá projevit*, pojmenoval Ignát Herrmann výrazem pro vyfouklé, prázdné vejce – Vejdumek. Takové příjmení se podle Soupisu pražských domovských příslušníků z let 1830-1910 v Praze¹³² nevyskytovalo a ani dnes nemá v české republice nositele¹³³. Ignát Herrmann často dával postavám nápadníků posměšná jména např. Koňadra¹³⁴ nebo Kolozub¹³⁵.

Začátek povídky patří mezi narativní. Autor nás hned uvádí do děje. Tento děj je jednoduchý a má překvapivé rozuzlení. Paní Barbora Pletichová je na svůj měšťanský stav velice pyšná, a proto nepozve nápadníka své dcery Nanynky, Vejdumka, na návštěvu. Po dceřině plačtivé informaci, že na nápadníka *je líčeno* jinde, protože je zván do rodiny, kde mají také dceru na vdávání, a tím hrozí nebezpečí odloučení potencionálního ženicha, vymyslí paní Pletichová, jak to udělat, aby nápadníka nepozvala, ale ten přišel. Takto jednoduchá zápleтка má i jednoduché řešení. Vnukne manželovi myšlenku, že by se mu do obchodu hodil pomocník. Také mu poradí, kdo by se na takové místo hodil nejlépe, Vejdumek. Na malém prostoru povídka rychle graduje. V závěru jsou spokojené všechny postavy. Matka zařídila, ale neklesla pod vytyčenou úroveň, protože pozvání bylo od otce. Dcera má nápadníka, otec pomocníka a naději na svatbu své dcery. Nápadník má dobré místo a nevěstu, kterou chtěl. Závěr působí uzavřeným dojmem, ale jedná se pouze o uzavření jedné události. Postavy jsou zanechány uprostřed děje. Konec je otevřený.

Z pohledu každodennosti jsou v této povídce popsány okamžiky vaření pokrmů a příprava občerstvení pro odpolední návštěvu. Opět se připravuje káva. Celá první část se odehrává v kuchyni, a tak máme možnost se seznámit s konzervací rajčat a způsobem zpracování husy.

¹³⁰ srov. HERRMANN, Ignát. Smutný život. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

¹³¹ srov. HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

¹³² Dostupné na www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1.

¹³³ Dostupné na www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx.

¹³⁴ HERRMANN, Ignát. Methoda paní Kadeřábkové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

¹³⁵ HERRMANN, Ignát. Katulinka. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 128-135.

„Ale dnes vařila nějak roztržitě. Již asi po páté ohlédla se po dceři Nanynce, která stála u kuchyňského stolu mezi okny a krájela nudle. Zítra je sobota a budou drůbky s nudlemi, pozejtří husa.“¹³⁶

„V neděli odpoledne zase stála matka Pletichová u plotny a pečlivě nalévala do mašinky na kávu. Celá kuchyně voněla vanilkou.“¹³⁷

Povídka s podobným námětem nalezneme v díle Ignáta Herrmanna značné množství, protože zobrazování námluv patřilo mezi Herrmannovy oblíbené motivy. Například ve stejné části Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, díl X, najdeme povídku *Kterak Švejcárková vyzrála na Jabůrkovou*.¹³⁸ Námluvy a svatba jsou popsány i v povídce *Maloměstské námluvy*.¹³⁹ Tento motiv se objevil i v románě *Vdavka Nanynky Kulichovy*.¹⁴⁰

Ignát Herrmann často spojoval ve svých dílech domácí pohodu s činností v kuchyni. V úvodním odstavci vytváří vzor příčinlivé manželky a pilné hospodyně. Tento obraz se zrcadlí celou povídkou. Paní Barbora Pletichová hned z rána výhodně nakoupila rajská jablíčka, aby z nich do zásoby udělala protlak. A protože na podzim lze koupit levné a dobře vykrmené husy, dělá si tato pečlivá hospodyně zásoby sádla na zimu. K páteční večeři připraví pro manžela husí játra, protože je má velmi rád. V sobotu uvaří drůbky s nudlemi a v neděli upeče husu. Jako vzorná matka dohlíží na svou dceru, která jí pomáhá v kuchyni. Když odhalí příčinu dceřina smutku, najde elegantní řešení, které uspokojí všechny zúčastněné. Paní Pletichová není zápornou postavou, není ženou, která vymýšlí jen intriky. Je to výborná matka a manželka, které jde o štěstí dcery a manžela. V podtextu je naznačeno, že takové by měly být všechny správné partnerky.

Povídka vyšla poprvé časopisecky v říjnu. Obsahuje skrytý pokyn pro ženy – výhodně nakupujte, dělejte zásoby na zimu, važte si svého muže, který vás živí a snažte se, aby se vaše dcera včas a řádně provdala. Pokud nejste schopny odložit svou povýšeneckou pýchu, zaříd'te vše potřebné jemnou nenápadnou manipulací manžela. Muž je hlavou rodiny, ale žena je tím

¹³⁶ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181.

¹³⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 186.

¹³⁸ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 163-173.

¹³⁹ HERRMANN, Ignát. *Maloměstské námluvy*. In *Pan Koriandr a spol.* Praha : F. Topič, 1936. S. 285-389.

¹⁴⁰ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

krkem, který hlavou hýbe. Toto úsloví je v této povídce přesně vystiženo. Ale i přes zjevnou manipulaci je paní Pletichová pokorná a plně oddaná svému manželovi. Ignát Herrmann propaguje dobře fungující rodinu jako největší životní jistotu.

3.3.8 Vnuknutí

Povídka s názvem *Vnuknutí* byla poprvé otištěna dne 12. července 1908 v Nedělní zábavné a poučné příloze Národních listů. Tato povídka je kratší, má 9 stran. Knižní vydání této povídky nalezneme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna, díl X. Rodiny a rodinky, s podnázvem *Drobné výjevy z pražského života*, poprvé vydaných v roce 1909. Tato povídka je zařazena v druhé části s názvem *Matky*. Název povídky je synoptický a dějový.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ autorského vypravěče. Pásmo promluvy je pásmo postav. Povídka je napsána ve spisovném jazyce s prvky hovorového českého jazyka. Objevuje se zde i několik případů nespisovné češtiny a expresivních slov. Promluva paní Martinkové je hojně proložena zvoláními a imperativy dokládajícími její rozčilení.

*„Čert by mě vzal, když rozvinu pár punčoch, a špičky jsou jako užrané. Ať se to spraví, než se zabalí!“*¹⁴¹

Časová linie v této povídce je chronologická. Děj se odehrává v několika málo okamžicích během odpoledne. V porovnání s jinými Herrmannovými povídkami je to pro děj mimořádně krátký časový úsek. Přesto je plný napětí a dějových zvrátů. Ignát Herrmann nás tím upozorňuje na fakt, že k velké změně může dojít během jediného okamžiku. Velice dobře ukazuje, jaké může být v životě kouzlo náhody.

Děj této povídky se odehrává jen na jednom místě, ve společném pokoji rodiny Martinkovic, v bytě ve třetím patře starého domu na Novém Městě. Pro lepší představu je popsána poloha místnosti v rámci bytu, její rozměry, počet oken. Je zmíněn výhled na Petřín.

Hlavní postavou je paní Amálie Martinková, *dáma překonané čtyřicítky*. Kromě zmínky o malém, tupém, ale neohroženém nose, není uvedena žádná jiná vnější charakteristika. Z textu lze odhalit její vlastnosti. Je to rázná žena, jejíž rozhodnutí platí. Vládne domácnosti

¹⁴¹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 191.

i rodině. Je pyšná na to, že dceru *manýrně* vychovala a od budoucího zetě očekává projevení úcty. V rozšířené ascendentní rodinné domácnosti, B. 4. a, typu nukleární rodiny, má roli matky.

Druhou postavou je pan Anton Martinek, manžel a otec. Ve srovnání s jeho ženou to je nenápadný, klidný člověk, který ale umí v rozhodné chvíli prosadit svůj názor. Manželé Martinkovi mají dceru Babetku, které je dvacet let. Celá rodina patří do střední společenské vrstvy. Poslední postavou této povídky je nápadník slečny Babetky, pan Pakosta, jenž se objevuje až v závěru povídky. Naprosto okrajovou postavou je služebná Kačenka, o které je zmínka v souvislosti s jejím nápadníkem, vojákem. Všechny postavy této povídky jsou postavami-definicemi.

Manželé Martinkovi mají neutrální jméno. Amálii Martinkovou oslovuje její manžel zdrobnělinou jejího jména – Máli. Dcera Martinkových vystupuje pod variantou jména Barbora – Babetka, kterou Ignát Herrmann často dává dcerám na vdávání. Zesměšňující jméno má nápadník Pakosta. Jméno služebné je zdrobnělina jména Kateřina, Kačenka, což je obvyklé pro dívku v jejím postavení.

Tato povídka má zvláštní výstavbu. Začátek je strukturován jako drama. Je zde uvedeno dějiště příběhu a osoby. V povídce probíhá jen jedna událost. Paní Martinková s dcerou spravují prádlo. Pan Martinek se chystá jít na vycházku s panem Pakostou. Paní Martinkové to vadí, protože jí pan Pakosta neprojevuje dostatek úcty. Je proti tomu, aby se s ním rodina nadále stýkala. Slečna Babetka pláče, pan Martinek hájí pana Pakostu, obléká se a chce odejít. V tom přichází pan Pakosta a náležitě hlasitě pozdraví.

„Ruku líbám, milostivá paní! Ach račte milostivě prominout – přicházím snad nevhod - -“¹⁴²

Paní Martinková je spokojená a hned se i s dcerou začne chystat na procházku. Pan Martinek velice chválí Pakostu, že měl vnuknutí. Povídka zobrazuje nastalou situaci a její vyřešení, pro čtenáře překvapivé. Konec uzavírá tuto epizodu, ale její protagonisté jsou zanecháni svému dalšímu osudu.

¹⁴² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 196.

Z každodennosti je zde popsán materiál a způsob opravy prádla. Vyobrazení této činnosti je spojeno s časem, ve kterém se děj povídky odehrává. V pozdním odpoledni se ženy věnují odlišným činnostem než je příprava a podávání jídla, pro ty je určena jiná denní doba.

Povídku s podobným námětem, neprojevováním dostatečné úcty matce dcery na vdávání, jsme nenašli. V povídkách matky budoucích nevěst brání svým dcerám v setkání s případným nápadníkem z jiných důvodů. Paní Kadeřábková využívá chladný postoj a odmítání nápadníka jako metodu k jeho nalákání a udržení.¹⁴³ Podobně tomu je i v povídce *Kterak Švejcárková vyžrála na Jabůrkovou*.¹⁴⁴ V jiných povídkách jsou matky rády, když se o jejich dceru někdo uchází. Děj povídky *Katulinka* vypráví o matčině vychvalování nápadníka a slovním nátlaku na dceru.¹⁴⁵ V povídce *Illuse páně Saloupkova* bytná a matka tří dcer, Knedlhansová, podstrojuje podnájemníkovi a zároveň nápadníkovi své nejmladší dcery, aby v něm vzbudila chuť na ženění.¹⁴⁶

V této povídce se setkáváme s osobitým humorem Ignáta Herrmanna, který balancuje na pomezí výsměchu a obdivu. Obdivuje šetrnost hospodyní, nebo se jí vysmívá?

*„Ačkoli kartán obsahuje restíky za celé čtvrtstoletí – a nejmíň čtvrtstoletí! – všemožných barev a látek plátěných, vlněných, bavlněných i hedvábných, k churavému šatu nehodí se kousek ani jediný, aby neřval. Což je stará a neomylná zkušenost hospodyň všech, aspoň za poslední století. Přes to však žádná hospodyně neodloučí se dobrovolně od těchto hadrů, které v klidném zátiší kteréjsi almary nebo u zdi pod postelí bývají teplým a šťastným rodištěm celých generací molů.“*¹⁴⁷

Tuto jemnou ironii používá Ignát Herrmann jen ve spojení s postavou bezdůvodně uražené matky, paní Martinkové. Činnosti, které vykonává pan Martinek jsou popsány bez jakýchkoli poznámek, chování paní Martinkové je komentováno. Tímto způsobem upozornil Ignát Herrmann na záporné vlastnosti jinak kladné postavy. Matka si sice přeje pro svou dceru jen to nejlepší, ale nechala se unést pocitem své důležitosti. Tím, že je matkou a dceru řádně

¹⁴³ HERRMANN, Ignát. *Metoda paní Kadeřábkové*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 155-162.

¹⁴⁴ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 163-173.

¹⁴⁵ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S.128-135.

¹⁴⁶ HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

¹⁴⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-189.

vychovala, si nárokuje náležité projevy úcty. Na rozdíl od manžela a dcery trpí pocitem, že je nápadníkem opomíjená. Na toto malicherné chování Ignát Herrmann ukazuje použitím lehkého posměchu, protože dobré matce a hospodyně by neměla chybět skromnost.

*„Ale přes okuláry své vystřelovala co chvíle pohledy jak z nabitě repetěrky, tu na dceru, tu na choť. Byly to pohledy na nejkratší moment, jak by řekl amatér fotograf. A blýskaly skutečně tak, že pod nimi mohl fotografovati.“*¹⁴⁸

Ignát Herrmann zobrazil i v této povídce fungující rodinu. Matka je sice rázná, bezdůvodně ukřivděná a chvíli to vypadá, že rodině vládne ona. Ale ukáže se, že pan Martinek umí dát jasně najevo, kdo je opravdovou hlavou rodiny. Ignát Herrmann v podtextu této povídky poučuje rodiče i nápadníky, jak se mají chovat, ukazuje, jaké drobnosti mohou mít vliv na jejich budoucí život.

3.3.9 Prsten

Poprvé byla povídka s názvem *Prsten* otištěna dne 26. července 1908 v Nedělní zábavné a poučné příloze Národních listů. Povídka má 10 stran. Její knižní vydání najdeme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl X., nesoucí název Rodiny a rodinky, drobné výjevy z pražského života. První knižní vydání tohoto dílu Sebraných spisů Ignáta Herrmanna je z roku 1909. Název povídky je synoptický, objektový a symbolický.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ autorského vypravěče. Promluvové pásmo je pásmo postav. Povídka je napsána ve spisovném jazyce s prvky hovorové češtiny. Vyjadřování jednotlivých postav odpovídá společenské vrstvě, ke které patří.

Základní časová linie je chronologická, děj se odehrává v blíže neurčeném časovém období. Vrchol povídky se odehraje během dvou dnů.

Povídka se odehrává ve městě, v bytě hlavní hrdinky a ve zlatnickém obchodě. Byt se nachází v domě se zahradou, v tiché postranní ulici. Popsané vybavení bytu odráží společenské postavení rodiny, vybavení zlatnického obchodu není popsáno. Z pražských reálií je uvedena Jungmannova ulice.

¹⁴⁸ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 190.

Hlavní postavou je Julie Cardová, čtyřicetiletá neprovdaná slečna. Z vnější charakteristiky jsou popsány její krásné, tmavé oči a dlouhé hedvábné řasy. Celkově je Ignátem Herrmannem vylíčena jako krásná, neokoukaná dívka. Z textu lze vyčíst, že má klidnou a milou povahu. Je odhodlána zůstat s ovdovělou matkou, dokud se o ni nezačne ucházet inženýr Rozvora. Je jedinou dědičkou celého majetku, představuje dobrou partii. Julie je majetná, ale z textu nelze určit, zda patří do střední nebo horní společenské vrstvy. V typu jednoduché rodinné domácnosti matky s dětmi B. 3. d má roli dcery. Z této orientační rodiny chce Julie odejít a založit rodinu prokreační. Stejně jako další postavy v této povídce, je postavou-definicí.

„Nebyla Julie Cardova poupětem v prvém rozpuku, ale byla již růží z plna rozkvetlou, růží, jejíž smetanová pleť zahořivala hlubokým ruměncem aksamítového nádechu.“¹⁴⁹

Druhou postavou je vdova Cardová, matka Julie. Její vnější charakteristika ani oblečení nejsou popsány. Vnitřní charakteristika skrytá v textu nám naznačuje její povahové rysy. Je smutná a uzavřená do sebe po smrti svého manžela a jediného syna. Žije s dcerou a přála by si, aby to tak zůstalo navždy. Ale je to rozumná matka, která ví, že její dcera by se měla vdát. Proti nápadníkovi Rudolfovi Rozvorovi nic nenamítá, ale z přirozené opatrnosti se ve zlatnictví přeptá na cenu zásnubního prstenu, který její dcera dostala od Rozvory. Dozví se, že prsten je falešný.

Další postavou je inženýr Rudolf Rozvora. Jeho vnější charakteristika taktéž není popsána. V textu nejsou uvedeny žádné Rozvorovy konkrétní povahové rysy. Z textu povídky se dozvídáme jeho záměr přiznít se do bohaté rodiny. K uskutečnění svého cíle neváhá použít podvod.

Poslední a pouze okrajovou postavou je Juliina teta Justyna, sestra vdovy Cardové. Teta Justyna podporuje Julii v rozhodnutí se vdát. Po zásnubách si prohlíží prsten a odhaduje jeho cenu. Tento typ postavy, tetička, bývá Ignátem Herrmannem nejednou použit právě při popisu zásnub nebo svatby. Obvykle byla tetička bezdětná a neprovdaná. Někdy ani rodina netuší, jak je vlastně s nimi tetička příbuzná.¹⁵⁰

¹⁴⁹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253.

¹⁵⁰ HERRMANN, Ignát. Na smrtelné posteli. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 86-96.

Jména postav žen jsou neutrální. U dcery, Julie, Ignát Herrmann nepoužil zdvořilostní jména, patrně proto, že dcera je dospělá a vůči matce nemá podřízené postavení. Nápadníkům s vážnými úmysly dával Ignát Herrmann posměšná jména. Nevhodné nápadníky pojmenovával zvučně a charismaticky. Inženýr Richard Rozvoda je vzorovým představitelem druhé skupiny.

Začátek povídky je scénický. V prvním odstavci Ignát Herrmann lyricky popisuje něhu poupěte a jeho proměnu v květ růže, aby ve druhém odstavci přešel k popisu dívky, přirovnává ji k již rozkvetlé krásné růži. Přes tento poetický můstek se dostáváme k vlastnímu příběhu. Paní Cardové zbude po smrti manžela a syna jen dcera Julie, která je jí velkou oporou v jejím smutku. Třebaže se paní Cardová bojí, že zůstane sama, až se dcera vdá, tak si její sňatek přeje, protože v rodině spatřuje naplnění ženského osudu. O Julii se začne zajímat inženýr Richard Rozvoda. Dojde až k zasnoubení, při kterém Julii dostane prsten s briliantem. Po Rozvodově odchodu vysloví bezděky vdova Cardová pochybnost o pravosti tak cenného prstenu. Julie brání svého nastávajícího. Teta odhadla cenu prstenu na dvě stě zlatých. Obě ženy mrzí, že prsten darovaný Julií měl daleko nižší cenu. Následujícího dne společně navštíví zlatnictví. Paní Cardová chce koupit něco v ceně dceřina prstenu. Klenotník jim sdělí, že samotný prsten má hodnotu dvacet zlatých a napodobenina kámene na něm zlatku, protože se jedná o skleněnou napodobeninu. Podvedená Julie vrací prsten a tím ruší zasnoubení. Zůstává se svou matkou po zbytek života. Dějovými zvraty jsou zasnoubení a odhalení falešného prstenu. Rozuzlením příběhu je citace dopisu, který Julie pošle svému nápadníkovi. Konec je uzavřený.

Z oblasti každodennosti je v této povídce popsán průběh zasnubení. Richard Rozvoda obřadně požádá Juliinu matku o ruku. Po jejím svolení si snoubenci vymění prsteny.

„ ... odhodlal se k obřadnému požádání za ruku slečny Julie, a když paní Cardová chvějícím se hlasem svolila, Julii k němu přivedla, ruku její do jeho pravice vložila, a když na sepjaté ruce snoubenců skanuly horké její slzy, tu sklonil Rozvoda hlavu nížko, a zlíbal staré paní ruku. “¹⁵¹

¹⁵¹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 258.

Motiv zmařeného sňatku je i v povídce *Reserva*.¹⁵² Nápadník Pávek zruší své zasnoubení, když zjistí, že do rodiny dochází ještě jeden potencionální ženich. V povídce vydané v roce 1911 pod názvem *Intrika* se slečna Fanyňka rozejde se svým nápadníkem, protože od něj dostane nevhodný dárek - kalhoty.¹⁵³

Postava vdovy s dcerou na vdávání patří mezi oblíbené typy postav v díle Ignáta Herrmanna. V této povídce zobrazil vdovu – matku, která je nešťastná a velice trpí ztrátou manžela a syna. Rozhodně to není matka energická a cílevědomá, tak jako bývají tyto typy postav v jiných dílech Ignáta Herrmanna. Postava dcery se pohybuje někde na pomezí mezi tichou poslušnou dcerou a rozhodnou dívkou, na jejíž oporu je slabá matka odkázána. Jako protihráče jim Ignát Herrmann přiřadil mladého muže, který se snaží přijít k penězům svatbou s bohatou dědičkou. Tak jako v jiných povídkách, tak i v tomto případě preferuje Ignát Herrmann rodinu. Přestože by matka byla nejráději do konce svého života sama s dcerou, ví, že pro dceru je důležitější rodinný život. I Julie sama ví, že by se měla vdát. Ale svému nápadníkovi neodpustí lež a podvod. Ignát Herrmann vložil do této povídky varování před nevhodným partnerem, před uzavíráním manželství za každou cenu. Život mimo manželství postavil nad život s partnerem, který je nedůvěryhodný.

3.3.10 U Krupičků na svatou Kateřinu

Povídka s názvem *U Krupičků na svatou Kateřinu* byla poprvé otištěna dne 26. listopadu¹⁵⁴ 1911 v Nedělní příloze Národních listů.¹⁵⁵ Povídka má 8 stran. Její knižní vydání najdeme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl XXVI., nesoucí název Evička a jiné výjevy rodinné. První knižní vydání tohoto dílu Sebraných spisů Ignáta Herrmanna je z roku 1920. Název povídky je lokalizační, temporální a protagonistický.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ personálního vypravěče. Promluvové pásmo je pásmo postav. Povídka je napsána ve spisovném jazyce s prvky hovorové i nespisovného českého jazyka. Promluva mladého muže je spisovná, hlavní hrdina pan Krupička užívá

¹⁵² HERRMANN, Ignát. *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 29-36.

¹⁵³ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 269-275.

¹⁵⁴ Kateřina má jmeniny 25. listopadu.

¹⁵⁵ HERRMANN, Ignát. Rodinné scény. (I. Máňa). *Národní listy*, 1911, roč. 51, č. 257, s. 13.

hovorovou a obecnou češtinu a výrazy dokládající jeho podřízené postavení. Vyjadřování jednotlivých postav odpovídá společenské vrstvě, ke které patří.

Časová linie je chronologická. Děj se odehrává v den svaté Kateřiny, začíná v 11 hodin dopoledne a končí před obědem. V tomto krátkém časovém úseku se odehrají rozhodující okamžiky všech zúčastněných postav.

Fikční světy jsou v této povídce zobrazeny dva. Prvním je místo na ulici nedaleko Můstku. Jsou zde popsány dobové reálie Prahy, informace o osvětlení Václavského náměstí. Pan Krupička nese dopis do domu s číslem patnáct v Horymírově ulici na Vinohradech. Tam se v kuchyni domovníckého bytu v přízemí odehrává druhá část povídky.

Hlavní postavou je Matyáš Krupička. Popsán je jako neveliký, silný muž *jadrného a boдрého vzezření*. O jeho věku máme jen informaci, že má dospělou dceru. Jeho oblečení neodpovídá módě. Oblečen je do kostkovaných kalhot, kalmuku, na hlavě má červenou čepici s mosazným štítkem s číslem 365. Patří do dolní společenské vrstvy. S manželkou byli pověřeni domovnictvím, a pan Krupička zodpovědně vykonává ještě jednu práci. Smysl pro povinnost a dobře odvést zaplacenou službu u něj převáží pocit rozhořčeného otce.

*„Červená čepice a číslo na ní znamenalo, že muž je k službám oněm lidem, kteří z jakýchkoli příčin, ale hlavně z nedostatku času sami si nemohou dojít v místa, kde by měli co vyřídit, a proto se uchylují k těmto spolehlivým a důvěryplným prostředníkům, kteří všechno všude vyšukají.“*¹⁵⁶

Z pohledu historicko-demografické typologie domácností je zobrazena jednoduchá rodinná domácnost manželského páru s dětmi, B. 3. b, typ nukleární rodiny. Pan Krupička v ní má roli otce. Zobrazen je jako otec finančně zajišťující rodinu a dbající na pověst své dcery. Jen mu uniká, že dcera už dosáhla věku na vdávání. Stejně jako ostatní postavy v této povídce představuje postavu-definici.

Druhou postavou je paní Kateřina Krupičková, matka dcery na vdávání. Je popsána jako skromná, spořivá hospodyně a dobrá kuchařka. Na svůj a zároveň dceřin svátek připravuje sváteční snídani, oběd i večeři. Jako matka dcery na vdávání ví o vhodných nápadcích a kytice s přáním pro dceru ji potěší. Je velice praktická a rázná. Hned zve nápadníka

¹⁵⁶ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 96

na večeri a překvapenému manželovi udílí rady. Další postavou je slečna Katynka Krupičková, dcera již zmíněného manželského páru. Mimo přibližný údaj jejího věku, *mohla by se vdávat*, o ní víme, že si vydělává. Žádné další informace nejsou uvedeny. Z textu lze usuzovat, že je skromná a mírná. Nápadník, který jí poslal k svátku květiny a dopis, se jí líbí.

Poslední postavou je Alois Vopička. Je to mladý muž, velmi slušně upraveného zevnějšku. Své vyvolené posílá k svátku kytici a dopis. Tuto postavu lze zařadit do střední společenské vrstvy na základě jeho zevnějšku, chování a dobrých způsobů. Tato postava není v textu více charakterizována. Ale není to jen postava nápadníka, o které je letmá zmínka, je to figura, která způsobí dějovou zápletku.

Jména obou žen jsou stejná, matka i dcera jsou Kateřinami. Jména mužských postav jsou mluvící. Jméno Matyáše Krupičky je zdobnělinou, vyjadřuje pořízené postavení. Ani v této povídce neušetřil Ignát Herrmann nápadníka od posměšného jména. Alois Vopička je jméno, které lze najít v Adresáři města Královské Vinohrady ¹⁵⁷, a dodnes má své nositele. Ale ve spojení *nějakej Franta Vopička* se toto jméno užívá jako výraz pro někoho neznámého a druhořadého.

Začátek je scénický. V úvodu povídky je stručný popis Václavského náměstí a místa, kde stojí hlavní postava poslíček Matyáš Krupička. Přistoupí k němu mladý muž, který ho žádá o doručení dopisu a kytice do Horymírový ulice č. 15. Případnou odpověď si vyzvedne na tomto místě ve tři hodiny odpoledne. Tím je vytvořena zápleтка. Po kontrole jména a adresy zjistí Matěj Krupička, že kytice a dopis jsou určeny pro jeho dceru. Svede vnitřní boj, nakonec se rozhodne vše doručit.

„Pozor, Matyáši! Ty jsi člověk veřejného poselství, máš položeno dvacet zlatých kauců, jsi takřka pod přísahou, co ti kdo svěří, uloží, musíš vykonat až do konce! Ano, kdyby ses na to byl hned podíval! Kdepak ten floutek mohl vědět, že jsi vlastní otec té spanilomyslné! Obrátil se k tobě jako k veřejné osobě – a díky bohu, že nenatrefil na žádného kolegu, nevěděl bych nic! A tak ti nezbyvá, Matyáši, než odevzdat.“ ¹⁵⁸

¹⁵⁷ JANEČEK, Julius. *Adresář města Královské Vinohrady*. Praha : Malř, 1912. 683 s.

¹⁵⁸ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 117-118.

Na dané adrese ho manželka vítá doma, ale on zde vystupuje jako poslíček. Předá své dceři květiny i dopis a je zaražen, že manželka ani dcera nejsou překvapeny. V dopise je přání k svátku od Aloise Vopičky a jeho žádost o návštěvu. Kladnou odpověď Katy pošle opět po svém otci. Závěr působí jako uzavřený, ale dokončena je pouze epizoda s kyticí a dopisem. Opouštíme postavy uprostřed životního běhu. Konec je otevřený.

Z pohledu každodennosti je zobrazen způsob osvětlení na Václavském náměstí. Následně je popsána služba veřejného poslíčka, příjem a předání zásilky a cena za doručení kytice a dopisu, což činilo čtyři šestáky.¹⁵⁹ Také je zmíněna slavnostní snídaně a příprava oběda.

Povídku s podobným námětem jsme v dílech Ignáta Herrmanna nenalezli, jedná se o zcela ojedinělý motiv, kdy vybraný posel pro doručení kytice a psaníčka je zároveň nic netušícím otcem vyvolené.

Ignát Herrmann opět vytvořil iluzi příběhu, který se skutečně stal. Přestože k vyprávění tentokrát nepoužil jako vypravěčský způsob subjektivní ich-formu, podařilo se mu navodit mylný dojem skutečné události pomocí dobových reálií a datem vytištění povídky. Jak vypovídá název povídky, *U Krupičků na svatou Kateřinu*, dějová zápletka se odehrává v den, kdy má svátek Kateřina, to je 25. listopadu. V roce 1911 připadlo toto datum na sobotu. Hned v neděli 26. listopadu vyšla tato povídka v Nedělní zábavné příloze Národních listů. Čtenář tak mohl nabýt pocitu, že je zpravován o události, která se odehrála předcházejícího dne a on má zaručeně čerstvé informace.

Rozdělení rodinných rolí je klasické. Muž je živitel rodiny, žena je nejen dobrá hospodyně, ale i milující matka, která má přehled. Rodina má vysoký status. Vyzdviženy jsou také morální vlastnosti domovníka a poslíčka Matyáše Krupičky. V povídce jsou komické situace, vyprávění mělo pobavit a zároveň zobrazit rodinnou pohodu, kterou si Ignát Herrmann velmi považoval.

¹⁵⁹ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 117.

3.3.11 Máňa

Na závěr naší analýzy jsme pro porovnání vybrali jednu novelu. Důvodem pro zařazení tohoto jednoho příkladu jiného žánru je snaha zjistit, zda je rodina v novele zobrazována stejně nebo naprosto odlišně. Tato novela vyšla pod názvem *Máňa*. Poprvé byla otištěna dne 17. září 1911 v Nedělní zábavné příloze Národních listů v cyklu Rodinné scény.¹⁶⁰ Novela má 10 stran. Její knižní vydání najdeme v Sebraných spisech Ignáta Herrmanna díl XXVI., nesoucí název Evička a jiné výjevy rodinné. První knižní vydání je z roku 1920. Název je protagonistický. V názvu povídky je domácká varianta jména hlavní postavy, Marie Vošahlíkové, *Máňa*.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma, typ personálního vypravěče. Promluvové pásmo postav. Větší část povídky tvoří dialogy, které i posunují děj. Novela je psána ve spisovném jazyce, v dialozích převládá spisovná čeština, proložená prvky hovorové češtiny. Hlavní hrdinka do svých promluv přidává i obecnou češtinu a slang. Během rozhovoru občas používají oba zúčastnění imperativy.

*„Znáš dnešní muže – že se bez brd'olů nežení. Ale ty místo všeho takového rozumného sdělení se mnou strhneš rotyku - -“*¹⁶¹

Časová linie je chronologická. Děj se odehrává během jednoho dopoledne. Postavy jsou jen v jednom prostoru, v pisárně pana komerčního rady Vošahlíka. Dle vyjádření hlavní postavy je pisárna *vkusně upravena, bezmála jako budoár*¹⁶².

Hlavní postavou je Máňa Vošahlíková, dvacetiletá slečna. Vnější charakteristika není uvedena ani není popsáno oblečení. Z textu lze vyčíst, že se jedná o samostatnou, prostořekou a *probudilou* dívku, která se chce vdávat. Patří do střední společenské vrstvy. Je součástí orientační rodiny a plánuje založit prokreační rodinu. V jednoduché rodinné domácnosti manželského páru s dětmi, B. 3. b, má roli nejstarší dcery. Má ještě čtyři sestry a šestiletého bratra. O své budoucí rodině má jasnou představu, kterou také otci sdělí.

*„A taky ti hned upřímně povím: veliké rodiny nechceme. To je pro chudinu. Dvě, tři děti – až dost. Nás je doma šest, ale taky se podívej na maminku, jak je tím utahaná. Mně je dvacet, Prokopovi šest! Věř mi, to bylo už docela zbytečné!“*¹⁶³

¹⁶⁰ HERRMANN, Ignát. Rodinné scény. (I. Máňa). *Národní listy*, 1911, roč. 51, č. 257, s. 114-115.

¹⁶¹ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 96.

¹⁶² HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 95.

Druhou postavou je Mariin otec, Edmund Vošahlík. Není znám jeho vzhled ani oblečení. Povoláním je komerčním radou. Je členem stejné domácnosti, označenou B. 3. b, jako jeho dcera Máňa. Má v této nukleární rodině roli otce. Život mu po léta ztrpčuje *nesolidní konkurencí a jarmareční reklamou firma Antonín Machytka a syn*. Poslední postavou, která se zde objevuje, je účetní Domalíp, který pouze ohlásí a uvede návštěvu. Všechny postavy jsou postavami-definicemi.

Jména jsou neutrální. Ale Ignát Herrmann u postavy otce nakombinoval vznešené křestní jméno a běžné české příjmení. Jméno Edmund Vošahlík se tím stává komickým. Jméno dcery Marie je použito ve variantě Máňa, která plně koresponduje s její prostořekou mluvou.

Začátek je scénický. Přivádí nás do vkusně upravené pisárny pana komerčního rady Vošahlíka, kde se mu vzápětí ohlásí na návštěvu tajemná dáma. Po sundání závoje dojde k odhalení identity ženy, je to dcera pana Vošahlíka Máňa, která si s ním přišla nerušeně popovídat o svém věnu a svatbě. Otec je překvapen jejím neotřelým chováním. Když se dozví, že se chce provdat za syna jeho konkurence, vyjádří svou radost slovy: *Tomu tě přeju!* Děj má tempo a překvapivý závěr. Konec je otevřený.

Z oblasti každodennosti jsou zobrazeny odlišné názory na svatbu a rodinu generace rodičů a moderních dětí, v tomto případě dvacetileté dcery. Rozhovor protagonistů přináší informace o vhodném sňatečním věku, plnoletosti u nás, v Americe a ve Francii. Máňa ve své řeči obhájí nové postoje dívek.

*„Povídal jsem ti, drahý tatínku, že jsi hrozně zastaralý. Kde to beru! Jako bys neznal moji společnost. Ted' už nejsme tak škrobené jak voskové panenky, a falešné a nepravdivé!“*¹⁶⁴

S podobným námětem, dcerou, která je moderní, emancipovaná a sama si vybere ženicha, se můžeme setkat v povídce *Artur a Leontýna*¹⁶⁵ nebo v povídce většího rozsahu *Evička*.¹⁶⁶

Pro porovnání žánrů novely a povídky jsme k analyzovaným povídkám přidali jednu novelu. Podobné téma jako je zobrazené v novele *Máňa* nalezneme v mnoha povídkách napsaných Ignátem Herrmannem v dřívějších letech. V čem je tedy novela jiná? K zobrazení nového

¹⁶³ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 99.

¹⁶⁴ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 97.

¹⁶⁵ HERRMANN, Ignát. *Artur a Leontýna : Pražský příběh z doby nedávné*. 1. vyd. Praha : Dalibor Herrmann, 1921. 263 s.

¹⁶⁶ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 11-52.

postoje mladých lidí k rodině použil Ignát Herrmann právě tento žánr. Novela zachycuje jeden příběh, jeden čas a jedno místo. Vyprávěný příběh by měl být poutavý, doplněný motivem tajemství a hledání. Zatímco povídka má překvapivý závěr, u novely hraje důležitou roli bod obratu.¹⁶⁷ V úvodních odstavcích je popsána tajemná, závojem zahalená žena, která se všemožně snaží o přijetí panem Vošahlíkem. Prvním dějovým zvratem je odhalení této postavy. Je to dcera pana Vošahlíka, Máňa, která si přichází promluvit se svým otcem, který na ni doma nemá čas. Druhým překvapením je jméno ženicha, protože jde o otcovu konkurenci. Závěrečným bodem zvratu je radostný souhlas otce.

Dcera Máňa je zobrazena jako zástupce mladé generace. Otec Vošahlík symbolizuje generaci rodičů. Projevuje se to především mluvou a obsahem vzájemných replik. Tato novela je postavena na dialogu dcery a otce. Pan Vošahlík považuje dceřinu mluvu za příliš otevřenou a společensky nevhodnou. Máňa se obhájí *jinou dobou*. I když v této novele ukazuje Ignát Herrmann rozepří mezi otcem a dcerou a odlišný pohled dvou generací na život, tak tlumočí svůj kladný postoj k rodinnému životu. Ve svižném dialogu není jako problém řešena svatba nebo rodina, ale způsob, jakým dcera projevuje své názory. Nutno podotknout, že na rozdíl od dcer zobrazovaných v povídkách staršího data, má Máňa svůj názor na život a rodinu a také jej hlasitě prosazuje.

¹⁶⁷ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 417. ISBN 80-7185-669-X.

4 Interpretace povídek Ignáta Herrmanna se zaměřením na zobrazení rodiny

V předchozí kapitole jsme postupně analyzovali deset povídek a na doplnění i jednu novelu. Následující kapitola představí výsledky našeho výzkumu. Rozebereme zde vnější i vnitřní skladbu vybraných povídek Ignáta Herrmanna. A protože jsme naše bádání zaměřili na zobrazení rodiny a každodennosti v díle Ignáta Herrmanna, nelze opomenout výsledky tohoto našeho bádání. Dále se pokusíme zjistit, zda došlo během zkoumaných osmnácti let k nějakým posunům ve vybrané povídkové tvorbě Ignáta Herrmanna. Nakonec se zamyslíme nad tím, co vedlo k dlouhodobé oblíbenosti Ignáta Herrmanna mezi čtenáři a nad jeho možným přínosem pro současnost.

4.1 Kompozice povídek

V 19. století došlo na základě měnících se životních podmínek i k postupným změnám krátké prózy, do té doby zastoupenou rozmanitým zábavným vyprávěním šířeným v knížkách lidového čtení. S rozvojem novin a časopisů přišla i potřeba krátké prózy.¹⁶⁸ Ve světě se objevuje tzv. short story, tvořená na základě zákona tří jednot – jedna postava, jedna událost, jedna emoce.¹⁶⁹ U nás se na konci 19. století dostává do popředí malá časopisecká povídka.

*„Ale i naše povídka se postupně soustřeďuje na jednu zápletku (událost, emoci), za níž musí být ovšem skryta hloubka životních znalostí; náplní drobných povídek se staly všednodenní lidské osudy, které spisovatel předkládá ne tak pro jedinečnost, ale pro sdělení svého životního názoru, pro ověření stanovisek, jejichž dosah má celospolečenský, praktickohistorický charakter.“*¹⁷⁰

¹⁶⁸ MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. S. 517. ISBN 80-7185-669-X.

¹⁶⁹ HÁJKOVÁ, Alena. Proměny české povídky posledních let. In *Literární měsíčník : orgán Svazu českých spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1986. Roč. 15, č. 6. S. 83. ISSN 0300-2446.

¹⁷⁰ HÁJKOVÁ, Alena. Proměny české povídky posledních let. In *Literární měsíčník : orgán Svazu českých spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1986. Roč. 15, č. 6. S. 83. ISSN 0300-2446.

Každé literární dílo má vnější a vnitřní kompozici. Do vnější kompozice náleží ty prvky, které jsou na první pohled viditelné a člení dílo na určité textové úseky. Vnitřní kompozice je skrytá uvnitř textu a pomocí motivů, postav a příběhů vytváří spletitou síť.¹⁷¹ Představme si výsledky našeho bádání, které jsme získali na základě výše uvedených analýz.

4.1.1 Vnější kompozice povídek

Začneme zkoumáním a porovnáváním vnější kompozice jednotlivých vybraných povídek. Vnější kompozice by se dala také nazvat horizontálním členěním díla na určité textové úseky. Tato kompozice je povrchová, je snadno rozlišitelná a popsatelná.¹⁷² Hodrová se zabývá kompozicí celé knihy. My jsme tento záběr zúžili pouze na celek povídky.

Jednotlivé povídky byly vybrány a rozděleny Ignátem Herrmannem do svazků Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, které vydával nakladatel František Topič. První vydání Sebraných spisů Ignáta Herrmanna vycházela v rozmezí let 1905-1940. Některé díly byly vydávány častěji.¹⁷³ V roce 1948 vyšly naposledy v těchto spisech ve dvou svazcích všechny čtyři díly románu U snědeného krámu.

Ignát Herrmann k sobě přiřazoval povídky podobného obsahu. Často ještě jednotlivé knižní díly rozděloval na samostatně pojmenované části. Tyto skupiny povídek nemají žádný společný propojující rámec. Jsou sdruženy buď na základě typů postav, které se v nich vyskytují¹⁷⁴, nebo podle místa, případně dle jiných parametrů.¹⁷⁵

V našem zkoumání vnější kompozice jednotlivých povídek jsme se zaměřili na datum vydání, zařazení do Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, na název a na délku textu.

¹⁷¹ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 175. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁷² HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 175. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁷³ Nevyšší počet vydání měl 2. díl Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, Otec Kondelík a ženich Vejvara, který vyšel jako součást těchto spisů sedmnáctkrát. Naposledy vyšlo toto dílo ve 21. vydání v roce 2008.

¹⁷⁴ srov. části Matky a Děti In HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 258.

¹⁷⁵ srov. Z různých koutů nebo Za nálady sychravé, obě části In HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 305.

4.1.1.1 Datum prvního otištění

Při výběru povídek pro náš výzkum hrála důležitou roli data jejich prvních otištění. Snažili jsme se pokrýt co nejširší časový záběr. Nejstarší námi zvolená povídka má název *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* a vyšla v roce 1893. Jako poslední z vybraných povídek byla v roce 1911 otištěna povídka *U Krupičků na svatou Kateřinu*. Tímto výběrem jsme získali průřez vydanými povídkami během osmnácti let na přelomu 19. a 20. století. Roky prvního otištění nejsou samostatně příliš vypovídající. Hodnotu získají tyto údaje až ve spojení s posouzením chronologického vývoje zobrazení dalších zkoumaných údajů.

Podstatně zajímavější, než samotný rok vydání, je den a měsíc prvního otištění povídky. Ignát Herrmann dodržoval tematické ladění svých povídek s časem jejich uveřejnění. Povídka *Konečně dostává!*, jejíž děj se odehrává od poloviny prosince do 6. ledna, vyšla v neděli 7. ledna. Povídka *Šibřinky* vycházela po jednotlivých částech po tři neděle v únoru. Závěrečná část byla otištěna poslední masopustní neděli před popeleční středou. Povídka *U Krupičků na svatou Kateřinu* má dokonce čas, kdy se příběh odehrává, přímo v názvu. Tato povídka vyšla následující den po svátku svaté Kateřiny, v neděli 26. listopadu. Mimo tyto, přesně dané časové údaje, se v některých povídkách setkáváme s nenápadnými detaily, které vypovídají o době, kdy se děj povídky odehrává. Povídka, ve které paní Pletichová peče husu a získané sádlo schovává na zimu, vyšla 22. října, tedy v době, kdy se tato činnost v měšťanských domácnostech obvykle dělala.¹⁷⁶

Ztotožněním času v povídce se skutečným časem vznikala iluze opravdovosti vyprávěných příběhů. Čtenář mohl nabýt pocitu, že se jedná o příběh, který se *včera* nebo *nedávno* stal někomu v jeho blízkém okolí. Právě tato iluze byla jednou z mnoha drobností, které měly významný vliv na dlouholetou oblíbenost Ignáta Herrmanna čtenáři.

¹⁷⁶ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

4.1.1.2 Název povídky

Titul plní identifikační, popisnou a konotativní funkci.¹⁷⁷ Název přináší nejen informaci o díle, ale snaží se i upoutat pozornost čtenáře. Povídky, které jsme vybrali k naší analýze, vycházely nejprve v periodickém tisku, kde je snaha o upoutání obzvláště důležitá, protože titulek by se neměl ztrácet mezi ostatními názvy.

Problematicke druhů a členění titulů se věnovala Hodrová¹⁷⁸ a Štěpánková¹⁷⁹. Použili jsme jejich pojmový aparát a následně roztřídili názvy jednotlivých vybraných povídek Ignáta Herrmanna podle několika kritérií.

Na základě formálního hlediska lze dělit názvy na tituly povahy jmenné a tituly povahy větné.¹⁸⁰ Mezi vybranými názvy povídek najdeme celou škálu jednotlivých druhů z obou skupin. Od jednoslovných nadpisů až po celou větu.¹⁸¹ Toto hledisko nevypovídá nic o recipročním vztahu titulu a díla, proto je z literárněvědeckého hlediska pro náš výzkum neperspektivní.¹⁸²

Hodrová nejprve uvádí základní dělení názvů do dvou skupin. První skupinu tvoří tituly popisné a čistě sdělovací, druhou skupinu názvy symbolizující.¹⁸³ U nejstarší, námi vybrané povídky Ignáta Herrmanna, s názvem *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* lze zaznamenat využití popisného a čistě sdělovacího názvu, typického pro 19. století a dřívější období. Na přelomu 19. a 20. století bylo již častější používání symbolizujícího názvu, tedy takového, který sice nepopisoval, ale přinášel skrytou informaci.¹⁸⁴ Ale u dalších povídek, které poprvé vyšly v roce 1894, najdeme názvy symbolizující.¹⁸⁵ Nelze tedy tvrdit, že dříve vydané povídky mají popisný název a povídky vydávané po roce 1900 mají symbolizující

¹⁷⁷ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 243. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁷⁸ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 240-253. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁷⁹ ŠTĚPÁNOVÁ, Veronika. Klasifikace titulů literárních děl. In OLOŠTIAK, Martin (ed.). *Jednotlivé a všeobecné v onomastice*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešvě, 2012. S. 349-356. ISBN 978-80-555-0594-7.

¹⁸⁰ HRABÁK, J.: K morfologii současné prózy. Brno: Blok 1969. S. 47.

¹⁸¹ srov. Informace a Kterak Švejcárková vyzrála na Jabůrkovou, oboje In HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1927. S. 258.

¹⁸² ŠTĚPÁNOVÁ, Veronika. Klasifikace titulů literárních děl. In OLOŠTIAK, Martin (ed.). *Jednotlivé a všeobecné v onomastice*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešvě, 2012. S. 350. ISBN 978-80-555-0594-7.

¹⁸³ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 242-243. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁸⁴ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 242. ISBN 80-7215-140-1.

¹⁸⁵ srov. HERRMANN, Ignát. *Mimo svět*. In *Muž bez třináctky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1926. 21-28 s.

název. Tyto dvě varianty názvů existovali vedle sebe paralelně a Ignát Herrmann ani jeden z nich neupřednostňoval.¹⁸⁶

Kromě výše uvedeného základního rozdělení titulů existuje celá řada druhů názvů. Ignát Herrmann nejčastěji dával svým povídkám synoptický název, který naznačuje děj povídky. Ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna je synoptický název použitý celkem sedmkrát. Druhým oblíbeným typem názvu je protagonistický název, jež se objevuje třikrát. Lokalizační název mají dvě povídky. Dále se můžeme setkat i s názvem replikovým, synekdochickým, dějovým, objektovým, symbolickým a temporálním. Často dochází k použití názvu spadajícího do více skupin, např. *U Krupičků na svatou Kateřinu*.¹⁸⁷

4.1.1.3 Délka textu

Žánr povídky nemá žádná omezení ohledně délky textu. Důvodem pro toto naše porovnání je získání orientační představy o rozsahu textů. Pilař označuje povídky do dvaceti stran běžného formátu, tj. A5, za krátké.¹⁸⁸ Pokud přepočítáme počet stran na malý formát, tj. A6, ve kterém vycházely Sebrané spisy Ignáta Herrmanna, pak lze podle Pilaře krátkými povídkami označit ty, jejichž rozsah nepřekračuje čtyřicet stran. Z povídek, jež jsme vybrali, je nejkratší povídka *Politika paní Pletichové*, která má pouze sedm stran. Naopak nejdelším textem je povídka *Šibřinky*, s celkovým počtem třiceti čtyř stran. Průměrná délka textu námi vybraných povídek je třináct stran.¹⁸⁹ Při bližším zkoumání nejdelší námi vybrané povídky, *Šibřinky*, jsme zjistili, že se jedná o povídku, která se skládá ze tří částí s počtem devět, jedenáct a patnáct stran.

Pilař na základě analýzy, kterou zveřejnil ve své studii¹⁹⁰, uvádí pro českou povídku 20. století typický kratší rozsah, a to do dvaceti stran, a pro českou povídku 19. století větší rozsah povídek, téměř dvojnásobný počet stran ve srovnání s povídkami 20. století.¹⁹¹ Námi vybrané povídky se datem svého prvního vydání pohybují na pomezí 19. a 20. století. Na základě analýzy jsme tyto povídky vyhodnotili jako krátké, dokonce lze připustit, že jsou

¹⁸⁶ K tomuto širšímu srovnání jsme použili sto povídek Ignáta Herrmanna.

¹⁸⁷ Zařazení všech názvů vybraných povídek do jednotlivých skupin je uvedeno v příloze.

¹⁸⁸ PILAŘ, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. 1. vyd. Ostrava: Sfinga, 1994. S. 38. ISBN 80-7042-411-7.

¹⁸⁹ Pokud porovnáme všech sto textů, které nalezneme v šesti svazcích Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, ze kterých jsme dělali užší výběr, dojdeme k průměrnému počtu třinácti stran na jeden text.

¹⁹⁰ PILAŘ, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. 1. vyd. Ostrava: Sfinga, 1994. S. 82. ISBN 80-7042-411-7.

¹⁹¹ Mimo texty Nerudy a Arbese.

velmi krátké, protože většina z nich nedosahuje ani jedné čtvrtiny rozsahu stanovené Pilařem pro krátkou povídku.

Pokud chceme objasnit velice nízký počet stran u vybraných povídek Ignáta Herrmanna, je třeba podívat se na tento jev v širších souvislostech. Nižší počet stran textu a přibližně stejný rozsah povídek je dán tím, že jde o texty prvotně určené pro zveřejnění v periodickém tisku. Tam byl pro povídky vymezený určitý prostor. Námi vybrané povídky vycházely v Nedělní příloze Národních listů a ve Zlaté Praze, kde pro ně byly určeny dva až tři sloupce. Výjimkou je nejdelší povídka z našeho výběru, *Šibřinky*, která je rozdělena do tří částí. Každá část povídky *Šibřinky* vyšla samostatně, ve třech po sobě jdoucích Nedělních přílohách Národních listů. Vydávání jednotlivých částí, které nejsou samostatnými příběhy, na pokračování v několika po sobě jdoucích nedělích nebylo časté. Obvykle vycházely celé povídky.

Ignát Herrmann od roku 1892 pravidelně přispíval do Nedělní zábavné přílohy Národních listů.¹⁹² Mimo povídku *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* byly námi vybrané povídky otištěny v prvním sloupečku. Na tomto prominentním místě také nalezneme mnoho dalších Herrmannových povídek.¹⁹³ Povídka o rozsahu devatenácti stran s názvem *V domě za branou* byla poprvé otištěna v periodiku *Zlatá Praha* na titulní straně a pokračuje na následujících dvou stranách.¹⁹⁴

Na omezeném prostoru o rozsahu přibližně dvou sloupců, který měl Ignát Herrmann pravidelně k dispozici v Nedělní zábavné příloze Národních listů, dokázal po dobu dlouhou téměř čtyřiceti let¹⁹⁵ publikovat povídky, které měly napínavou dějovou zápletku, postupnou gradaci vyprávění a překvapivý konec.

¹⁹² Kolektiv. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce : 4/II U-Ž. Dodatky A-Ř*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. S. 159. ISBN 978-80-200-1572-3.

¹⁹³ srov. HERRMANN, Ignát. Před štědrým večerem. In *Národní listy*. 1893, roč. 33, č. 346, s. 9.

¹⁹⁴ HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Zlatá Praha*. 1900, roč. 18, č. 4, s. 37-39.

¹⁹⁵ Pravidelně začal Ignát Herrmann přispívat do Nedělní přílohy Národních listů v roce 1892 a s dvouletou přestávkou v letech 1918-1920 v nich publikoval téměř do své smrti. Poslední část třídílné povídky s názvem *Nanyňka se vrací* vyšla 26. 5. 1935.

4.1.2 Vnější kompozice novely

V díle Ignáta Herrmanna lze nalézt vedle žánru povídky i žánr novely. Jednu z novel jsme vybrali a analyzovali jsme ji společně s povídkami.

Novela, kterou jsme k naší analýze přiřadili pro možnost srovnání, byla poprvé otištěna dne 17. září 1911. V textu nenalezneme žádné spojitosti s datem vydání ani odkaz k ročnímu období. Tato novela byla otištěna ve stejném roce jako povídka *U Krupičků na svatou Kateřinu*.¹⁹⁶ Vybraná novela má 10 stran, což je dle Pilařova rozřazení, malý rozsah. Zároveň to je nejčastější počet stran, které vybrané povídky mají, protože i tato novela byla napsána pro Nedělní přílohu Národních listů. Název novely je protagonistický. U vybraných povídek také najdeme protagonistické názvy, např. u povídky *Politika paní Pletichové*.¹⁹⁷

Vzájemným porovnáním provedených analýz na vybraných textech jsme došli ke zjištění, že vnější kompozice se odlišují jen nepatrně. K důkladnějšímu srovnání by bylo nutné porovnávat stejné počty různých žánrů. To ale nebylo předmětem našeho bádání.

4.1.3 Vnitřní kompozice povídek

Zatímco vnější kompozice textu je jasně daná a graficky rozlišitelná, vnitřní kompozice je skrytá uvnitř textu a je nutné pečlivě zkoumat a kombinovat, abychom odhalili jemné předivo propojení postav, motivů a fikce.¹⁹⁸

Nejprve prozkoumáme pozici vypravěče. Pokusíme se odhalit jaké vypravěčské způsoby a typy vypravěčů Ignát Herrmann používal a zda některé způsoby upřednostňoval. S vyprávěním souvisí i promluvová pásma. Také se budeme věnovat způsobu užití českého jazyka v textu jednak při prezentaci vypravěče, dále jako součást charakteristiky jednotlivých postav a neopomeneme ani autorovu práci s českým jazykem jako komunikačním prostředkem mezi postavami navzájem.

¹⁹⁶ Povídka *U Krupičků na svatou Kateřinu* vyšla 26. listopadu 1911.

¹⁹⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

¹⁹⁸ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 175. ISBN 80-7215-140-1.

Dále probádáme časovou linii a relativní dobu trvání používanou v povídkách. Také se zaměříme na zobrazení fikčního světa a dobových reálií města Prahy, kterou Ignát Herrmann často používal jako kulisu. Zajímat nás bude typ začátku povídky, přítomnost dramatických zvrátů, zvýrazněná pointa a uzavřenost nebo otevřenost konce.

V závěru této části se budeme orientovat na způsob zobrazování postav, jejich věk, povolání a společenskou vrstvu, kterou představují. Věnovat se budeme i vnější a vnitřní charakteristice jednotlivých postav, včetně popisů a významů zobrazování oblečení, pokud jsou k dispozici. Důležitou součástí každé postavy je také jméno, které jí autor dal. Prozkoumáme, jaké druhy jmen Ignát Herrmann upřednostňoval, zda to byla jména historická, neutrální, mluvící, redukováná nebo zda byly postavy bezejmenné.¹⁹⁹

Závěry výše uvedených kritérií uskutečníme na základě deseti analýz z předcházející kapitoly, při kterých jsme využívali především vybrané povídky Ignáta Herrmanna se zaměřením na zobrazení rodiny.

4.1.3.1 Vypravěčský způsob a promluivé pásmo

Pro určení vypravěčského způsobu jsme použili Doleželův pojmový aparát a metodu rozdělení vypravěčských způsobů. Toto východisko jsme doplnili upřesněním typu vypravěče. Zároveň jsme zkoumali použitá promluivá pásma.

V deseti vybraných povídkách Ignáta Herrmanna jsou zastoupeny tři vypravěčské způsoby. Nejčastější je vyprávění v subjektivní er-formě, nalezneme jej celkem sedmkrát. Ve třech povídkách je použita osobní ich-forma. Jedna povídka je napsána v rétorické ich-formě.²⁰⁰

Vzorek deseti vybraných povídek se nám nejevil pro určení převládající osoby vypravěčského způsobu dostačující, zvláště pokud kritériem pro výběr povídek bylo různé zobrazení rodiny. Proto jsme se v tomto případě výjimečně rozhodli porovnat všechny povídky z šesti dílů Sebraných spisů Ignáta Herrmanna²⁰¹, ze kterých jsme vybírali povídky pro naši analýzu.

¹⁹⁹ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ...* : Poetika literárního díla 20. století. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 559. ISBN 80-7215-140-1.

²⁰⁰ Touto, ve vybraných dílech Ignáta Herrmanna, neobvyklou formou byla napsána nejstarší námi vybraná povídka Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu.

²⁰¹ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. 211 s.
HERRMANN, Ignát. *Muž bez třináctky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1926. 211 s.

Ze sta textů byla ve třiceti sedmi z nich použita ich-forma. Využití ich-formy je v našem výběru deseti povídek ve stejném poměru jako v rozsáhlejší skupině textů uvedených ve vybraných dílech Sebraných spisů Ignáta Herrmanna.

Jedním ze základních rysů textové výstavby epického díla je promluivé pásmo.²⁰² Dle Doležela lze rozlišit promluivé pásmo postav a promluivé pásmo vypravěče. Promluivé pásmo se uplatňuje pouze u vyprávění v er-formě. U textů v ich-formě je přímý vypravěč buď s funkcí vyprávěcího já nebo s funkcí prožívajícího já.²⁰³

U všech vybraných povídek, které jsou napsané v er-formě, nalezneme promluivé pásmo postav. Zbylé povídky, které jsme zahrnuli do našeho výběru, jsou psané v ich-formě. Dvakrát má přímý vypravěč funkci vyprávěcího já a jednou jde o přímého vypravěče s funkcí prožívajícího já. V případě povídky *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*²⁰⁴, napsané v rétorické ich-formě, je vypravěč anonymní, stojí jakoby mimo příběh. V úvodní části je uvedena zcela nevšední du-forma, ve které vypravěč nepřímě oslovuje čtenáře. Následně volně přechází k vyprávění konkrétního příběhu, kdy je již použita er-forma.

Ignát Herrmann upřednostňoval jako vypravěčský způsob subjektivní er-formu, autorského vypravěče a promluivé pásmo postav. Toto pojetí vyprávění ve vybraných textech převládá. Povídky takového typu jsou čtenářem vnímány jako příběhy, které se staly, a autorský vypravěč nám je předkládá. Naprosto odlišně působí na čtenáře povídky psané ich-formou. Vypravěč s funkcí vyprávěcího já popisuje čtenáři příběh, kterého se přímo nezúčastnil, ale byl jeho pozorovatelem. Tak tomu je například v povídce *Illuse páně Saloupkova*.²⁰⁵ Vypravěč s funkcí prožívajícího já je přímým aktérem děje. V povídce *Konečně dostává!*²⁰⁶ je čtenářův pocit skutečného příběhu ještě umocněn použitím fiktivního deníku. Čtenáři se tak přímo nabízí možnost ztotožnění vypravěče s autorem nebo jejich záměna.

HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. 305 s.

HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. 264 s.

HERRMANN, Ignát. *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. 228 s.

HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. 291 s.

²⁰² DOLEŽEL, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. S. 30.

²⁰³ DOLEŽEL, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. S. 30.

²⁰⁴ HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

²⁰⁵ HERRMANN, Ignát. *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

²⁰⁶ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 207-219.

Ignát Herrmann nenapsal mnoho povídek v osobní ich-formě s přímým vypravěčem ve funkci prožívajícího já. Výjimečnost tohoto typu vypravěče v sobě skrývá pro čtenáře možné ztotožnění vypravěče s autorem. Pokud by takto koncipovaná povídka vycházela velmi často, ztratila by na iluzi skutečnosti, protože každodenní prožití nevšedního příběhu je málo pravděpodobné. Domníváme se, že Ignát Herrmann využití této formy záměrně omezoval, aby čas od času mohl čtenáři dát iluzi, že vyprávěné není smyšleným příběhem, ale skutečností.

Na závěr této části je třeba podotknout, že Ignát Herrmann v Národních listech nepublikoval povídky pod svým občanským jménem, ale zvolil pseudonym Ypsilon. Zatímco jméno a osoba Ignáta Herrmanna byla široké veřejnosti známa, pod tajemnou značkou Ypsilon se mohl skrývat vypravěč skutečného příběhu. I když nebylo tajemstvím, komu značka patří, prvotní iluze tu byla.

4.1.3.2 Jazykové prostředky

Vyprávění ve všech vybraných povídkách Ignáta Herrmanna je napsáno spisovnou češtinou. K rozdílnému užití jazyka dochází u jednotlivých postav. V promluvách postav se odráží jejich společenské postavení. Promluvy postav náležících do vyšší společenské vrstvy jsou psány výhradně spisovnou češtinou. Postavy ze střední vrstvy mají promluvu protknutou hovorovými výrazy, výjimečně se objeví nespisovné slovo, ale použitím takového slova je zdůrazněno rozčilení mluvčího, např. spojení *špičky jsou jako užrané*²⁰⁷. Ze stejného důvodu jsou použity i imperativy a expresivní výrazy. Imperativ je také často používán jako symbol výkřiku, ať už radostného nebo zděšeného. Promluvy postavy, které zastupují dolní vrstvu, jsou psány hovorovým jazykem. Jestliže se v promluvě objeví nespisovný výraz, je to ze stejného důvodu jako u střední vrstvy, z rozčilení.

Pokud je veden dialog mezi postavami, které zastupují představitele dvou různých společenských vrstev, je odlišen i způsob jednotlivých promluv. V povídce *U Krupičků na svatou Kateřinu*, se setkává veřejný poslíček Krupička s mladým mužem ze střední vrstvy.

²⁰⁷ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 191.

Krupičkovy části dialogu jsou psány hovorovým jazykem, kdežto promluvy Aloise Vopičky jsou vedeny spisovným českým jazykem.²⁰⁸

V několika případech se můžeme ve vybraných textech setkat s germanismy. Jde o výrazy, které přetrvaly v běžné řeči z doby, kdy Pražané mluvili převážně německy, např. *faširovaný*.²⁰⁹ U Ignáta Herrmanna můžeme najít ještě jeden způsob užití těchto slov. Germanismy použil jako prostředky povyšující běžnou řeč na vyšší mluvu. Domovník z povídky *V domě za branou* použije pro dárek výraz *présent*.²¹⁰ V povídce s názvem *Illuse páně Saloupkova* si navzájem projevuje úctu hlavní postava, paní Angelína Knedlhansová, se svou návštěvou, paní Vovískovou, tím, že si navzájem onikají. Paní Vovísková oslovuje hlavní postavu *paní z Knedlhans*, „povyšuje“ tím paní Knedlhansovou do šlechtického stavu a ještě používá počestělou předložku místo německého *von*.²¹¹ Tato kombinace působí obzvláště směšně. Ignát Herrmann tímto ironickým přístupem vyobrazoval způsob přizemních lidí dělat se něčím jiným, *lepším* než jsou.

4.1.3.3 Časová linie a doba trvání

Ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna najdeme stejně zastoupenou chronologickou i retrospektivní časovou linii příběhu. Doba, v níž se příběh odehrává, je ve vybraných povídkách velice rozdílná. Pokud je součástí textu i vzpomínka vypravěče nebo se některá z postav vyjadřuje o minulosti, zahrnuje děj i více než dvě desítky let, jako je tomu v případě povídky *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. Většina povídek se odehrává v rozmezí od jednoho dne do čtyř týdnů. V nejkratším fiktivním časovém úseku se odehraje povídka *U Krupičků na svatou Kateřinu*. Úvod, zápletku, dějový zvrat a překvapivý konec zobrazí Ignát Herrmann během pomyslné jedné hodiny během dopoledne. Takto časově zhuštěný děj neztrácí nic na své napínavost a výchovného působení.

²⁰⁸ HERRMANN, Ignát. *U Krupičků na svatou Kateřinu*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. 114-121 s.

²⁰⁹ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 215.

²¹⁰ HERRMANN, Ignát. *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. 228 s.

²¹¹ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 112.

4.1.3.4 Fikční svět a dobové reálie Prahy

Ignát Herrmann nejčastěji zabydluje postavy svých povídek ve fikčním světě pokojů a bytů. Nenajdeme u něj žádné tajemné světy, vysoké věže, staré hrady, strmé skály ani hluboký les. Fikční svět v povídkách Ignáta Herrmanna je tichý, mírný a domácí. Tento idylický fikční svět představuje Herrmannovo životní krédo. Rodina má být pohromadě, doma, u jednoho stolu.

Bližší charakteristika pokojů obvykle nebývá uvedena. Ve dvou případech se setkáváme s popisem vybavení jako projevem bohatství. V obou těchto případech se jedná o vyšší společenskou vrstvu a je vyjmenováno to vybavení, které bylo v té době považováno za nadstandardní. V některých povídkách je zmíněn jen určitý detail, např. křeslo, ve kterém sedí host, jako tomu je v povídce *Prsten*.²¹² Oblíbenou částí bytu je kuchyně. Pokud není konkrétně uvedeno, že postavy jsou v kuchyni, tak je často zmiňována příprava pokrmů nebo kávy, činnost, která se v kuchyni odehrává.

Byt, pokoj, kuchyň jsou ve fikčním světě zobrazovaným Ignátem Herrmannem symbolem pro rodinu. Ve všech deseti vybraných povídkách se alespoň část děje odehrává v pokoji. Pokoj, respektive dům, opouští postavy pouze za účelem chůze na jiné místo. Tímto místem je nejčastěji jiný pokoj, kancelář nebo obchod. Přímo na ulici se odehrávají pouze drobné epizody, spojené s představitelem dolní vrstvy, nejčastěji s postavou domovníka.²¹³ Ignát Herrmann měl ještě oblíbené jedno místo, kam umisťoval část děje svých povídek. Tímto prostorem je taneční sál. V našem výběru povídek je zobrazen jen jednou,²¹⁴ ale najdeme jej v dalších Herrmannových dílech.²¹⁵

Ignát Herrmann často popisoval ve svých povídkách dobové reálie Prahy. V povídkách, které jsme podrobili analýze lze tyto dobové reálie Prahy najít v devíti z deseti povídek. Nejčastěji to bylo při chůzi postavy po ulici. Společně s ní projdeme konkrétními ulicemi, vidíme známá místa. Náměstí a ulice na sebe navazují přesně tak, jak tomu bylo

²¹² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 257.

²¹³ srov. HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. 114-121 s.

²¹⁴ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

²¹⁵ srov. HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

HERRMANN, Ignát. *Metoda paní Kadeřábkové*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 155-162.

i ve skutečnosti. Pokud se postavy vrací ve vzpomínkách do minulosti, odpovídá tomu i zobrazovaná Praha. Ignát Herrmann nepopisoval celou Prahu, preferoval Královské Vinohrady a Nové Město, především okolí dnešního Václavského náměstí. V souvislosti s rozmáhající se výstavbou domů vzpomínají postavy jeho povídek na pražská předměstí.²¹⁶

V některých povídkách je nám prozrazena adresa domu, kde se děj nebo jeho část odehrává. Tak se dozvídáme, že Krupičkovi bydlí v čísle 15, v Horymírově ulici.²¹⁷ Někdy to je pouhý výhled z okna, který nám pomůže určit místo, kde se postavy právě nachází, např. výhled na Petřín.²¹⁸

Fikčním světem postav z vybraných povídek Ignáta Herrmanna se zpodobněním rodiny, je pokoj, dům a tehdejší Praha. Nabízí se otázka, proč tomu tak je? Společný pokoj nebo kuchyně jsou pro Ignáta Herrmanna nejlepšími kulisami pro rodinu a symbolem domova. Zobrazování Prahy slouží k vytvoření iluze skutečných příběhů. Čtenář se snadněji ztotožní s příběhem, kde jsou popsána místa, která zná nebo na ně může prostřednictvím popisu v povídce zavzpomínat.

4.1.3.5 Výstavba děje

Pro žánr povídky je typické přímočaré směřování k rozuzlení příběhu a závěrečné pointě. Konec často uzavírá popisovanou epizodu, ale někdy ponechává postavy jakoby uprostřed jejich životní cesty.

Nejčastějším začátkem ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna je scénický začátek. Objevuje se v polovině zkoumaných povídek. Ve třech případech je v úvodu popis veřejného prostranství s dobovými reáliemi Prahy, jednou popis místnosti a jednou popis osoby. Začátek prezentující vypravěče je zastoupen celkem třikrát a ve dvou případech je povídka zahájena replikou, čili začátek je narativní.

²¹⁶ např. HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 11.

²¹⁷ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 117.

²¹⁸ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188.

V každé námi vybrané povídce nalezneme zápletku, k jejímuž rozuzlení směřuje celý děj, který graduje a v osmi z deseti povídek končí závěrečnou pointou. V šesti povídkách je konec uzavřený, ve zbývajících čtyřech povídkách konec uzavírá pouze zobrazenou epizodu, příběh by mohl volně pokračovat dalšími osudy jednotlivých postav. Úplně uzavřený konec se objevuje jen v povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*, která končí smrtí postavy tchána.²¹⁹

Ve většině povídek nalezneme humorné prvky. Všechny povídky mají ve svých textech skrytý výchovný aspekt. Ignát Herrmann chtěl svými povídkami čtenáře nejen pobavit, ale přimět je k zamyšlení a skrytě vychovávat.

4.1.3.6 Postavy

Jednotlivé postavy jsme analyzovali na základě kombinace strukturalistického a mimetického nahlížení na postavu. Ignát Herrmann zobrazoval na malém prostoru, který měl k dispozici, omezený počet postav. Nejčastěji to byly čtyři postavy doplněné zmínkou o někom v pozadí. Nejvíce postav se objevuje v povídce *V domě za branou*, dvanáct, protože je popisován průběh svatebního veselí.

Každá z postav, která se nachází ve vybraných povídkách, je postavou-definicí. Od začátku až do konce jsou postavy stále stejné, jasně čitelné. Žádná z postav není během děje dotvářena. Nedochozí k žádnému vývoji postav, jako tomu je u postavy-hypotézy. I když hlavní hrdina povídky *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* postupně zestárne, k žádné jiné proměně kromě změny věku nadojde. V povídce *Vnuknutí* jsou dokonce postavy definovány tak, jak se s tím můžeme setkat u dramatu.

„Osoby: Paní Martinková, dáma překonané čtyřicítky, s kostěnými okuláry na malém, tupém, ale neohroženém nose... „²²⁰

Ve vybraných povídkách vystupuje v roli hlavní postavy o jednoho muže více, než je žen. Věková kategorie takto vyrovnaná není. Zástupci středního věku jsou hlavními postavami celkem v osmi povídkách. V povídce s názvem *Prsten* je hlavní postavou mladá dívka.

²¹⁹ HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 21.

²²⁰ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188.

Na začátku povídky *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* je hlavním hrdinou mladý muž, který postupně během dvaceti pěti let zestárne.

V oblasti povolání je třeba rozlišit, zda je hlavní postavou muž nebo žena. U mužských představitelů hlavních postav nalezneme celou řadu povolání. Hlavní postava, muž, je ve dvou případech úředníkem, ve dvou případech domovníkem, jednou je továrníkem a jednou není přesně vymezené povolání, které vykonává.²²¹ Pokud je hlavní postavou žena, je ve většině případů vdaná nebo ovdovělá a žádné povolání nevykonává, vede domácnost. V našem výběru nemá žádná hlavní postava, žena, své povolání. Ovdovělá Angelina Knedlhansová pronajímá volný pokoj ve svém bytě, dělá to již dlouhé roky a o podnájemníky se vzorně stará. Ignát Herrmann ji proto přiřkl *povolání kvartýrská*, ale jedná se o stejnou nadsázku jako by tomu bylo v případě výrazu *povolání manželka*.

Hlavní postavy z vybraných povídek patří převážně do střední společenské vrstvy. Pro tuto společenskou vrstvu také byly povídky primárně určeny. Povídky přinášely zobrazení sociálního prostředí a okolního světa, který byl čtenářům dobře znám a se kterým se mohli ztotožnit. Pokud přináší hlavní postava do horní nebo do dolní společenské vrstvy, je jejím protihráčem jiná postava ze střední společenské vrstvy, např. v povídkách *Smutný život* nebo *U Krupičků na svatou Kateřinu*. Podobně tomu je i u dalších povídek, které jsme neanalyzovali. Jako příklad uvádíme povídku *Terno*²²², ve které rodina ševce Vančury patří do dolní společenské vrstvy, ale po výhře v ternu začne utrácet a chovat se, jakoby náležela do střední společenské vrstvy.²²³ Je zde popsán rozdíl mezi těmito společenskými vrstvami. V povídce, kde jedna z postav patří do horní společenské vrstvy, je druhou postavou nejčastěji mladý muž ze střední společenské vrstvy, nápadník, který chce uzavřít výhodný sňatek.²²⁴

Vnější charakteristiku postav tvoří popis zevnějšku, těla a tváře, oblečení, jeho shoda se společenským postavením a jméno.²²⁵ Stejně jako v případě charakteristiky fikčního světa ve vybraných povídkách, tak ani u postav neuvádí Ignát Herrmann žádné rozsáhlé popisy. U čtyř hlavních postav lze nalézt popis týkající se jejich vzhledu, ale většinou se jedná pouze o část těla nebo tváře, která v příběhu hraje nějakou roli nebo podtrhuje povahu postavy.

²²¹ Viz. Tabulka Hlavní postava

²²² HERRMANN, Ignát. *Muž bez třináctky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1926. S. 29-38.

²²³ Peníze jim vydrží pouhé tři měsíce, pak se vrátí k původnímu způsobu života v chudobě.

²²⁴ HERRMANN, Ignát. Prsten. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

²²⁵ HODROVÁ, Daniela. ... *na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. S. 560. ISBN 80-7215-140-1.

S popisem oblečení se setkáváme ve vybraných povídkách ještě méně. Jedna z hlavních postav nosí kožich a cylindr, čímž je zdůrazňována movitost tohoto muže.²²⁶ Naopak popis oblečení veřejného poslíčka podtrhuje jeho chudobu. Znakem jeho povolání je červená čepice s mosazným štítkem, na kterém je číslo.²²⁷ Pokud tedy je uváděn popis oblečení, má buď přímou souvislost s dějem, nebo dokresluje povahu postavy, která oblečení nosí. Pro vyprávění příběhu není pro Ignáta Herrmanna moc důležité, jak postava vypadá, ani jak je oblečená. Rozhodující je její chování a především role, kterou má v rodině a v příběhu.

Rozborem textu lze odhalit charakteristiku jednotlivých postav z vnitřku. Každá z vybraných hlavních postav má odlišnou povahu. Pokud objevíme nějaké společné rysy některých postav, je to dáno jejich rolí v rodině. Postavy v povídkách nejsou samostatně zobrazovanými jedinci, ale mají určité rodinné role. Proto se nedozvídáme, zda je žena krásná, kam chodí na procházky nebo jakou preferuje četbu. Žena plní roli dcery, manželky nebo matky. Z textů vyčteme informace o tom, zda je žena dobrá hospodyně, kam chodí nakupovat a jak se stará o rodinné příslušníky. Stejně to je i v případě zobrazování mužských postav. U těchto postav je také popisována jejich role v rodině. Mladý muž sice není často zobrazován v roli syna, ale je mu určena role nápadníka, ženicha nebo zete. Starší muž bývá především hlavou rodiny, tedy živitelem, manželem a otcem. Rozbor zobrazení jednotlivých rolí v rodině uvedeme v následující kapitole.

Ve vybraných povídkách jsou vedle hlavní postavy zobrazované i další postavy. Většina z nich se významně podílí na ději, ale najdeme zde i postavy, které jsou pouze zmíněny, nevedou dialogy, ani se jinak neprojeví. V zápletky nebo rozuzlení příběhu hrají nezanedbatelnou roli. Takovou postavou v povzdálí je například Jeroným Satrapa, manžel Adély Satrapové. V povídce *Smutný život*²²⁸ je pouze uvedeno jeho jméno. Tato postava přímo do děje nezasahuje, ale díky ní se vytváří zápletky. Adéla Foltýnová nalezne toto jméno v inzerátu v novinách a na základě uveřejněné adresy se rozhodne navštívit jeho manželku, svou bývalou spolužačku. Mezi tyto okrajové postavy patří také děti, které se v povídkách Ignáta Herrmanna vyskytují velice sporadicky.

²²⁶ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

²²⁷ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114.

²²⁸ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

Mezi vedlejšími postavami je zobrazeno více žen. Mužské a ženské vedlejší postavy jsou přibližně v poměru 2:3. Ženské postavy jsou zastoupeny více, protože součástí některých rodin je postava tetičky²²⁹ nebo je v rodině více dcer.²³⁰ V domácnostech střední společenské vrstvy bylo běžné mít služebnou. Proto také tyto ženské postavy Ignát Herrmann zařazoval do svých povídek.²³¹ Vnější charakteristika se u těchto dalších postav objevuje zřídka, a to jen v případě, že to přímo souvisí se zápletkou nebo jejím rozuzlením. V povídce *V domě za branou* je popsáno oblečení nevěsty, slečny Kačabové jednak pro zdůraznění důležitosti svatebního dne, ale také jako zvláštní oděv pro kojící matku.²³² Vedlejší postavy patří většinou ke střední společenské vrstvě. Pokud je postava zařazena do odlišné společenské vrstvy, platí stejná pravidla, jaká již byla v tomto ohledu uvedena u hlavních postav.

Ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna jsou zastoupena jak jména neutrální, tak mluvící. V povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* nemají postavy běžná jména. Místo jmen jsou nazývané podle typu, který představují. V okamžiku, kdy se změní životní role postavy, dojde i ke změně pojmenování. Z *dobré partie* se stane *nevěsta*, *dcera* a na konci povídky *žena*. *Mladý muž* prodělá vývoj od *nápadníka* přes *ženicha* k *zeti* a v závěru se z něj stane *muž*. Bezejmenné postavy se objevují jen v této jedné z vybraných povídek.

V ostatních vybraných povídkách jsou rovnoměrně zastoupena neutrální jména a mluvící jména. Nabízí se otázka, kam zařadit jména, která jsou zdobnělinami. Jsou to běžná neutrální jména, ale Ignát Herrmann používá zdobněliny u postav, které jsou někomu podřízené. O své postavě tato jména něco vypovídají, proto by měla patřit do skupiny mluvících jmen. Na základě našeho výzkumu se přikláníme k vytvoření samostatné skupiny jmen s názvem mluvící varianty neutrálních jmen. Mladší úředník se jmenuje Mrkvička, domovník vykonávající také funkci veřejnou poslíčka má jméno Krupička. Všechny služební z vybraných povídek jsou pojmenované zdobnělinami ženských jmen, např. *Kačenka*.²³³ Paní Vovísková jde pro radu ke zdatnější kuchařce a hospodyni Knedlhansové. Slabí ve výchově syna jsou manželé Houžvičkovi.

²²⁹ Herrmann, Ignát. Prsten. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

²³⁰ Herrmann, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 110.

²³¹ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 194.

²³² HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 11-29.

²³³ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

Ignát Herrmann také rozlišoval drobné nuance různých variant křestních jmen. Většina dcer je pojmenována zdrobnělinou ženského jména, např. Martička²³⁴ nebo Albínka.²³⁵ To vyjadřuje jejich nesamostatnost a tím i podřízený vztah vůči rodičům. Výjimkami mezi jmény dcer jsou jména Julie a Fanda. Slečna Julie Cardová je dospělá a má s matkou rovnocenný vztah. Julie je dědičkou majetku po svém otci a pro matku je důležitou oporou. Slečna Fanda je dcerou domovníka, vdává se a zároveň už je matkou. Pro slečnu ze střední společenské vrstvy určil Ignát Herrmann variantu jména Františka – Fanyňka.²³⁶ Dcera mydláře, která se stane matkou těsně před svatbou, je nositelkou další alternativy tohoto jména – Fany²³⁷ Stejně rozmanitě jako se jménem Františka, zachází Ignát Herrmann se jménem Barbora. Neupravené jméno používá pro dospělou vdanou ženu, která je však manželem důvěrně nazývána domáčkou variantou tohoto jména – Bábí.²³⁸ Pro slečnu na vdávání je určena varianta Babetka.²³⁹ Služebné jsou oslovovány zdrobnělinou jména – Baruška.²⁴⁰

Mimořádné pozornosti se těšila jména nápadníků. U těchto postav Ignát Herrmann předvedl celou škálu možností, jak takové jméno udělat směšným. Ve vybraných povídkách se setkáváme s Vejdukem²⁴¹, Saloupkem²⁴², Pakostou²⁴³ a Aloisem Vopičkou²⁴⁴. V dalších povídkách z vybraných knih Sebraných spisů Ignáta Herrmana najdeme například

²³⁴ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

²³⁵ HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

²³⁶ Herrmann, Ignát. Intrika. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 269-275.

²³⁷ HERRMANN, Ignát. Na smrtelné posteli. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 89.

²³⁸ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

²³⁹ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

²⁴⁰ HERRMANN, Ignát. Smutný život. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

²⁴¹ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

²⁴² HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

²⁴³ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

²⁴⁴ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-127

Vojíška Zázvorku ²⁴⁵, pana Kolozuba ²⁴⁶ nebo v povídce *Intrika* dva soupeřící nápadníky Beneše Tětivu a Vincence Vopršálka.²⁴⁷

Nečestný mladý muž nebo nevhodný nápadník má jméno s písmenem R na začátku. Robert Alexandr vodí do společnosti slečny, které se chtějí vdát, jako své budoucí nevěsty, čímž klame muže ve společnosti.²⁴⁸ Hugo Rokos utratí celé věno své ženy.²⁴⁹ Richard Rozvoda ve snaze dobře se oženit podvede svou nastávající falešným prstenem.²⁵⁰ Proč tomu tak je, se nám nepodařilo zjistit. Jako velmi hypotetickou, ničím nepodloženou domněnku, lze vyslovit názor, že ryčné R mělo být upozorněním nebo varováním.

Ani v případě jmen domovníků se nám nepodařilo osvětlit, proč se domovníci v díle Ignáta Herrmanna jmenují od písmene K. Při našem výzkumu jsme objevili jména Kačaba ²⁵¹, Krupička ²⁵², Kulich ²⁵³ a Kanička ²⁵⁴. U jiných typů postav tato jednotnost počátečního písmena ve jméně není.

Jména jsou důležitou součástí přímé charakteristiky jednotlivých postav. Ignát Herrmann spojil specifické skupiny jmen s určitými typy postav. Tím už dopředu prozrazoval čtenářům, co mohou od těchto (takto pojmenovaných) postav očekávat.

4.1.4 Vnitřní kompozice novely

U vybrané novely, která byla otištěna pod názvem *Máňa*, jsme analyzovali nejen vnější kompozici, ale i kompozici vnitřní. Na základě výše uvedených analýz lze provést porovnání vnitřní kompozice této novely a vybraných povídek.

²⁴⁵ HERRMANN, Ignát. O nesmělém Vojtíškově. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 136-144.

²⁴⁶ HERRMANN, Ignát. Katulinka. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 128-135.

²⁴⁷ HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 269-275.

²⁴⁸ HERRMANN, Ignát. Nový závod. In *Muž bez třináctky*. Praha : F. Topič, 1926. 85-93 s.

²⁴⁹ HERRMANN, Ignát. Šťastná žena. In *Domáci štěstí*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1920. S. 45-218.

²⁵⁰ HERRMANN, Ignát. Prsten. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

²⁵¹ HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 11-29.

²⁵² HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-121.

²⁵³ HERRMANN, Ignát. *Vdávky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

²⁵⁴ HERRMANN, Ignát. Heslo! In *Z chudého kalamáře*. 6. vyd. Praha : F. Topič, 1930. S. 212-217.

Vypravěčský způsob je subjektivní er-forma s personálním vypravěčem. Promluvvé pásmo je pásmo postav. Vypravěčský způsob i promluvvé pásmo jsou stejné jako u většiny vybraných povídek. Text této novely je z velké části tvořen dialogy, což u vybraných povídek tak běžné není.

Rámcové vyprávění je psáno spisovnou češtinou. Promluvy postav jsou vedené ve spisovné češtině s prvky hovorového jazyka, nespisovné češtiny a slangu. Zatímco otec se vyjadřuje přiměřeně svému společenskému postavení (*má závod*), dcera Máňa je prostořeká, její promluvy jsou proložené slangovými výrazy tehdejší mládeže. Imperativy u obou postav zdůrazňují rozčilení a nahrazují křik. U žádné z povídek z vybraných Sebraných spisů Ignáta Herrmanna není použitý takto prudký dialog s tolika hovorovými nespisovnými a slangovými výrazy.

Časová linie příběhu je chronologická. Děj se odehrává v jednom čase, během odpoledne. Fikční svět je také pouze jeden. Celý dialog, na kterém je příběh vystavěn, je veden v pisárně otce Vošahlíka. V novele není uveden žádný konkrétní popis. Pouze Máňa v jedné z replik podotýká, že pisárna je vkusně zařízena.²⁵⁵ Jeden čas, jedno místo a jedna událost jsou typické atributy novely. Ve vybraných povídkách také nalezneme krátkou dobu trvání děje, odehrávajícího se na jednom místě, ale pak má příběh dějové odbočky, jako tomu je u povídky *Vnuknutí*.²⁵⁶ Doba trvání v povídce *U Krupičků na svatou Kateřinu*²⁵⁷ je asi jednu hodinu, ale je vyobrazeno více fikčních světů a děj je rozvinutější. Protože se jedná o dva odlišné žánry, nebudeme provádět další porovnávání v této oblasti.

Hlavní postavou je Máňa Vošahlíková, dcera komerčního rady Edmunda Vošahlíka. Bouřlivý dialog s ní vede právě její otec. Další postavy jsou pouze okrajové. Ani u jedné postavy není zachycený popis jejího zevnějšku nebo oblečení. Z textu lze, především na základě vedeného dialogu, odhalit povahové rysy obou postav. Pan Vošahlík má odlišné názory na chování mladých dívek, než jaké mu předvádí jeho dcera. Typy postav, které najdeme v novele, dcera na vdávání a její otec, zobrazoval Ignát Herrmann často. Tato novela je výjimečná způsobem řeči v dialogu, kterým dcera mluví s otcem. Dceřiny moderní názory, které prosazuje, můžeme nalézt i v některých povídkách.²⁵⁸ Obě postavy jsou stejně jako postavy

²⁵⁵ HERRMANN, Ignát. Máňa. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 95.

²⁵⁶ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

²⁵⁷ HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-121.

²⁵⁸ HERRMANN, Ignát. Evička. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 11-52.

v analyzovaných povídkách, postavami-definicemi. Jména, která jim Ignát Herrmann přisoudil, byla přiřazena podle stejného schématu, jako tomu je u povídek.

Novela *Máňa* má scénický začátek, tedy stejný jako tomu je u většiny vybraných povídek. Text, který se skládá z velkého množství replik, které posunují děj k vyvrcholení, řeší jen jednu událost, a tou je Mariin sňatek. V povídkách je jeden hlavní motiv doprovázen drobnými odbočkami. V novele vše směřuje přes různá odtajnění k bodu zlomu, který přijde ještě před závěrem, na rozdíl od povídky, kde bývá rozuzlení až na konci. Tento rozdíl lze pozorovat i v případě srovnání novely *Máňa* s vybranými povídkami. Konec je otevřený. Ve vybraných povídkách je konec uzavřený nebo uzavírá jednu epizodu. Tato novela končí náhle. *Máňa* položí svému otci otázku. Už nepřijde odpověď, ani jiná reakce.

Na základě porovnání vnitřní kompozice novely a vybraných povídek lze konstatovat, že se tato dvě díla odlišují jen z pohledu žánrů, jejichž jsou nositeli. Typy postav, děj a rozuzlení jsou společné pro oba žánry.

4.2 Zobrazení rodiny

V prozaickém díle Ignáta Herrmanna hraje rodina velkou roli. V románech *Otec Kondelík a ženich Vejvara*²⁵⁹, *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*²⁶⁰ a *Vdavky Nanyňky Kulichovy*²⁶¹ je zobrazení orientační rodiny mladé dívky, doba námluv a vytvoření prokreační rodiny stěžejním motivem. I v existenciálním románě *U snědeného krámu*²⁶² je zobrazeno založení rodiny a vliv této prokreační rodiny na život jedince, v tomto případě na mladého muže. Mimo tato nejznámější díla Ignáta Herrmanna, najdeme obsírně zpracované téma rodiny i v méně proslulých románech *Z notýskův Pavla Čamrdy*²⁶³ a *Feličkův román*²⁶⁴.

Zatímco v románech Ignát Herrmann rozehrává několik životních příběhů dotýkajících se rodiny, v povídkách se zaměřuje na jednu událost, na fragment z života rodiny. U postav nezaznamenáváme žádný vývoj, postupně dochází k zápletce a jejímu následnému rozuzlení.

²⁵⁹ HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

²⁶⁰ HERRMANN, Ignát. *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*. 15. vyd. Praha : Český spisovatel, 1994. 408 s. ISBN 80-202-0502-0.

²⁶¹ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanyňky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

²⁶² HERRMANN, Ignát. *U snědeného krámu*. 20. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1982. 416 s.

²⁶³ HERRMANN, Ignát. *Z notýskův Pavla Čamrdy : Díl I*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1923. 261 s.

HERRMANN, Ignát. *Z notýskův Pavla Čamrdy : Díl II*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1923. 286 s.

²⁶⁴ HERRMANN, Ignát. *Feličkův román : Díl I*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1935. 291 s.

HERRMANN, Ignát. *Feličkův román : Díl II*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1935. 260 s.

Jsou to krátké výstižné příběhy, často humorné. Tehdejšímu čtenáři ukazují známé typy postav a události, které jsou mu blízké.²⁶⁵

Jednotlivé vybrané povídky Ignáta Herrmanna jsme analyzovali také z pohledu typů jednotlivých domácností, rodin a rolí jednotlivých postav zachycených ve vyobrazených rodinách.

4.2.1 Historicko-demografická typologie domácností

Nejprve se zaměříme na historicko-demografické členění domácností zobrazených ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna. Pojetí domácnosti je širší než pojem rodiny. Domácnost může zahrnovat i další osoby nebo více rodin žijících společně. Do měšťanské domácnosti patřilo také služebnictvo a součástí domácností řemeslníků a obchodníků byli i tovaryši a učni.²⁶⁶

Nejčastěji je zachycena jednoduchá rodinná domácnost manželského páru s dětmi, B. 3. b. Hlavní postava je členem tohoto typu domácnosti třikrát a stejný počet těchto domácností se objevuje v souvislosti s dalšími rodinami. Druhým nejčastěji zobrazovaným typem domácnosti je jednoduchá rodinná domácnost matky s dětmi, B. 3. d. Hlavní postava je členem této domácnosti dvakrát a v jednom případě se jedná o typ domácnosti vedlejší postavy. Poslední častěji zpodobněnou domácností je jednoduchá rodinná domácnost manželského páru, B. 3. a. Dvakrát je zastoupena rozšířená rodinná domácnost ascendentní, B. 4. a. Tento typ domácnosti je patrně daleko rozšířenější, ale nemáme pro něj ve vybraných povídkách žádné přímé důkazy. Jednou je zastoupena rozšířená rodinná domácnost descendentní. Ojedinele je zastoupena nerodinná domácnost svobodného jednotlivce, A. 1. b a vícečlenná nerodinná domácnost členů bez příbuzenských vztahů, A. 2. c.

Výše uvedené počty vypovídají o nejčastěji zobrazovaných typech domácností ve vybraných povídkách. Ignát Herrmann ve svých povídkách nejvíce zobrazoval úplnou rodinu. Velmi často také popisoval rodinnou domácnost matky s dětmi, konkrétněji vdovy s dcerami na vdávání. Domácnost manželského páru je zachycována většinou jako domácnost mladého

²⁶⁵ Většina dospělých obyvatel na území dnešní České republiky v letech 1890-1910 žije v manželství.

²⁶⁶ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Jak se žilo za časů Františka Josefa I. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1996. S. 101. ISBN 80-205-0088-X.

manželského páru v době těsně po svatbě. V povídce *Smutný život*²⁶⁷ porovnává Ignát Herrmann život samotného manželského páru s životem manželů s dětmi. Život v rodině ukazuje Ignát Herrmann jako šťastnější a záviděníhodný.

Nejen v povídkách, ale i ve vybrané novele, náleží postavy do jednoduché rodinné domácnosti manželského páru s dětmi, B. 3. b. I když lze předpokládat, že v domácnosti se nacházeli ještě další členové v pozici služebnictva, nemáme o nich žádné informace, nelze tedy toto tvrzení doložit.

4.2.2 Typy rodin

Ignát Herrmann ve vybraných povídkách nejčastěji zobrazuje nukleární rodinu, manželský pár a jejich svobodné děti. Tento typ rodiny najdeme mezi vyobrazenými rodinami celkem desetkrát. Dvakrát je popsána rodina manželská a jednou rodina vícegenerační.

V povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme* do hrobu popisuje Ignát Herrmann vývoj rodiny. Hlavní hrdina, pocházející z nám neznámé orientační rodiny, se žení, čímž vytváří nejprve prokreační manželskou rodinu a po narození dětí se tato rodina stává nukleární. Rodina postavy nazvané *dobrá partie*, z téže povídky, je patriarchální, což se promítne i do vztahu tchán – zeť.²⁶⁸

Ve vybraných povídkách převládala patriarchální rodina ve všech zobrazovaných typech nukleárních rodin. I v rodinách, kde měla matka velký vliv, vládl otec. Jeho rozhodnutí bylo konečné. I když Ignát Herrmann často popisuje, jak manželky dovedly ovlivňovat své muže, nikdy to neznamenal ztrátu přirozené autority muže, živitele rodiny.

Ve vybrané novele lze z textu vyčíst, že se jedná o nukleární patriarchální rodinu. I když je slečna Máňa velmi otevřená až prostořeká, je podřízena svému otci a čeká na vyslovení jeho souhlasu s ženichem, kterého si vybrala.

²⁶⁷ HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

²⁶⁸ HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

4.2.3 Role postav v rodině

Rozborem jednotlivých postav ve vybraných povídkách Ignáta Herrmanna jsme se zabírali v jedné z předcházejících podkapitol. Nyní se budeme věnovat rolím, které tyto postavy představují v rámci jednotlivých vyobrazených rodin. Orientální rodina je rodinou, do které se jedinec narodí. Patří do ní otec a matka. Prokreační rodinu jedinec zakládá. Sem lze zařadit postavy nápadníků a potencionálních nevěst, kteří jsou jen krok od založení rodiny. Nejprve se většinou jedná o rodinu manželskou, kam patří dvojice manžel a manželka. Po narození potomka se z manželské rodiny stává rodina nukleární, jejíž členy jsou otec, matka a svobodné děti. V rozšířené rodině lze nalézt prarodiče, vnoučata, strýce, tety, synovce a neteře. Při našem výběru povídek jsme se snažili o volbu odlišně zobrazovaných typů jednotlivých členů rodiny.

4.2.3.1 Otcové

Postava otce ve vybraných povídkách je úzce spjata s patriarchální rodinou. Otec je hlavou rodiny, je jejím živitelem a rozhoduje o jednotlivých členech. Otcům je prokazována náležitá úcta a respekt.

Ve vybraných povídkách je zobrazeno deset postav otců, z nichž jeden je popisován zároveň v roli tchána. Všichni tito otcové jsou respektováni svým okolím a každý z nich má alespoň jednu dceru, kterou miluje. Je zajímavé, že otec dcery se na ni nikdy nezlobí ani ji nekárá, to dělá vždy matka.

Všechny postavy otců vyobrazuje Ignát Herrmann velmi podobným způsobem. Vždy to jsou respektovaní muži, věku přiměřeného vzhledem k dospívajícím dcerám. Jejich společenské postavení a povolání jsou různá, od bohatého majitele závodu²⁶⁹ až po dva domovníky²⁷⁰. Otcové vždy pracují a živí rodinu.

²⁶⁹ HERRMANN, Ignát. Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

²⁷⁰ HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.11-29.

HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S 114-127.

V povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu* se setkáváme s otcem *dobré partie*, který je bohatý a dceři dopřává vysoký životní standard, ale jen do okamžiku jejího provdání. Pak se z něj stává opatrný tchán, který do manželství své dcery vloží jen to nejnnutnější a další peníze si ponechává do konce svého života se slovy *do hrobu si to nevezmu*.²⁷¹

Povídka *Konečně dostává!*²⁷² popisuje rozdílný názor na výchovu otce rodiny a svobodného strýce. Dokud se synovo nevhodné chování a zlobení dotýká pouze strýce, otec uplatňuje výchovu bez trestů. V okamžiku, kdy syn začne ničit vybavení domácnosti, přechází otec k výchově pomocí fyzických trestů.

Povídka *V domě za branou*²⁷³ je velmi zalidněná. Postav otců zde najdeme hned několik. Hlavní postavou je domovník Kačaba, který vdává dceru. Je zobrazen jako jednodušší člověk, který se snaží dceři dle svých možností vystrojit co nejhezčí svatební oslavu. Po překvapivém rozuzlení příběhu se dozvídáme, že je zároveň i dědečkem, protože dcera má již malé dítě. Dalším otcem je ženich Vincenc Jahelka, ostýchavý mladý muž. Zmínka je i o ženichově otci, který nešel na svatbu svého syna, protože nesouhlasil s jeho volbou chudé nevěsty. Sám má doma také dceru, které vybere vhodného ženicha, svého nejstaršího pomocníka. Posledním otcem, který se objevuje v této povídce je hostinský Tureček, otec tří dcer, které jsou pozvané na svatbu domovníkovy dcery.

V povídce *Smutný život*²⁷⁴ je velmi okrajově zmíněn Jeroným Satrapa, otec malého děvčátka a dvou ještě menších synů. Je chudý, ale pilný a pracovitý řemeslník, kterému bohatý Bohdan Foltýn závidí domácí štěstí.

Vincenc Pleticha, z povídky *Politika paní Pletichové*²⁷⁵, je typem otce, se kterým se v díle Ignáta Herrmanna můžeme setkat nejčastěji. Je to průměrný stárnoucí muž sužovaný chorobami. Jeho rodinu tvoří milující manželka, která je dobrou matkou, vzornou hospodyní

²⁷¹ HERRMANN, Ignát. *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

²⁷² HERRMANN, Ignát. *Konečně dostává!* In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.1207-219.

²⁷³ HERRMANN, Ignát. *V domě za branou*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.11-29.

²⁷⁴ HERRMANN, Ignát. *Smutný život*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

²⁷⁵ HERRMANN, Ignát. *Politika paní Pletichové*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.181-187.

a výbornou kuchařkou, a dcera na vdávání. Ve chvíli, kdy je dceři třeba pojistit nápadníka, matka přijde na myšlenku, jak to zajistit, ale je na otci, aby nápad realizoval.

V povídce *Vnuknutí*²⁷⁶ má otec, Anton Martinek, jiný názor na nápadníka své dcery Babetky než má manželka, Babetčina matka. Ignát Herrmann zde zobrazuje muže, který je pod vlivem své manželky. Tento jeho postoj je jen zdánlivý. Když přijde na rozhodné slovo, ukáže se jako muž na svém místě, v čele rodiny.

Poslední vybranou povídkou s postavou otce je *U Krupičků na svatou Kateřinu*²⁷⁷. Otec slečny Katynky je pověřen společně s manželkou domovníctvím a navíc si ještě přivydělává jako veřejný poslíček. V povídce je položen důraz na jeho zodpovědnost. I když je milujícím otcem, je placený jako veřejný poslíček. Když má doručit dopis a kytici od neznámého mladého muže své dceři, nejprve se v něm ozve otec, vidící v mladíkovi svůdce, který mu chce zkazit dceru. Po krátkém vnitřním boji se Matyáš Krupička rozhodne splnit službu, která mu byla zadána a za kterou dostal zapláceno.

Zbývá nám posoudit postavu otce v jediné vybrané novele nesoucí název *Máňa*²⁷⁸. Edmund Vošahlík je komerčním radou. Je to pilný a pracovitý muž, který se jen nerad nechává vytrhovat z práce a to i svou nejstarší dcerou. Jako otec šesti dětí se má co otáčet. Na rozdíl od své dcery má konvenční názory na chování mladé dámy a na její projevy otevřenosti v projednávání sňatku a plánování potomků. Otec je to rázný. Sice připouští debatu na téma sňatku, ale je to on, kdo učiní závěrečné rozhodnutí.

Postava otce zobrazovaná Ignátem Herrmannem je vždy postavou kladnou. I přes rozdílné společenské postavení, povolání nebo počet dětí, mají postavy otců stejný charakter a neměnnou pozici v čele rodiny. Ignát Herrmann dodával tímto typem zobrazování vážnost všem otcům. Čtenáři těchto povídek se mohli s vyobrazenou postavou ztotožnit nebo mohli snít o idyle, kterou jim povídka přinášela. Pokud se zamyslíme nad ekonomickým dopadem kladného zobrazování až oslavování otců, mohlo by se jednat i o dobrý marketingový tah. Muž rozhodoval o rodinných financích. Pokud investoval do novin, jistě uvítal kladné vyobrazení postavy otce a skryté výchovné působení Ignáta Herrmanna.

²⁷⁶ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.188-196.

²⁷⁷ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S 114-127.

²⁷⁸ HERRMANN, Ignát. Máňa. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 91-100.

4.2.3.2 Matky

Ve vybraných povídkách jsou hlavními postavami nejčastěji matky, a to především matky dcer na vdávání. Jednotlivé postavy matek se shodují ještě ve větším měříku, než tomu je u vyobrazených otců. Většina matek z vybraných povídek jsou ženy pevného charakteru, milující manželky, pilné hospodyně, dobré kuchařky a především příkladné matky, které se snaží provdat své dcery.

V povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*²⁷⁹ je matka postavou, která se objevuje pouze v jednom okamžiku. Matka tajně prozradí své dceři, že dostane hned po svatbě od tatínka peníze na svatební cestu. V tomto místě Ignát Herrmann popsal případ, kdy dobře míněná informace napáchá mnoho škody. Novomanžel utajil před svatbou budoucí manželce a jejím rodičům svou zoufalou finanční situaci. Vyzrazená výše částky získané na svatební cestu mu zabrání v jejím použití na umoření dluhů, které se s ním potáhnou do konce tchánova života nebo ještě déle. Jiné informace o matce v textu nejsou.

Matka z povídky *Konečně dostává!* nemá dceru na vdávání, ale zlobivého desetiletého syna. Společně s otcem dítěte uplatňují mírné výchovné postupy. Ke změně v jejím myšlení dojde až při ničení sad porcelánu a skla. Je to zároveň manželka a sestra, která se snaží urovnat spory mezi svým manželem a bratrem.

Protože je v povídce s názvem *V domě za branou* popsána svatební oslava, nalezneme v ní vyobrazení více postav než v jiných povídkách. Tomu odpovídá i počet matek. Celkem se vyskytují čtyři matky. Paní Kačabová - matka nevěsty, paní Jahelková – matka ženicha a družičky, paní Turečková - matka tří dcer a Fanda Kačabová, provdaná Jahelková – matka kojence. Matka Kačabová se stará o občerstvení na svatbě, snaží se, aby dcera měla na tento den pěknou vzpomínku. Matka Jahelková není tak zarputilá jako její manžel, který na svatbu nejde. Má ráda svého syna, který se zachoval vůči domovníkově dceři čestně. Dceru Růženku bedlivě hlídá, aby nedopadla jako její snacha Fanda, a neměla svatbu nebo dítě dříve, než jí s manželem najdou vhodného ženicha. Matka Turečková je okrajovou postavou, nemáme žádnou její charakteristiku. Fanda Kačabová je čerstvou maminkou. Stala se jí jako svobodná, nyní je ráda, že se vdala. Svatební den prožívá naplno, protože je pro ni neopakovatelný.

²⁷⁹ HERRMANN, Ignát. *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

V povídce *Šibřinky*²⁸⁰ je zobrazena ovdovělá matka dcery na vdávání. Marta Nováková byla ve svém mládí poslušnou dcerou, která se nevdala proti vůli rodičů za mladého nemajetného úředníčka, ale za zajištěného muže, kterého jí rodiče vybrali. Klidná a mírná povaha jí zůstala. Její dcera je ráznější. Neprojevuje se rázně, ani když se po osmnácti letech setkává se svou bývalou láskou. Představuje jednu z mála matek v díle Ignáta Herrmanna, která má klidnou a tichou povahu. Ovšem pokud jde o zajištění poručníka pro dceru, projevuje tato matka dostatečně energická, aby dostala souhlas muže, kterého požádá.

Postavu mladé matky *Klary Satrapové* srovnává Ignát Herrmann v povídce *Smutný život*²⁸¹ s bezdětnou manželkou bohatého muže Adélou Foltýnovou. Tato matka je sice mladá, ale je milující manželkou, dobrou matkou, šetrnou hospodyní a výbornou kuchařkou. Je přesně tím typem, který by muži chtěli mít doma. Nejen že vaří, udržuje domácnost v čistotě, sama vychovává děti, ale také pomáhá svému manželovi s účetnictvím. Klára je zobrazena jako obraz všech ctností. Manželovi je oporou, chudoba jí nevadí, ztráta možnosti cestování, návštěv plesů nebo divadel je v jejím životě vyvážena třemi dětmi, které pro ni znamenají daleko více. Výchovný podtext této povídky jasně ukazuje mladým manželkám a matkám, že rodina je tím největším naplněním jejich života, že děti jsou tím největším darem, který člověk může dostat.

Vdova *Angelína Knedlhansová*, hlavní postava hned několika povídek²⁸² a jednoho románu²⁸³ Ignáta Herrmanna, je prototypem matky, která *umí*²⁸⁴ provdat dceru. Je matkou ráznou a tvrdohlavou. Proti jejímu rozhodnutí není odvolání. Pokud si usmyslí, že její podnájemník by byl vhodným manželem pro její dceru, udělá vše pro to, aby ke svatbě skutečně došlo. Při uskutečňování svých plánů používá nejrůznější taktiky, ale nejčastěji

²⁸⁰ HERRMANN, Ignát. *Šibřinky*. In *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

²⁸¹ HERRMANN, Ignát. *Smutný život*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

²⁸² HERRMANN, Ignát. *Illuse páně Saloupkova*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

HERRMANN, Ignát. *Soud*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 116-123.

HERRMANN, Ignát. *Kámen ourazu*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 124-131.

HERRMANN, Ignát. *O svatbě páně Saloupkově*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 132-141.

HERRMANN, Ignát. *Zmařené vdavky paní Angeliny*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 142-170.

²⁸³ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

²⁸⁴ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanynky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. S. 163. ISBN 80-202-0248-X

to je působení pomocí vzorné domácnosti s výbornou kuchyní a zdůrazňování, že dcera je k péči o muže, domácnost a kuchyni náležitě vedena. Když si podnájemník Saloupek oblíbí jelení pečení, najde způsob, jak mu ji často a k jeho úplné spokojenosti připravovat. Angelína Knedlhansová upíná všechnu svou snahu k jedinému cíli, provdat i poslední, nejmladší dceru Albínku. To se jí povede. Ignát Herrmann přičkl Angelíně Knedlhansové ještě jeden důležitý povahový rys. Tím je povýšenost, snaha ukazovat se v lepším světle, být nóbl. Z textu se prostřednictvím vypravěče dozvídáme o paní Angelíně Knedlhansové jiné informace, než ona o sobě podává v replikách. Vdova Knedlhansová mluvívá o svém nebožtíku manželovi, váženém muži, kterého však nikdo nikdy v domě neviděl, a to ani ti, kteří žili v domě už před dvaceti pěti lety.²⁸⁵ Nebožtík Knedlhans je otcem vdoviných tří dcer, které se všechny narodily jako *sírotci*²⁸⁶. A tato výborná matka je všechny postupně provdá za vybrané pány, kteří u nich bydlí v pokoji pro svobodné pány. Paní Angelína Knedlhansová je jedinečná postava matky. Blízko k ní mají jiné matky, dobré hospodyně a kuchařky, které se snaží provdat své dcery, např. vdova *Švejcárková*²⁸⁷ nebo paní *Kadeřábková*²⁸⁸. Obě tyto ženy jsou, stejně jako Angelína Knedlhansová a mnoho dalších matek zobrazovaných v díle Ignáta Herrmanna, matkami generálkami.

Paní Pletichová²⁸⁹ patří do odlišné skupiny matek dcer na provdání než paní Angelína Knedlhansová. Tato postava spíše připomíná paní Kondelíkovou²⁹⁰, která je klasickou představitelkou matek s diplomatickým způsobem jednání. Paní Pletichová je plně oddaná svému manželovi, projevuje mu náležitou úctu a pečuje o něj. Je příčinlivou hospodyní a výbornou kuchařkou. Dceru Nanyňku zaučuje v domácnosti, vede ji k pokoře a chce jen její dobro. Pokud udělá nějakou chybu, umí ji ihned napravit a počíná si při tom nanejvýš diplomatically. Je natolik taktní, že její manžel nepozná, že je s ním manipulováno, ale nikoli ve prospěch manželky, ale ve prospěch dcery a celé rodiny.

²⁸⁵ HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 110.

²⁸⁶ HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 110.

²⁸⁷ HERRMANN, Ignát. Kterak Švejcárková vyžrála na Jabůrkovou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 163-173.

²⁸⁸ HERRMANN, Ignát. Methoda paní Kadeřábkové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 155-162.

²⁸⁹ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

²⁹⁰ HERRMANN, Ignát. Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

V povídce *Vnuknutí*²⁹¹ je matkou dcery na vdávání postava Máli Martínkové. Je to rázná žena, zvyklá mít poslední slovo. Je dobrou hospodyní, ale roli matky upozaduje za svou ješitnost. Paní Martinková má pocit, že jí dceřin nápadník projevuje málo úcty. Nezáleží jí na tom, co si myslí její dcera, prosazuje si svou, zakazuje dceři i manželovi, aby se s nápadníkem Pakostou stýkali. Manžel, coby hlava rodiny, jejího nařízení nedbá. Celý spor je vyřešen nápadníkem Pakostou, který dorazí a na celý dům hlasitě a velice uctivě pozdraví paní Martinkovou, která náhle otočí a Pakostu vítá. Na této postavě Ignát Herrmann ukázal matky, které by byly schopny kvůli malichernosti zničit štěstí své dcery.

Dcera matky Cardové z povídky *Prsten*²⁹² je již dospělá. Zůstává s matkou, aby jí byla oporou. Paní Cardová představuje další typ matky. Je to matka nesamostatná, utápějící se v žalu po zemřelém manželovi a synovi. Jejím přáním je žít nadále s dcerou v jedné domácnosti. Ale jako správná matka ví, že pro dceru je lepší vdát se a založit vlastní rodinu. Matka Cardová sice upřednostní dceřino štěstí před svým, ale je to právě její prozíravost, díky které nakonec ke svatbě nedojde. Matka napomůže odhalení podvodu dceřina nápadníka. Zklamaná dcera vrátí prsten i slovo a splní matce její sen, zůstane jen s ní. Prozíravost, to je vlastnost, kterou Ignát Herrmann často postavám představujícím matky připisuje. I v této povídce se Ignát Herrmann snaží výchovně působit na ženy. V podtextu lze najít doporučení o tom, že vdavky a rodina jsou pro mladou ženu to nejlepší, ale ne za každou cenu. Podvodníkům je třeba se vyhýbat.

Kateřina Krupičková²⁹³ je také matkou dcery na vdávání. Ignát Herrmann i tuto matku zobrazuje jako vzornou hospodyni a výbornou kuchařku. Matka Krupičková má s manželem na starosti domovníctví. Je sice šetrná, ale na svůj a dceřin svátek připravuje pochoutky. Svého manžela respektuje a je příkladem pro svou dceru. Na rozdíl od otce Krupičky ví, kdo posílá dceři kytici a dopis. Stejně jako ostatní matky, i ona se snaží, aby se dcera vdala.

²⁹¹ HERRMANN, Ignát. *Vnuknutí*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

²⁹² HERRMANN, Ignát. *Prsten*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

²⁹³ HERRMANN, Ignát. *U Krupičků na svatou Kateřinu*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-127.

Matka z novely *Máňa*²⁹⁴ je postavou na okraji. Máňa se chce vdát, stejně jako se vdávala ona, ale nechce mít tolik dětí. Jiná zmínka v novele není.

Pokud bychom měli hodnotit vybrané postavy matek, tak musíme konstatovat, že naše snaha vybrat různé typy matek, narazila na velice šablonovité pojetí postavy matky Ignátem Herrmannem. Matky milují své děti, snaží se je dobře vychovat a zároveň jsou to šetrné hospodyně a výborné kuchařky. Všechny jsou matkami dcer, a proto je pro ně symbolem štěstím dceřina svatba. Jsou to matky vševědoucí, s bystrým odhadem. Ignát Herrmann většinu z nich zobrazuje jako dominantní postavy, ale i přes svou dominanci jsou matky podřízené otcům. V textu bývá skrytá pokora vůči živiteli rodiny.

4.2.3.3 *Manželský pár*

U zobrazovaných otců a matek najdeme různé typy těchto rolí. Některé matky nebo otcové mají podobné povahové rysy nebo spíše životní zkušenosti. V případě zobrazovaných manželských párů jsou role manželů a manželek ve vybraných povídkách téměř shodné. Ignát Herrmann vykresluje jen drobné odlišnosti. Zobrazení manželského páru odpovídá dobovým normám. Muž byl živitel a zástupce rodiny na veřejnosti. Žena se starala o domácnost a výchovu dětí. Toto rozdělení bylo uznávané napříč všemi společenskými vrstvami. Mimo všeobecné povědomí tu byla i litera zákona.

„§ 91 Muž je hlava rodiny. V této vlastnosti přísluší mu obzvláště právo vésti domácnost; náleží mu však také závazek, aby poskytoval manželce podle svého jmění slušnou výživu a zastupoval ji ve všech případnostech.

§ 92 Manželka obdrží jméno mužovo a požívá práv jeho stavu. Jest povinna následovati muže do jeho bydliště, pomáhati, seč jest, v domácnosti a ve výdělku a, pokud toho vyžaduje domácí pořádek, sama plniti i dáti plniti opatření mužem učiněná.“²⁹⁵

Postavy, které ve vybraných povídkách plní pouze roli manželů, nalezneme v povídce *Smutný život*.²⁹⁶ V ostatních vybraných povídkách buď chybí postava manžela, nebo jsou manželé zároveň rodiči. Postavám v roli rodičů jsme se již věnovali ve výše uvedených podkapitolách.

²⁹⁴ HERRMANN, Ignát. *Máňa*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 91-100.

²⁹⁵ Obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811, § 91. Dostupné na [www](http://cs.wikisource.org/wiki/Obecn%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_ob%C4%8Dansk%C3%BD).

http://cs.wikisource.org/wiki/Obecn%C3%BD_z%C3%A1kon%C3%ADk_ob%C4%8Dansk%C3%BD.

Život bezdětného manželského páru, Adély a Bohdana Foltýnových, je zobrazen v konfrontaci s postavou své bývalé spolužačky Kláry, nyní Satrapové. Adéla je bohatá mladá žena, která se věnuje pouze sobě, pozdě vstává, má ráda společnost, navštěvuje koncerty, bazary, plesy. Manžela sebou bere jen, když sebou potřebuje společenskou reprezentaci. Svůj způsob života považuje za šťastný. Když navštíví svou zchudlou spolužačku z vyšší dívčí, považuje její život, omezený na prostor domova, na péči o manžela, o tři děti a o domácnost, za velice smutný. Zcela jiný pohled na Klářin život má Adélin manžel. Bohdan Foltýn vidí útulnou domácnost, kde žena připravuje jídlo, těší se na manžela, až přijde z dílny. Večer jsou všichni pohromadě, předčítají si, Klára pomáhá manželovi s účty. Nejvíce jim však Bohdan závidí děti. Bohdan Foltýn považuje život Satrapových za šťastný a svůj za smutný.

Tato povídka je zajímavě koncipována. Každý čtenář si v ní mohl najít to, co sám považoval za šťastný nebo naopak za smutný život. V závěru povídky Ignát Herrmann popisuje, jak je Bohdanovi *hořko v srdci* a jak závidí Satrapovým jejich smutný život. Tímto závěrem Ignát Herrmann naznačuje, co považuje za šťastný život.

4.2.3.4 Děti

Dalšími členy rodiny jsou děti. Pojem dítě používáme pro všechny přímé potomky svých rodičů. Postavy dětí do čtrnácti let jsou v díle Ignáta Herrmanna velmi málo zastoupeny. Pokud už se objeví, je jejich jedinou úlohou právě to, že jsou. Většinou nemají jméno ani neznáme jejich věk. Postavy novorozenců se objevují nejčastěji jako nečekané překvapení nebo jako součást rozuzlení příběhu.

Postava vypravěče v povídce *V domě za branou* je překvapená, když nevěsta ve svatebních šatech kojí své dítě. Novomanželce Saloupkové se během svatebního veselí udělá nevolno při houpavém valčíku. Po hodině je svatebčanům oznámeno narození syna novomanželů Saloupkových.²⁹⁷ Děti se narodí a vyrostou v rodině *nápadníka a dobré partie*, kteří čekají

²⁹⁶ HERRMANN, Ignát. Smutný život. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

²⁹⁷ HERRMANN, Ignát. O svatbě páně Saloupkové. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 132-141.

na dědictví.²⁹⁸ Malé děti do věku sedmi let jsou předmětem závidi Bohdana Foltýna, který vnímá svůj život jako smutný, protože žádné děti nemá.²⁹⁹ V novele s názvem *Máňa* se dozvídáme, že v rodině Vošahlíkových mají kromě dvacetileté Máni ještě čtyři další mladší dcery a šestiletého syna. Tolik sourozenců přivádí slečnu Máňu k rozhodnutí, že ona sama tolik dětí mít nebude.³⁰⁰

V povídce *Konečně dostává!*³⁰¹ je jednou z postav i hoch Artúr. V díle Ignáta Herrmanna se jedná se o naprosto ojedinelé zobrazení desetiletého chlapce, který je součástí celé povídky. Dokonce je osnovatelem zápletky a jejího následného rozuzlení. Nevychovaný a zlomyslný chlapec Artúr je vychováván rodiči bez trestů. Přes všechny stížnosti jeho strýce nedojde ke změně ve způsobu výchovy. K obratu ve výchovných metodách dojde, když Artúr dostane od svého strýce k Vánocům knihu s návody na pokusy. Artúr je začne zkoušet a rozbíjí při tom porcelánové nádoby. Rodiče přikročí k fyzickým trestům. V této povídce Ignát Herrmann jasně sděluje, jaký je jeho názor na výchovu, a že není lepší výchovné metody, než jakou je *vhodný* dárek.

4.2.3.5 *Dcery na vdávání*

Dcery na vdávání jsou dětmi svých rodičů, dokud s nimi sdílí jednu domácnost. Jsou odkázané na jejich ochranu a podléhají jejich rozhodnutí až do doby než se vdají nebo dosáhnou dospělosti. Podle rakouského občanského zákoníku je věk od patnácti do dvaceti čtyř let obdobím dospívání.

Postavu dcery na vdávání lze v díle Ignáta Herrmanna nalézt velice často. Postava dcery na vdávání se objevuje celkem desetkrát v osmi vybraných povídkách. Dcera na vdávání je zobrazena ve všech společenských vrstvách. Všechny postavy dcer na vdávání si jsou velice podobné. Způsoby, jakými je chtějí jejich matky provdat, jsou různé, ale chování budoucích nevěst je neměnné.

²⁹⁸ HERRMANN, Ignát. Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

²⁹⁹ HERRMANN, Ignát. Smutný život. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

³⁰⁰ HERRMANN, Ignát. Máňa. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 98.

³⁰¹ HERRMANN, Ignát. Konečně dostává!. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 207-219.

Všechny postavy dcer na vdávání jsou svými matkami připravovány na péči o domácnost, manžela a děti, protože rodinný život se jeví jako na jediná možnost jejich dalšího života. Ani u jedné z dcer není zmínka o návštěvě školy nebo nějakém dalším vzdělávání. Tyto dcery neoplývají žádnou samostatností, jsou plně oddané svým rodičům, především matkám. Podřízený vztah je ještě umocněn zdobnělinami jejich jmen. I když není známa jejich vnější charakteristika, lze z textu vyčíst některé společné rysy, shodné pro tyto typy postav. Dívky jsou křehké a jemné, pilné a pracovité, čekající na vyjádření nápadníka a souhlas rodičů se svatbou.

*Dobrá partie*³⁰², dívka z bohaté rodiny s dobrým jménem, žije módou, návštěvami, sportem, tancem, a cestováním. Od svého budoucího manžela očekává, že v tomto svém životním stylu bude moci pokračovat i po svatbě. Svě zklamání po zjištění, že manžel má jen dluhy a její otec mu nechce vyplatit věno, nedá na sobě nikterak znát. Postaví se po bok manžela a ve vhodných chvílích žádá otce o peníze.

*V domě za branou*³⁰³ se na svatební oslavě sejdou tři dcery ve věku na vdávání a jedna velice mladá vdova, dvacetiletá dcera hostinského Turečka. V této povídce jsou vyobrazeny postavy dcer kvůli svatebnímu veselí. Ignát Herrmann použil tyto postavy jako kulisu pro výstavbu příběhu.

Martička Nováková z povídky *Šibřinky*³⁰⁴ má krátce před svatbou, ale shání poručníka, kterého potřebuje až do okamžiku, kdy se vdá nebo dosáhne věku dvaceti čtyř let a tím se stane dospělou. Martička je zobrazena jako postava rázná, která jde dokonce sama na šibřinky. Tam si najde poručníka, kterého přivede domů matce. Poručníkem je matčina láska z mládí. V této povídce je skrytý výchovný podtext, rada ženám, aby se včas rozhlédly kolem, zda na ně někde blízko nečeká nápadník, protože rodinného štěstí lze dosáhnout i opakovaně a ve vyšším věku.

Dalšími vyobrazenými dívkami ve vybraných povídkách jsou Albínka³⁰⁵, Nanyňka³⁰⁶, Babetka³⁰⁷ a Katynka³⁰⁸. Všechny do jedné se chtějí vdát. Ignát Herrmann obdařil tyto dívky

³⁰² ³⁰² HERRMANN, Ignát. Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

³⁰³ HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S.11-29.

³⁰⁴ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

³⁰⁵ HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

unylostí a plačtivostí, Jsou to dívky neprůbojné, které čekají, až jim to maminka pomůže vyřešit. Albínčina matka Knedlhansová připravuje jelení kýtu bez jeleního masa, jen aby se Saloupek konečně vyjádřil. Nanynčina matka váhá s pozváním dceřina nápadníka tak dlouho, až ho pozvou jinam a hrozí, že tam i zůstane. Matka Pletichová vymyslí jak to šikovně navléci. Slečna Babetka pláče, protože matka Martinková nechce dovolit, aby se o ni ucházel nápadník jménem Pakosta. Zde zasáhne otec, kterému se manželčina uražená ješitnost nezdá dostatečným důvodem pro přerušení návštěv potencionálního ženicha. Slečna Katynka, dcera domovníka Krupičky, má mezi ostatními dcerami na vdávání odlišné postavení. Katynka je výdělečně činná, proto se její vztah s otcem a matkou nachází na jiné úrovni než je tomu u ostatních dcer na vdávání. Julie Cardová³⁰⁹ je již dospělá. Je dědičkou, která může nakládat se svým majetkem. Je popsána jako krásná, citlivá a naivní dívka. Ale nebýt Juliiny matky, vdala by se za nečestného a nevhodného muže.

Když shrneme způsoby, jakými Ignát Herrmann popisuje ve vybraných povídkách dcery na vdávání, zjistíme, že jsou to nevyrovnané, plačtivé dívky, které se nijak neprojevují, dbají rozhodnutí svých rodičů. Škoda, že Ignát Herrmann nikde nepopsal přerod této nanicovaté a unylé dívenky v energickou manželku a ráznou a všehoschopnou matku.

Úplně odlišné vypodobnil Ignát Herrmann slečnu Máňu ve stejnojmenné novele³¹⁰. Máňa je ve věku na vdávání, ale rozhodně nečeká, až jí otec provdá za vybraného ženicha. V den svých dvacátých narozenin se objeví u svého otce v kanceláři, aby mu oznámila, že se chce vdávat, a také, aby s ním projednala finanční záležitosti ohledně věna. V tomto případě zvolil Ignát Herrmann nejen odlišný žánr, ale také jiné typy postav než byly ty, které měly dosud v jeho díle pevné pozice.

³⁰⁶ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

³⁰⁷ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

³⁰⁸ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-127.

³⁰⁹ HERRMANN, Ignát. Prsten. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

³¹⁰ HERRMANN, Ignát. Máňa. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 91-100.

4.2.3.6 Nápadníci

Pokud se v povídce objeví postava dcery, vzápětí se vynoří postava nápadníka. Tyto dvě postavy společně s postavou matky dokážou vytvořit zápletku, podílet se na jejím rozuzlení a ještě si v závěru padnout do náručí. Na tuto základní konstrukci vymýšlel Ignát Herrmann různé varianty téhož. Ve vybraných povídkách najdeme devět postav nápadníků.

V povídce *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*³¹¹ je hlavní postavou *nápadník*. V celé této povídce používá Ignát Herrmann místo jmen označení typu postav. Souvisí to s pojetím této povídky, ve které s lehkou ironií poukazuje na to, jak může dopadnout ten, kdo se chce oženit především proto, aby zlepšil své společenské postavení a získal spolu s manželkou i majetek.

Postava *nápadníka*³¹² je vzorovou postavou i pro další nápadníky, které Ignát Herrmann zobrazoval ve svých povídkách. U této postavy je jen velice zřídka uvedena nějaká vnější charakteristika. Jméno mívá nápadník často mluvící, směšné nebo naopak zvučně znějící. Vevybraných povídkách se setkáváme se jmény Vejdumek³¹³, Saloupek³¹⁴, Pakosta³¹⁵ a Alois Vopička³¹⁶. I v dalších povídkách vybraných ze Sebraných spisů Ignáta Herrmana najdeme směšná jména, například Vojíšek Zázvorka³¹⁷ nebo pan Kolozub³¹⁸.

Rozbor jmen s písmenem R na začátku jsme uvedli výše při rozboru jednotlivých jmen postav. Připomeňme si dva zástupce takových jmen. Prvním je Hugo Rokos, který utratí celé věno své ženy.³¹⁹ Druhým Richard Rozvoda, který daruje své nastávající zasnubní prsten s falešným kamenem.³²⁰

³¹¹ HERRMANN, Ignát. *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

³¹² HERRMANN, Ignát. *Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu*. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

³¹³ HERRMANN, Ignát. *Politika paní Pletichové*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187.

³¹⁴ HERRMANN, Ignát. *Illuse páně Saloupkova*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

³¹⁵ HERRMANN, Ignát. *Vnuknutí*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

³¹⁶ HERRMANN, Ignát. *U Krupičků na svatou Kateřinu*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-127.

³¹⁷ HERRMANN, Ignát. *O nesmělém Vojtíškově*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 136-144.

³¹⁸ HERRMANN, Ignát. *Katulinka*. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 128-135.

³¹⁹ HERRMANN, Ignát. *Šťastná žena*. In *Domácí štěstí*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1920. S. 45-218.

³²⁰ HERRMANN, Ignát. *Prsten*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

Ignát Herrmann se více než na podrobnou charakteristiku postav zaměřuje na dějovou linii příběhu, na způsob, jakým se nápadník snaží získat svou vyvolenou a její rodiče. To je prostor, kde může vzniknout komická situace. V povídce *U Krupičků na svatou Kateřinu* si nápadník Alois Vopička vybere mezi všemi veřejnými poslíčky čekajícími na zásilku zrovna otce své vyvolené. Nápadník Pakosta se může nadále ucházet o slečnu Betyнку, až když převelice uctivě pozdraví na celý dům.³²¹ V románě *Otec Kondelík a ženich Vejvara*³²² je takových situací hned několik. V povídce *Intrika* nechá bohatý nápadník koupit a ihned poslat *nějakou novinku* jako dárek pro dívku, o kterou se uchází.³²³ Po rozbalení dárku je počínající vztah ihned ukončen, protože kalhoty nejsou v té době³²⁴ tím nejvhodnějším dárkem.

Lidé se bavili směšnými jmény i počínáním nápadníků. V tomto místě docházíme k paradoxu. Dívky se chtěly vdát, i rodiče si přáli svatbu svých dcer. Ignát Herrmann kladl rovnítko mezi spokojený a rodinný život. Manželství a rodina měly pro Ignáta Herrmanna vysoký status. Nabízí se tedy otázka, proč tolik zesměšňuje nápadníky? Chtěl ironizovat nerozumné mládí nebo pošetilou snahu matek o provdání dcer za každou cenu? Nebo chtěl připomenout dnešním otcům dcer na vdávání, jaké to je být nápadníkem, který se uchází nejen o dceru, ale hlavně o přízeň rodičů? Odpovědi na tyto otázky nám patrně zůstanou utajeny. Ale na základě našich analýz a vzájemného porovnávání vybraných povídek se domníváme, že postava nápadníka je jedinou postavou, kterou lze zesměšňovat. O otcích rodiny je psáno vždy s úctou. U postav matek někdy Ignát Herrmann používá ironii, aby upozornil na jejich případné špatné vlastnosti. Dívky chovající se dle nepsaných společenských norem jsou tak bezbarvé, že je těžké aplikovat u nich cokoli směšného nebo zábavného. Zbývají tedy postavy nápadníků.

4.2.3.7 *Tety a strýcové*

Na závěr se zaměříme na typy postav souvisejících s rodinou, ale nežijících s vyobrazenou rodinou v jedné domácnosti. Těmi jsou postavy strýců a tetiček. U této dvojice typů najdeme

³²¹ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

³²² HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

³²³ HERRMANN, Ignát. *Intrika*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 269-275.

³²⁴ Povídka vyšla v roce 1911.

asi největší rozdíl ve způsobu zobrazování typů postav. Otec a matka, dcera a nápadník, ti všichni mají své pozice na podobných úrovních, i když je postava ženy podřízena muži.

U postav strýců a tet to je jinak. Postava strýce je zobrazena jako vážená osoba, dobře zajištěná, objevující se na návštěvě velmi zřídka a vždy předem ohlášená. Je vždy dané, či bratr to je. Do chodu rodiny svých příbuzných se snaží nevměšovat, a pokud tak přeci jen učiní, je to prostřednictvím daru. Strýc je *charakter*. V povídce *Konečně dostává!* vyřeší strýc nevhodné chování svého synovce vhodným dárkem, knihou. Strýc Vrána, bodrý, srdečný, dokonalý muž, dělá svému synovci na jeho žádost doprovod, když si jde říkat o svou lásku Miladu.³²⁵ Postava strýce je postavou kladnou.

Postava tety je Ignátem Herrmannem popisována v protikladu k postavě strýce. Teta bývá zobrazována jako bezvýznamná osoba, která se velmi snaží, aby působila jako vážená členka rodiny. Teta nemívá mnoho majetku. V rodinách svých příbuzných se objevuje náhle, nečekaně a velmi často. Zatímco strýc je popsán jako charakter, tak teta je vykreslená jako všetečná, s přehledem, a to především o věcech, do kterých by neměla mluvit. Tetičky bývají pozvané na slavnostní události v rodině, jako jsou křtiny nebo svatba. Od těch majetnějších se očekává dárek. Málokdy se dozvíme, či je sestrou. Většinou je příbuzenství velmi nejasné.

*„V bytě u Varhulů ve třetím patře v poštovské ulici sedělo několik osob v předním pokoji. ... a nějaká teta všech dohromady, panna Efrosina Žabžová, stará kloboukárka z Perlové ulice, o níž vlastně nikdo z celé rodiny nevěděl, která je jejich tetou, z jakého kolene, linie, jakého příbuzenského vztahu vůbec. Byla však nepochybně tetou, říkali jí tak všichni od dětství.“*³²⁶

Strýcové a tety mívají synovce a neteře. Tyto postavy jsou ve vybraných povídkách zároveň nápadníky a dívkami na vdávání, případně ženichy a nevěstami. Protože děti do patnácti let se objevují v díle Ignáta Herrmanna jen opravdu zřídka, synovce a neteře nalézáme jen ve velice ojedinělých případech. Synovec a neteř ve věku do patnácti let jsou v povídce *Konečně dostává!*³²⁷ Svého nemanželského syna vydává za synovce paní Lóri z povídky

³²⁵ HERRMANN, Ignát. Zachránce života. In *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 231-242.

³²⁶ HERRMANN, Ignát. Na smrtelné posteli. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 87.

³²⁷ HERRMANN, Ignát. Konečně dostává!. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 207-219.

Tajemství „paní Lóri“.³²⁸ Jiné postavy synovců a neteří ve věku do patnácti let ve vybraných dílech ze Sebraných spisů Ignáta Herrmanna nenajdeme.³²⁹

4.3 Příklady každodennosti

Ignát Herrmann zobrazuje ve svých dílech nejen rodinný život, ale i každodenní činnosti, které se v rodině běžně vykonávaly. Je to právě jeho pohled na všední věci, na opakující se drobnosti a na rodinné prostředí, který dodává jeho povídkám opravdovost. Toto realistické zobrazení každodennosti, které je jakoby náhodou součástí příběhu, nám dává možnost nahlédnout optikou vypravěče do měšťanské domácnosti 19. století.

Postavy zobrazené v povídkách prožívají ve svých fikčních světech běžné dny i dny sváteční. Oba tyto typy dní jsou zastoupeny stejnou měrou. Obyčejné věci, které se dělají často, jsou zobrazovány právě proto, že se stále opakují a nelze jim uniknout. Činnosti, které doprovází sváteční dny, jsou zase tak výjimečné, že přímo nutí k tomu, aby byly zaznamenány. Každodennosti spojené s narozením, námluvami a svatbou, zobrazenými ve vybraných dílech Ignáta Herrmanna, jsme se věnovali v naší bakalářské práci.³³⁰ Nyní se budeme zabírat každodenností všedního dne.

Sladké ranní snění je vystřídáno probuzením do vytopeného pokoje, na stole je připravena snídaně a voní káva. Takto prožívá postava pana rady Jaromíra Votavy nedělní ráno.³³¹ Snídani mu připravila paní Maternová, která i zatopila v jeho pokoji. Rituál zatápění v kamnech najdeme v díle Ignáta Herrmanna několikrát.³³² Zatápění je symbolem začátku a sálající kamna značí teplo domova.

„Arci měla paní Maternová hraničku třísek již od večera na roštu připravenou, pod hraničkou celé stlaní papíru na podpal a na hraničce uměle navršené uhlí, aby se hned

³²⁸ HERRMANN, Ignát. *Tajemství „paní Lóri“*. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 174-180.

³²⁹ Z celkového výběru sta povídek.

³³⁰ NEZBEDOVÁ, Martina. *Bakalářská práce. Téma rodiny v díle Ignáta Herrmanna*. Hradec Králové, 2010. 50 s.

³³¹ HERRMANN, Ignát. *Šibřinky*. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 195-196.

³³² Herrmann, Ignát. *Ženíba páně Karafiátova : a jiné povídky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1911. S. 124.

HERRMANN, Ignát. *Kámen ourazu*. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 126.

nesesypalo a ohníček neudusilo, ale přece se všechno to rozdělávání ohně nemůže díti beze šustotu.“³³³

Snídala se káva a někdy k ní bylo i něco k zakousnutí, záleželo na majetnosti snídajícího. Ve sváteční den se podávala čokoláda³³⁴ a bábovka.³³⁵ Oslava jmenin na přelomu 19. a 20. století byla velice dodržována a spojena s celou řadou společenských zvyklostí. Oslavenec a s ním i celá rodina se ten den těšili z dobrého jídla, květin, dárků a návštěv.³³⁶

Dopoledne je spojeno s prací v kuchyni a s přípravou oběda. Matky z povídek Ignáta Herrmanna bývají dobrými hospodyněmi a výbornými kuchařkami. K vaření vedou i své dcery na vdávání. Dobré jídlo navnadí nejednoho muže ke sňatku.³³⁷ Kromě vaření se hospodyně věnují přípravě zásob³³⁸, především sezónních potravin.³³⁹ Dobrým jídlem matka ukonejší svého manžela, aby s ním následně mohla probrat nějakou citlivou záležitost.

*„Choť Barbora očekávala ho [manžela], smažíc mu husí játra. Husí játra jedl mistr Pleticha k smrti rád. Paní Barbora vnášela mu večeri do pokoje, postavila misku na stůl, pobídla chotě.”*³⁴⁰

V kuchyni se také připravovala káva. Ta bývala k snídani, po obědě a v neděli odpoledne se podávala návštěvám společně s bábovkou.³⁴¹ Kávu jako delikatesu podávala paní Kačabová na svatbě své dcery.³⁴² V povídkách z vybraných dílů Sebraných spisů Ignáta Herrmanna není jediný muž, který by se ocitl v kuchyni. Pánové měli pokoj, kuchyně byla výsostným územím žen. Mimo přípravy jídla se v kuchyni často pracovalo s prádlem, přebíralo se, třídilo

³³³ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 195.

³³⁴ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 118.

³³⁵ HERRMANN, Ignát. Idylla páně Potápkova. In *Dvě pražské idylly*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1910. S. 77.

³³⁶ HERRMANN, Ignát. U Krupičků na svatou Kateřinu. In *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 114-127.

³³⁷ HERRMANN, Ignát. Illuse páně Saloupkova. In *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 109-115.

HERRMANN, Ignát. Šťastný muž. In *Domáci štěstí*. 3. vyd. Praha, F. Topič, 1920. S. 9-45.

³³⁸ HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. S. 199.

³³⁹ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181-187

³⁴⁰ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 184.

³⁴¹ HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanyňky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 187.

³⁴² HERRMANN, Ignát. V domě za branou. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 20.

a zašívalo. Někdy se zašívání přesunulo do pokoje.³⁴³ S prádlem také úzce souvisí látky³⁴⁴ a šití. Když se nápadník vyjádřil a stanovil se termín svatby, začala se šít výbava. V chudších domácnostech svépomocí, v bohatších se brala švadlena, které byly všechny ženy z rodiny k ruce.³⁴⁵ Pokud si to mohla rodina finančně dovolit, platila si i vyšíváčku. Pokud se šetřilo, vyšívaly šikovné ženy z široké rodiny.

K domácím každodenním činnostem patřilo i nakupování.³⁴⁶ Opět se jednalo o typicky ženskou záležitost, kterou by ale nebylo možno vykonávat, pokud by manžel nezajišťoval rodinu finančně. Čerstvé potraviny se kupovali na trhu, maso u řezníka, další věci v hokynářství. Ženy chodily nakupovat také krátké zboží.³⁴⁷ Po různých ulicích a po tehdejší Praze se pohybovaly postavy mužů i žen. Někteří pěšky, jiní se vezli kočárem. Je zvláštní, že nikdo nejezdí tramvají, přestože v Praze byla v provozu koňka od roku 1875 a od roku 1897 i elektrika.³⁴⁸ Po pražských ulicích se mohlo dojít do hospody nebo restaurace. V létě byly vyhledávané zahradní restaurace, kde hrávala hudba a kde se tančilo na trávníku.³⁴⁹

Tančilo se také v době masopustu na velkých plesích a domácích bálech. Zimní společenskou sezónu zakončoval maškarní rej pořádaný Sokolem, zvaný šibřinky.³⁵⁰ Hojně se navštěvovala různá divadelní představení.³⁵¹ Také se začínají objevovat různé formy sportovního vyžití³⁵² – bruslení, jízda na kole, veslování, a turistické výlety.

Domníváme se, že na oblibu díla Ignáta Herrmanna mělo značný vliv právě zobrazování každodennosti. Ignát Herrmann propojil zobrazení rodiny, námluv a svatby se všedním životem, mnohdy doplněným o dobové reálie Prahy.

³⁴³ HERRMANN, Ignát. Vnuknutí. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 188-196.

³⁴⁴ HERRMANN, Ignát. Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

³⁴⁵ HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelik a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

³⁴⁶ HERRMANN, Ignát. Prsten. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 253-262.

³⁴⁷ Herrmann, Ignát. *Muž bez třináctky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1926. S. 21-28.

³⁴⁸ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Jak se žilo za časů Františka Josefa I. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1996. S. 40-41. ISBN 80-205-0088-X.

³⁴⁹ HERRMANN, Ignát. Zmařené vdavky paní Angeliny. In *Z pamětí starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. S. 144.

³⁵⁰ HERRMANN, Ignát. Šibřinky. In *Starí mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. S. 194-228.

³⁵¹ HERRMANN, Ignát. Smutný život. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 57-67.

³⁵² HERRMANN, Ignát. Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu. In *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. S. 11-21.

Závěr

Ignát Herrmann patří mezi autory tvořící od konce 19. století do třicátých let 20. století. První tištěnou práci vydal už v roce 1873 v časopise *Paleček*. Jedna z posledních povídek mu vyšla v *Národních listech* v květnu 1935. V tomto šedesátiletém časovém období vydal Ignát Herrmann několik stovek povídek, množství memoárů, fejetonů, divadelních kritik a několik románů. Většina dosud vydaných odborných prací se věnuje románové tvorbě Ignáta Herrmanna, především jeho naturalistickému románu *U snědeného krámu*³⁵³ a humoristickému románu *Otec Kondelík a ženich Vejvara*³⁵⁴. O povídkové tvorbě Ignáta Herrmanna toho zatím bylo vydáno jen velmi málo. Nejčastěji to byly příspěvky do různých sborníků³⁵⁵. Za zmínku stojí rigorózní práce PhDr. Pavly Koritenské na téma *Humoristický časopis Švanda dudák*³⁵⁶, ve které Koritenská přehledně zpracovala celou historii tohoto časopisu. Povídkám Ignáta Herrmanna se zde věnuje pouze ve spojitosti s tímto časopisem. Mimořádně cennou je jedna z příloh, která obsahuje bibliografii prací Ignáta Herrmanna v časopise *Švanda dudák*.³⁵⁷ Systematickému bádání na poli povídek se dosud nikdo nevěnoval.

Z tohoto důvodu jsme nejprve analyzovali celkovou výstavbu jednotlivých povídek, kompozici vyprávění, typ vypravěče a způsob zobrazování postav. Až pak bylo možné věnovat se zobrazování tématu rodiny a každodennosti ve vybraných povídkách. Protože povídek je opravdu velké množství, zvolili jsme pro náš výzkum deset povídek z vybraných Sebraných spisů Ignáta Herrmanna, ve kterých je zobrazována rodina z různých úhlů pohledu. U některých hodnot byl počet deseti povídek příliš úzkým vzorkem, proto jsme v případě počtu stran, typů názvů povídek a postavy synovce a neteře, zvolili porovnání v rámci všech povídek ze šesti vybraných Sebraných spisů Ignáta Herrmanna.

Cílem naší práce bylo zjistit jakým způsobem je koncipována rodina, postavy v rolích jednotlivých členů rodiny a zobrazení vzájemných vztahů v rodině. I když se vybraný vzorek

³⁵³ HERRMANN, IGNÁT. *U snědeného krámu*. 20. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1982. 416 s.

³⁵⁴ HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s

³⁵⁵ srov. HAMAN, Aleš. Žánrový realismus v české próze v 2. polovině 19. století. In *Realismus a modernost : Proměny v české próze 19. století*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. S. 49-83.

³⁵⁶ KORITENSKÁ, Pavla. *Humoristický časopis Švanda Dudák* [online]. 2008 [cit. 2013-01-12]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 162 str. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/320562/ff_r/>.

³⁵⁷ KORITENSKÁ, Pavla. Příloha č. 2. In *Humoristický časopis Švanda Dudák* [online]. 2008 [cit. 2013-01-12]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 162 str. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/320562/ff_r/>.

deseti povídek může zdát nedostačující, opak je pravdou. Vybrali jsme povídky s odlišnými událostmi a různě vykreslenými postavami. Po provedení analýzy jsme dospěli k závěru, že postavy jsou sice různé, ale podléhají uváděným rodinným typům. Jednotlivé postavy otců a matek mají stejné charakterové vlastnosti, které sice nejsou přímo popsány, ale lze je z textů vyčíst. V pojetí Ignáta Herrmanna tvoří rodinu nejčastěji tři postavy, jejichž vzájemné postoje se jen málokdy od sebe odlišují. Vážený otec a živitel rodiny je respektován svou manželkou, dobrou hospodyní a kuchařkou, která vychovává jejich poslušnou dceru na vdávání, jež čeká na souhlas otce s jejím nápadníkem. Tento koloběh bývá narušen postavou nápadníka, který vytvoří dějovou zápletku, jež je následně překvapivě rozřešena.

Ignát Herrmann vkládá do svých povídek běžné každodenní činnosti. Zatápění v kamnech, příprava jídla nebo péče o prádlo nemají v příběhu žádnou rozhodující roli. Bylo by dokonce možné připustit, že tam jsou navíc. Jenže to by byla velká chyba. Právě toto zobrazování banalit a stále stejných opakujících se činností dotváří celý příběh. Může se zdát, že by stačilo pouhé zhodnocení, že paní Pletichová vaří. Ale pokud porovnáme toto strohé vyjádření s tím, jak to pojal Ignát Herrmann, odhalíme, proč byly jeho povídky tak oblíbené.

*„Paní Barbora Pletichová stála u plotny a zavářela rajská jablíčka. Právě toho dne z rána bylo jich na trhu jako smetí a byla laciná. Honem tedy pospíšila paní Pletichová a nakoupila jich, aby si na zimu připravila pořádnou láhev jablíčkové marmelády. Nebo knedlíky s rajskou omáčkou byly paní Pletichové vrcholem všeho labužnictví.“*³⁵⁸

Domníváme se, že čtenář cítí vůně rajského protlaku a doléhá na něj slastný pocit idylly. Symbolem tepla domácího krbu není pro Ignáta Herrmanna velká jídelna vytápěná krbem, ale teplo kuchyňských kamen, na kterých se vaří oběd. Důvěrně známé prostředí, věci a činnosti umožňovali čtenáři vžít se do příběhu, ztotožnit se s některou z postav. Anebo se jen baví humorným příběhem „od vedle“.

Vybrané povídky Ignáta Herrmanna mají skrytý výchovný podtext. Na jedné straně ukazoval čtenářům to, co znali ze svého okolí, na druhé straně se je nenápadně snažil „vychovávat“. Ukazoval jim možná řešení běžných životních situací. Cíleně směřoval k rodině jako k nejlepšímu místu pro život.

³⁵⁸ HERRMANN, Ignát. Politika paní Pletichové. In *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. S. 181.

Přínosem Ignáta Herrmanna pro vývoj povídky bylo posunutí povídky z běžného vyprávění příběhu do roviny možnosti ztotožnit se s postavami, které reflektovali skutečné lidi.

Zbývá zodpovědět otázku, co přináší povídky Ignáta Herrmanna dnešním čtenářům. Předně mistrnou ukázkou techniky psaní krátkých výstižných textů, reflektujících dobu. Dále obraz doby, tak jak ji viděl nebo chtěl vidět Ignát Herrmann kolem sebe na přelomu 19. a 20. století. V neposlední řadě informace o dobových reáliích tehdejší Prahy, které Ignát Herrmann s oblibou popisoval ve svých povídkách. Dnešní čtenáři žijí v naprosto rozdílných podmínkách, mají odlišný pohled na svět, rodinu a každodennost je také naprosto jiná. Nad povídkami Ignáta Herrmanna může dnešní čtenář snít o idyle nebo se podívat tehdejšímu způsobu života, ale chybí mu možnost ztotožnění s postavami.

Pomocí různých žánrů a neobvyklých postupů vytvářel Ignát Herrmann iluzi skutečných příběhů, které se někde blízko nebo přímo u čtenáře doma odehrály. Tato snadná uvěřitelnost příběhů dávala Ignátu Herrmannovi možnost vkládat do svých textů skryté výchovné prvky. Ve svých povídkách nakombinoval idylu, výchovné působení a skutečnost. A to je kouzlo Herrmannových povídek.

Prameny a literatura

Prameny

HERRMANN, Ignát. *Artur a Leontyna : Pražský příběh z doby nedávné*. 1. vyd. Praha : Dalibor Herrmann, 1921. 263 s.

HERRMANN, Ignát. Idylla páně Potápkova. In *Dvě pražské idylly*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1910. 240 s.

HERRMANN, Ignát. *Evička a jiné výjevy rodinné*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1920. 211 s.

HERRMANN, Ignát. *Felíčkův román : Díl I*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1935. 291 s.

HERRMANN, Ignát. *Felíčkův román : Díl II*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1935. 260 s.

HERRMANN, Ignát. Idyla páně Potápkova. In *Dvě pražské idylly*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1920. S. 11-117.

HERRMANN, Ignát. *Muž bez třináctky*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1926. 211 s.

HERRMANN, Ignát. *Otec Kondelík a ženich Vejvara : Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny*. 19. vyd. Praha : Odeon, 1974. 342 s.

HERRMANN, Ignát. Páně radovy šibřinky. In *Národní listy*. Praha. Roč. 42, č. 39, s. 9.

HERRMANN, Ignát. *Páté přes deváté*. 4. vyd. Praha : F. Topič, 1928. 305 s.

HERRMANN, Ignát. Rodinné scény. (I. Máňa). *Národní listy*, 1911, roč. 51, č. 257, s. 13.

HERRMANN, Ignát. *Rodiny a rodinky : Drobné výjevy z pražského života*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1927. 264 s.

HERRMANN, Ignát. *Staří mládenci*. 1. vyd. Praha : F. Topič, 1908. 228 s.

HERRMANN, Ignát. *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*. 15. vyd. Praha : Český spisovatel, 1994. 408 s. ISBN 80-202-0502-0.

HERRMANN, Ignát. *U snědeného krámu*. 20. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1982. 416 s.

HERRMANN, Ignát. *Vdavky Nanyňky Kulichovy : A co se kolem nich seběhlo*. 11. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 472 s. ISBN 80-202-0248-X.

HERRMANN, Ignát. *Z chudého kalamáře*. 6. vyd. Praha : F. Topič, 1930. 437 s.

HERRMANN, Ignát. *Z notýskův Pavla Čamrdy : Díl I*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1923. 261 s.

HERRMANN, Ignát. *Z notýskův Pavla Čamrdy : Díl II*. 3. vyd. Praha : F. Topič, 1923. 286 s.

HERRMANN, Ignát. *Z paměti starého mrzouta a jiné historky kratochvilné*. 2. vyd. Praha : F. Topič, 1919. 291 s.

HERRMANN, Ignát. *Ženitba páně Karafiátova : a jiné povídky* 1. vyd. Praha : F. Topič, 1911. 270 s.

Literatura

DOLEŽEL, Lubomír. *Identita literárního díla*. 1. vyd. Brno : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2004. 68 s. ISBN 80-85-778-39-4.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. 152 s. ISBN 80-202-0418-0.

DOLEŽEL, Lubomír. *O stylu moderní české prózy : Výstavba textu*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1960. 219 s.

FOŘT, Bohumil. *Literární postava : Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 111 s. ISBN 978-80-85778-61-8.

GOOD, Arthur. *Zábavná věda : sto pokusů k zábavě a poučení mládeže i dospělých*. 1. vyd. Praha : F. Šimáček, 1892. 200s. Dostupné na [www](http://www.kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=16070&author=).

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=16070&author=>.

HÁJKOVÁ, Alena. Proměny české povídky posledních let. In *Literární měsíčník : orgán Svazu českých spisovatelů*. Praha : Československý spisovatel, 1986. Roč. 15, č. 6. S. 83-86. ISSN 0300-2446.

HAMAN, Aleš. Žánrový realismus v české próze v 2. polovině 19. století. In *Realismus a modernost : Proměny v české próze 19. století*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. S. 49-83. 1. vydání.

HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Slovník spisovného jazyka českého : Díl 1. A-G*. 2. vyd. Praha : Academia, 1989. 555 s.

HAVRÁNEK, Bohuslav a kol. *Slovník spisovného jazyka českého : Díl 2. H-L*. 2. vyd. Praha : Academia, 1989. 594 s.

HERRMANN, Ignát. Kterak jsme se sešli s panem F. Topičem. In *Almanach k čtyřicátému výročí založení závodu F. Topič v Praze. 1883-1923*. 1. vyd. Praha : Topič, 1923. S. 3-11.

HODROVÁ, Daniela. *... na okraji chaosu ... : Poetika literárního díla 20. století*. 1. vydání. Praha : Torst, 2001. 865 s. ISBN 80-7215-140-1.

HRABÁK, J. *K morfologii současné prózy*. Brno : Blok 1969. 196 s.

JANEČEK, Julius. *Adresář města Královské Vinohrady*. Praha : Malíř, 1912. 683 s.

Kolektiv. *Dějiny Prahy II*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Ladislav Horáček – Paseka, 1998. 566 s. ISBN 80-7185-143-4.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 285 s.

ISBN 80-7178-535-0.

Kolektiv. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce : 4/II U-Ž. Dodatky A-Ř*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2008. 1089-2105 s. ISBN 978-80-200-1572-3.

Kolektiv. *Lexikon české literatury : Osobnosti, díla, instituce : 2/I H-J*. 1. vyd. Praha : Academia, 1993. 592 s. ISBN 80-200-0468-8.

KORITENSKÁ, Pavla. *Humoristický časopis Švanda Dudák* [online]. 2008 [cit. 2013-01-12]. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. 162 str. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/320562/ff_r/>.

LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě : Žena v minulém století*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. 304 s. ISBN 80-204-0737-5.

LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin každodennosti : Život v 19. století*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.

LENDEROVÁ, M.; MACKOVÁ, M.; BEZECNÝ, Zd.; JIRÁNEK, T. *Dějiny každodennosti „dlouhého“ 19. století*. II. díl: Život všední i sváteční. Univerzita Pardubice, 2005. Dostupné na <http://uhv.upce.cz/upload/skriptum.pdf>

LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství : Dítě v Čechách devatenáctého století*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2006. 376 s. ISBN 80-7185-647-9.

MAUR, Eduard. *Základy historické demografie*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 194 s.

MOCNÁ, Dagmar, Peterka, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha a Litomyšl : Paseka, 2004. 696 s. ISBN 80-7185-669-X.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. 312 s. ISBN 80-86429-58-X.

NEZBEDOVÁ, Martina. Téma rodiny ve vybraných dílech Ignáta Herrmanna. In *Češtinář*. Roč. 21, č. 3 (2010-2011), s. 65-82. ISSN 1211-6874.

NÜNNING, Ansgar (ed.). *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno : Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4.

PILAŘ, Martin. *Pokus o žánrové vymezení povídky*. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994. 116 s. ISBN 80-7042-411-7.

ŠTĚPÁNOVÁ, Veronika. Klasifikace titulů literárních děl. In OLOŠTIAK, Martin (ed.). *Jednotlivé a všeobecné v onomastice*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešově, 2012. S. 349-356. ISBN 978-80-555-0594-7.

VODIČKA, Felix. *Počátky krásné prózy novočeské*. 1. vyd. Jinočany : H&H, 1994. 366 s. ISBN 80-85787-62-8.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. *Jak se žilo za časů Františka Josefa I.* 1. vyd. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1996. 284 s. ISBN 80-205-0088-X.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Vliv úřednictva na životní styl české společnosti ve 2. polovině 19. století. In Macháčová, Jana; Matějček, Jiří (eds.). *Studie k sociálním dějinám 19. století : 7. 1.* Opava : Slezský ústav ČSAV, 1997. S. 65 – 75.

NEZBEDOVÁ, Martina. Bakalářská práce. *Téma rodiny v díle Ignáta Herrmanna*. Hradec Králové, 2010. 50 s. Část této práce byla otištěna v periodiku *Češtinář*, Zpravodaj Katedry českého jazyka a literatury Univerzity Hradec Králové. Ročník XXI, 2010-2011, číslo 3. Hradec Králové: 2011. S. 65-82. ISSN 12111-6874.

Resumé

Ignát Herrmann (1854 - 1935) is known as a journalist, feuilletonist, author of many novels, short stories and memories of old Prague. In his works he describes ordinary people and everyday life. Up to now his works remain on the border between classic and popular literature.

This master degree thesis called *Family and Everyday Life in Selected Tales* by Ignát Herrmann has focused on part of his work, which has not been researched yet. Although Ignát Herrmann wrote a lot of short stories, they have not been analysed yet. The short stories were written for publishing in several newspapers and they were later by author divided into fifty volumes published as *Sebrané spisy Ignáta Herrmanna*. It would be difficult to analyse so extensive work, therefore we have chosen for the research ten short stories from six volumes. The stories were chosen from the time period from 1893 to 1913 from these volumes: *Páté přes deváté* (povídky z let 1892-1894), *Z paměti starého mrzouta* (1889-1896), *Evička a jiné výjevy rodinné* (1894-1913), *Rodiny a rodinky* (1893-1909), *Staří mládenci* (1894-1905) a *Muž bez třináctky* (1896-1910).

In first part of this thesis we have done complete research of these short stories, which has enabled us to focus on image of family in these stories shown by Ignát Herrmann. In the first chapter are presented idea basis used for our research. First of them concern in analyse of stories and involved characters. In this part is also described used terminology from the field of sociology, historical demography and everyday life.

In the second chapter is described family of Ignát Herrmann. We can here also find some information about life of Ignát Herrmann, which have influenced his writing.

The third chapter engages in analyse of particular short stories chosen for our research. First are presented parameters for our analyse, then follows short research of every chosen short story.

In the fourth and last chapter are interpreted discovered results from previous chapter. There is studied external and internal composition of stories, imaging of family and everyday life in analysed short stories. There are also examined particular characters, which represent concrete member of family - father, mother, children.

Displayed everyday life in chosen short stories has been also interpreted. Ignát Herrmann often described in his works activities, which were commonly made at household, course of

common and festive days. This way he evoked illusion real nonmade-up stories. This fact influenced his favourity among readers. He published his short stories in Národní listy and several another newspaper from year 1892 nearly to his death in year 1935 under a pen name Ypsilon.

The goal of this thesis was analyses and interpretation short stories, which is often ignored genre in work of Ignát Herrmann. This author uses concrete characters in very similar situations with different plotlines. He also made for his readers huge scale of possibilities how to identify themselves with fictive characters, which had big impact on his favourity.

Number of published short stories of Ignát Herrmann can be counted up to several hunderts. Work of Ignát Herrmann is so extensive that it enables further research in another themes than family life.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Vnější kompozice

Příloha číslo 2: Vnitřní kompozice

Příloha číslo 3: Vnitřní kompozice – děj

Příloha číslo 4: Vnitřní kompozice – hlavní postava 1. část

Příloha číslo 5: Vnitřní kompozice – hlavní postava 2. část

Vnější kompozice

Název povídky	Počet stran	Datum prvního publikování	Název
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	11	2. 4. 1893	popisný a čistě sdělovací, sentenční
Konečně dostává!	13	7. 1. 1894	synoptický, replikový, apelativnívěta
V domě za branou	19	30. 11. 1900	lokalizační a synekdochický
Šibřinky	34	2. 2. 1902	synoptický
Smutný život	10	16. 5. 1903	synoptický
Illuse páně Soloupkova	10	6. 11. 1904	synoptický protagonistický
Politika paní Pletichové	7	22. 10. 1905	synoptický, protagonistický
Vnuknutí	9	12. 7. 1908	synoptický, dějový
Prsten	10	26. 7. 1908	synoptický, objektový a symbolický.
U Krupičků na svatou Kateřinu	8	26. 11. 1911	protagonistický, temporální, lokalizační
Máňa	14	17. 9. 1911	protagonistický

Vnitřní kompozice

Název povídky	Vypravěčský způsob	Vypravěč	Promluvové pásmo	Jazyk
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	rétorická ich-forma du-forma	anonymní	neurčuje se	spisovný, apelové prostředky
Konečně dostává!	osobní ich-forma	přímý vypravěč, s funkcí prožívajícího já	neurčuje se	spisovný, hovorový, nespisovný, expresivní slova
V domě za branou	osobní ich-forma	přímý vypravěč, s funkcí prožívajícího já	neurčuje se	spisovný pro popis, hovorový, nespisovný, germanismy
Šibřinky	subjektivní er-forma	personální	pásmo postav	spisovný, hovorový
Smutný život	subjektivní er-forma	autorský	pásmo postav	spisovný, expresivní výrazy, zvolání
Illuse páně Soloupkova	osobní ich-forma	přímý vypravěč, s funkcí prožívajícího já	neurčuje se	spisovný, hovorový, onikání, germanismy
Politika paní Pletichové	subjektivní er-forma	autorský	pásmo postav	spisovný, hovorový
Vnuknutí	subjektivní er-forma	autorský	pásmo postav	spisovný, hovorový, nespisovný, expresivní
Prsten	subjektivní er-forma	autorský	pásmo postav	spisovný
U Krupičků na svatou Kateřinu	subjektivní er-forma	personální	pásmo postav	spisovný, hovorový
Máňa	subjektivní er-forma	personální	pásmo postav	spisovný, hovorový, slang, imperativ

Vnitřní kompozice – děj

Název povídky	Začátek	Dramatické zvraty	Vyvrcholení	Konec	Mluvící jména	Počet postav	Typy postav
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	scénický	ne	ano	uzavřený	ne	4	definice
Konečně dostává!	prezentující vypravěče	ano	ano	uzavřený	ano	5	definice
V domě za branou	prezentující vypravěče	ano	ne	uzavřený	ano	12	definice
Šibřinky	scénický	ano	ano	uzavírá epizodu	ano	6	definice
Smutný život	narativní	ano	ne	uzavřený	ne zdrobněliny	6	definice
Illuse páně Soloupkova	prezentující vypravěče	ano	ano	uzavřený	ano zdrobněliny	7	definice
Politika paní Pletichové	narativní	ano	ano	uzavírá epizodu	ano zdrobněliny	4	definice
Vnuknutí	scénický	ano	ano	uzavírá epizodu	ne zdrobněliny	5	definice
Prsten	scénický	ano	ano	uzavřený	ano	5	definice
U Krupičků na svatou Kateřinu	scénický	ano	ano	uzavírá epizodu	ano	4	definice
Máňa	scénický	ano	ano	uzavřený	ne	4	definice

Vnitřní kompozice – hlavní postava 1. část

Název povídky	Hlavní postava	Věk	Vzhled	Oblečení
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	nápadník	různý	ne	ne
Konečně dostává!	starý mládenec	50 let	ne	ne
V domě za branou	domovník Kačaba	50 let	ano	ne
Šibřinky	Jaromír Votava	42 let	ne	cyklindr a kožich
Smutný život	Bohdan Foltýn	neveden	ne	ne
Illuse páně Soloupkova	Angelína Knedlhansová	neveden	ne	ne
Politika paní Pletichové	Barbora Pletichová	neveden	ne	ne
Vnuknutí	Amálie Martinková	přes 40 let	ano	ne
Prsten	Julie Cardová	24 let	ano	ne
U Krupičků na svatou Kateřinu	Matyáš Krupička	neveden	ano	ano
Máňa	Máňa Vošahlíková	20 let	ne	ne

Vnitřní kompozice – hlavní postava 2. část

Název povídky	Hlavní postava	Povolání	Společenská vrstva	Role HP v rodině	Typ domácnosti
Dobrá partie čili tchán, který to nevezme do hrobu	nápadník	obchodník, advokát	horní střední	nápadník, zeť	B. 3. a B. 3. b
Konečně dostává!	starý mládenec	zaměstnanec úřadu	střední	strýc	A. 1. b B. 3. b
V domě za branou	domovník Kačaba	domovník	dolní	otec	B. 3. b
Šibřinky	Jaromír Votava	rada pražského zemského soudu	střední	starý mládenec	A. 1. b B. 3. d
Smutný život	Bohdan Foltýn	továrník	horní střední	manžel	B. 3. a
Illuse páně Soloupkova	Angelína Knedlhansová	kvartýrská	střední	matka tří dcer	B. 3. d
Politika paní Pletichové	Barbora Pletichová	v domácnosti	střední	matka dcery na vdávání	B. 3. b
Vnuknutí	Amálie Martinková	v domácnosti	střední	matka	B. 3. b
Prsten	Julie Cardová	dědička	střední nebo vyšší	dcera	B. 3. d
U Krupičků na svatou Kateřinu	Matyáš Krupička	domovník, poslíček	dolní střední	otec	B. 3. b
Máňa	Máňa Vošahlíková	v domácnosti	střední	dcera	B. 3. b

